

TIEDONANTOJA 171 • 1991

**AJANKOHTAISTA
MAATALOUSEKONOMIAA**

**MAATALOUDEN TALOUDELLINEN TUTKIMUSLAITOS
AGRICULTURAL ECONOMICS RESEARCH INSTITUTE, FINLAND**

RESEARCH REPORTS 171 • 1991

TIEDONANTOJA 171

**AJANKOHTAISTA
MAATALOUSEKONOMIAA**

MAATALOUDEN TALOUDELLINEN TUTKIMUSLAITOS
AGRICULTURAL ECONOMICS RESEARCH INSTITUTE, FINLAND
RESEARCH REPORTS 171

ISBN 952-9538-07-3
ISSN 0788-5199

Sisällysluettelo

Matias Torvela	Maatalousekonomian tutkimuksesta Suomessa	5
Matias Torvela	Maatalouden kehittämistoimenpiteistä Suomessa	15
Lauri Kettunen	Muuttuvan Euroopan vaikutus Suomen maatalouspolitiikkaan	21
Maija Puurunen	Kannattavuus, investoinnit ja rahankäyttö maataloilla viime vuosina	34
Teresa Olko-Bagienska	Puolan maatalouden nykyisiä ongelmia	45
Jukka Peltola	Uuden-Seelannin maatalouspolitiikan uudistus 1980-luvulla	52

MAATALOUSEKONOMIAN TUTKIMUKSESTA SUOMESSA¹⁾

MATIAS TORVELA

On Research Activity in the Field of Agricultural Economics in Finland

Abstract. In the research on agriculture, setting the objectives is considered an important part of the research activity. In the past few years, plans have been made concerning the whole research activity in agriculture. The objectives of agricultural economics have been derived from these general objectives, taking account of the general objectives of agricultural policy. The Agricultural Economics Research Institute is a central state-maintained institution in Finland. In addition, research on this field is conducted in some universities, institutions owned by organizations and financed by businesses. The question how the resources for research should be directed in the field of agricultural economics is also discussed in the paper.

Index words: Research policy, research objectives of agriculture, research on agricultural economics

1 Tavoitteiden asettelu

Aktiivista tiede- ja tutkimuspolitiikkaa on harjoitettu Suomessa 1960-luvulta lähtien. 1970- ja 1980-luvuilla valtion tiedoneuvosto on määritellyt koko tutkimustoiminnan tavoitteita ja laatinut tiedepoliittisia ohjelmia. 1980-luvulla valtiovalta on seurannut ja ohjannut aktiivisesti tutkimuspolitiikkaa mm. tutkimuksen rahoitukseen liittyen. Useassa yhteydessä on todettu, että tutkimus- ja kehitystyön korkea taso ja laajuus sekä innovatiivisuus ovat maamme kehitykselle ja menestymiselle kansainvälistyvässä maailmassa entistä tärkeämpi elinehto. Tämä pitää luonnollisesti paikkansa myös maatalouden osalta.

¹⁾ Eestin Maatalousakatemiassa Tartossa 1.11.1990 pidetty alustus.

Maataloustutkimuksen määrätietoinen tavoitteiden asettelu ja tutkimustoiminnan seuranta käynnistyivät myös 1970-luvulla. Tällöin perustettiin maa- ja metsätalousministeriön toimesta maataloustutkimuksen neuvottelukunta. Tässä ovat edustettuina maa- ja metsätalousministeriön ohella mm. valtiovarainministeriö, eri tutkimuslaitokset, Helsingin yliopiston laitokset, Suomen Akatemian maatalous-metsätieteellinen toimikunta, maataloustuottajat, maatalouden neuvontajärjestöt, kuluttajat, elintarviketeollisuus ja metsätutkimus. Neuvottelukunta on työskennellyt menestyksellisesti. Neuvottelukunnan työ, joka käsittää laajasti otettuna koko maatalous- ja elintarviketutkimuksen, on suuntautunut tutkimusohjelmien laadintaan, tutkimustoiminnan menestyksen seurantaan ja itse tutkimuksen rahoitukseen. Neuvottelukunta pyrkii edistämään myös eri laitosten välistä yhteistyötä ja sen käytettävissä on myös yhteistutkimuksiin tarkoitettuja varoja.

Maataloustutkimuksen ohjaukseen ja edistämiseen osallistuu luonnollisesti myös Suomen Akatemian maatalous-metsätieteellinen toimikunta. Suomen Akatemian työ kohdistuu eritoten perustutkimuksen ja kansainvälisen yhteistyön edistämiseen sekä tutkijoiden koulutukseen. Eri yliopistojen ja korkeakoulujen työhön liittyy myös maatalousalan tutkimusta. Näillä, samoin kuin maatalousalan tutkimuslaitoksilla, on omia tutkimuksen tavoiteohjelmia ja tavoitteita.

Suomessa maatalous- ja elintarvikealalla työskentelevillä yksityisillä järjestöillä ja liikelaitoksilla on myös osuus tutkimustyössä. Eräissä yhteyksissä sen osuuden on arvioitu olevan noin 20-25 % koko maataloustutkimuksesta. Näiden harjoittama tutkimus palvelee tietenkin ensisijaisesti järjestön tai liikelaitoksen omia erikoisaloja.

2 Maataloustutkimuksen tavoitteet

Maataloustutkimuksen tavoitteisiin viitataan tässä yhteydessä vain maataloustutkimuksen neuvottelukunnan ohjelman osalta. Tutkimuksen tavoitteet mainitussa tavoiteohjelmassa on pyritty asettamaan siten, että ne myötäilevät myös koko maatalouselinkeinon (maaseutuelinkeinojen) yleisesti hyväksytyjä tavoitteita. Maatalouspolitiikan keskeisiä päämääriä ovat olleet: 1) väestön tarpeita vastaava elintarviketuotanto (karkeasti), 2) viljelijäväestön tulotason turvaaminen muiden väestöryhmien tulotasoa vastaavaksi ja 3) terveellisen maaseutuympäristön säilyttäminen. Viime aikoina näihin tavoitteisiin on usein liitetty 4) kuluttajien etujen ja 5) kansainvälisten näkökohtien huomioon ottaminen.

Hyväksyttäessä maatalouspolitiikan yleiset tavoitteet lähtökohdaksi tutkimuksen tavoitteita asetettaessa tarkoittaa se tutkimukselle vain karkeaa suuntaa eikä se merkitse esim. sitä, että tutkimuksen tulisi noudattaa joka kohdassa ns. hyväksytyä maatalouspolitiikkaa. Tieteellinen tutkimus toimii luonnollisesti vapaasti. Yleiset päämäärät osoittavat vain sen kentän, miltä alalta tutkimusta kaivataan. Voidaan korostetusti sanoa, että tutkimuksen on tuotettava sellaista tietoa, mikä antaa tietoa myös vaihtoehtoiseen politiikkaan. Tutkimuksen tulisi paljastaa myös politiikan virheet ja vääristymät. Tätä suorastaan odotetaan tutkimukselta.

Maataloustutkimuksen neuvottelukunta laati ensimmäisen tutkimuksen tavoiteohjelman vuonna 1975. Vuonna 1987 julkistettu toinen maataloustutkimuksen tavoiteohjelma, Maataloustutkimus 2000, käsittää seuraavat tutkimuksen päätavoitteet:

1. Maataloustuotteiden kotimaisen ja kansainvälisen kilpailukyvyyn parantaminen
2. Maatilatalouden ja maaseudun elinvoimaisuuden säilyttäminen
3. Tuotantovarmuuden lisääminen
4. Maatalouden ja ympäristön vuorovaikutusten selvittäminen ja haittojen minimoiti
5. Tuotteiden laadun säilyttäminen ja/tai parantaminen
6. Uusien tutkimusmenetelmien kehittäminen.

Tavoiteohjelma kattaa koko maataloustutkimuksen sekä elintarvike- ja ravitsemustutkimuksen. Mentäessä yksityiskohtiin ts. tutkimuskokonaisuuksiin tai yksittäisiin projekteihin, tavoiteohjelma on hyvin haasteellinen myös maatalousekonomian tutkimukselle. Hetialuksi on sanottava, että maatalousekonomian alaan kuuluvista tehtävistä nykyisillä resursseilla voidaan ottaa tutkittavaksi vain tiettyjä tärkeiksi katsottuja osaluaita.

Kansainvälisen yhdentymisen myötä (kohta 1) maatalous joutuu entistä kovemman paineen alaiseksi. Tutkimukselta kaivataan vastauksia siihen, mitä vaatimuksia eriaiteinen kansainvälinen yhdentyminen asettaa maamme maataloudelle ja elintarviketeollisuudelle. Kansainvälisten paineiden lisäksi maatalouspolitiikassa on myös kotimaisia muutospaineita. Kehitys kulkee siihen suuntaan, että valtion väliintuloa maatalousongelmiin pyritään vähentämään ja markkinavoimille annetaan entistä enemmän vaikutusta. Tämä aiheuttaa myös maatalouden tuen alentamista ja uudelleensuuntausta. Kuluttajat tulevat entistä hinta- ja laatutietoisemmiksi. Edellä mainitut seikat vaativat useita taloudellisia tutkimuksia. Tavoiteohjelmassa on mainittu tähän liittyen mm. seuraavia tutkimustehtäviä: tuotantokustannusten alentaminen, tuotteiden laadun kehittäminen, kotimaisen ja ulkomaisen markkinoinnin kehittäminen, hinta- ja tukijärjestelmien kehittäminen, eri aloja koskevien ennusteiden laatiminen jne. Näistä monet tehtävät ovat laajoja kokonaisuuksia ja edellyttävät useiden tutkimusyksiköiden yhteistyötä.

Maassamme on eri yhteyksissä useaan kertaan toistettu, että maaseudun elinvoimaisena säilyttäminen on tärkeää koko kansantaloudelle. Tähän liittyen kaivataan mm. perusteellista alueittaista tutkimusta sekä metsätalouden ja maatalouden sivuelinkeinojen toimintaedellytyksiä koskevia selvityksiä (kohta 2). Osa-aikaviljely on ratkaisu entistä useammassa tapauksessa ja se sopii joihinkin tuotantosuuntiin. Viljelijöiden verotuksella, maatalouden subventioilla, eläkkeillä ja yleensä sosiaaliturvan järjestämisellä vaikutetaan viljelijöiden toimeentuloon ja viihtyvyyteen. Tämän alan tutkimusta meillä on aivan liian vähän ja tutkimus on hajanaista.

Maatalouden tuotantovarmuutta koskevalta tutkimukselta (kohta 3) odotetaan vastausta siihen, minkä asteista omavaraisuutta tulisi pitää tavoitteena eri tuotteiden kohdalla ja mikä paino on pantava hyväksytylle huoltovarmuudelle poikkeuksellisia oloja ajatellen. Nämä ovat keskeisiä seikkoja maatalouspolitiikan hoidossa. Koska maataloustuotteiden viennin voidaan katsoa olevan epätaloudellista jo korkeiden tuotantokustannusten vuoksi, on eri vaihtoehtoja esittämällä tarpeellista määrittää hyväksyttävissä oleva omavaraisuusaste. Tuotantovarmuutta parannettaessa ja kustannuksia minimoitaessa tarvitaan jatkuvasti tutkimuksia mm. maan kasvukunnon ylläpitämisestä, uusien kasvilajikkeiden tuottamisesta ja kasvinsuojelun tarpeellisuudesta. Sadonkorjuu ja varastointi ovat entistä tärkeämpiä. Samoin tarvitaan selvityksiä ilmasto- ja säätekijöiden hyväksikäytöstä. Kotieläinpuolella saattaa olla tarvetta tarkistaa eri eläinryhmien jalostuksen päämääriä, eläinten ruokinnan tehokkuutta, eläinten terveyttä jne. Maatalouden raken-

nuksiin liittyvää tutkimusta on meillä suoritettu aivan liian vähän. Maatalouden investointeja tulisi tutkia kokonaisuudessaan. Samoin tulisi kehittää oloihimme soveltuvia täysin uusia tuotteita ja tuotantomuotoja.

Puutarhamaista viljelyä tarkastellaan usein meillä erillään varsinaisesta maataloudesta. Avomaan ja lasinalainen viljely ovat kuitenkin intensiivistä elintarvikkeiden tuottamista. Ehkä tulevaisuudessa sitä olisi tarkasteltava osana normaalia maataloutta. Suomessa samoin kuin useissa muissakin maissa maaperään, rakennuksiin, koneisiin, eläimiin ja kasveihin liittyvää biologis-teknistä tutkimusta suoritetaan toisistaan erillisinä ja erillään taloudellisesta tutkimuksesta. Tänä päivänä on erityistä tarvetta tehostaa taloudellisen tutkimuksen ja mainittujen alojen tutkimuksen yhteistyötä.

Nykyaikainen luonnonvarojen hyväksikäyttö edellyttää, että ihmisen harjoittaman talouden ja luonnon biologian välillä vallitsee tietty tasapaino (kohta 4). Maatalous on omalta osaltaan vastuussa ympäristösuojelusta ja ympäristön laadun parantamisesta. Tosin meillä viljelijät perinteisesti arvostavat ympäröivää luontoa.

Maataloustutkimuksen eräänä tavoitteena on täten maatalouden ja ympäristön vuorovaikutusten selvittäminen ja sellaisten toimenpiteiden kehittäminen, joilla ympäristöön liittyviä haittoja voidaan minimoida. Tutkimuskohteina tavoiteohjelmassa mainitaan mm. viljelysmaan fysikaalisten, kemiallisten ja biologisten ominaisuuksien kehityksen seuranta, ilmansaasteisiin kohdistuva tutkimus, jätteisiin liittyvä tutkimus, ympäristöä säästävien tuotantomenetelmien kehittäminen, yleisen viihtyvyyden lisääminen ja ympäristönsuojelun taloudelliset kysymykset.

On selvää, että tämän päivän maataloudessa ympäristökysymyksiä on seurattava tarkoin ja tehtävä kaikki mahdollinen ympäristön säilyttämiseksi. Tästä aiheutuu luonnollisesti kustannuksia. Samalla on selvitettävä, miten kustannukset jaetaan eri väestöryhmien kesken. Viljelijät eivät ole yksin tämän toiminnan maksumiehiä.

Kuluttajien esittämät vaatimukset maataloustuotteisiin ja valmiisiin elintarvikkeisiin liittyvät laatuun, kuten puhtauteen, tuoreuteen, makuun, säilyvyyteen, ulkonäköön jne. (kohta 5). Tältä alalta voidaan mainita tutkimustarpeita, jotka liittyvät oikean tiedon saamiseen elintarvikkeista, laatuvaatimusten kehittämiseen, oikeiden viljely- ja hoitomenetelmien kehittämiseen, varastointiin, kuljetuksiin, laatu-hintasuhteen määrittämiseen, laatuotteiden markkinointiin, säilöntä- ja pakkausmenetelmiin jne. Laatuun liittyvä tutkimusala on hyvin laaja. Eräitä ongelmakohtia meillä ovat lisäksi mm. lihan ja kananmunien makukysymykset ja ruokaperunan laatu. Etuna maamme elintarvikkeilla on niiden puhtaus, jota olisi voitava käyttää markkinoinnissa hyväksi. Sopimusviljelyn ja -tuotannon avulla voidaan paitsi taata markkinat varmistua myös tuotteen laadusta.

Laatukysymysten ryhmään kuuluvat myös luonnonmukaiseen viljelyyn liittyvät tutkimukset. Luonnonmukaisesti viljellyillä tuotteilla tulee olemaan oma osuus markkinoista. Tämä alue vaatii jatkuvasti lisätutkimuksia.

Tutkimuksen taso riippuu mm. tutkijoiden pätevydestä, tutkimuslaitteista ja tutkimusmenetelmistä (kohta 6). Tekninen kehitys tuottaa alati uusia tutkimusmenetelmiä. Tällaisina laajoina aloina voidaan mainita mm. biotekniikka, mittaus- ja säätötekniikka ja tietotekniikka. Käyttäen hyväksi biotekniikan suomia mahdollisuuksia avautuu uusia aloja sekä kasvi- että eläintuotannossa. Myös pienten maiden tutkijoiden on ainakin seurattava alan kehitystä. Mikroprosessitekniikkaa hyväksikäyttäen on kasvihuoneolosuhteissa voitu saada hyviä tuloksia kasvien kasvuun ja varastoinnille. Mikroelektronikkaa on sovellettu monella tavalla maataloudessa käytettyjen koneiden ja laitteiden ohjauk-

seen. Kehitys tällä alalla on ollut nopeaa. Näyttää siltä, että maassamme tuotantoyksiköiden pieni koko rajoittaa täysin koneellistettujen toimintojen laajempaa käyttöönottoa.

Tietotekniikan soveltaminen on varsin yleistä kasvi-, eläin- ja taloustutkimuksessa. Kehitys tälläkin alalla on hyvin nopeaa. Tilastomatematiikan menetelmien ja yleensä atk:n käyttö ovat välttämättömiä tämän päivän tutkimuksessa. Menetelmien hallitseminen asettaa kuitenkin jatkuvia lisävaatimuksia tutkijoille.

3 Taloudellinen tutkimus

Maatalouden taloudellista tutkimusta maassamme suorittavat valtion budjettivaroin toimivina Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos (MTTL), Helsingin yliopiston maatalousekonomian laitos ja elintarvike-ekonomian osasto. Osuustoimintajärjestöjen rahoittamina toimivat Pellervon Taloudellinen Tutkimuslaitos (PTT) ja Pellervo-Seuran Markkinatutkimuslaitos (PSM). Edellinen näistä saa myös osarahoitusta valtion varoista. Taloudellista tutkimusta suoritetaan myös Työtehoseuran, Maatilahallituksen ja Maatalouskeskusten Liiton toimesta. Myös maa- ja metsätalousministeriössä on muutaman tutkijan käsittävä yksikkö. Edellisten lisäksi eräät maataloudelliset järjestöt ja liikelaitokset tekevät taloudellista selvitystyötä. Myös maaseutukaupungeissa toimivien yliopistojen ja korkeakoulujen yhteydessä tehdään alueittaista ja maaseutuoloja koskevaa tutkimusta.

3.1 Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos (MTTL)

Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen tehtävänä on harjoittaa maatalouden alaan kuuluvaa taloustieteellistä tutkimustoimintaa ja siten luoda pohjaa maataloustuotannon jatkuvalle kehittämiselle, rationalisoinnille ja tuotantokustannusten alentamiselle. Laitoksen toiminnan painopiste on käytännönläheisessä soveltavassa tutkimuksessa. Laitos on kuitenkin osavastuussa yhdessä yliopistojen laitosten kanssa alan perustutkimuksen suorittamisesta. Laitoksen tehtäviin kuuluu myös maatalouden kannattavuustutkimuksen suorittaminen yhdessä maatalouskeskusten kanssa. Laitoksella on myös kansainvälistä toimintaa.

Maatalouden taloudellisessa tutkimuslaitoksessa on 15 akateemista tutkijaa ja 22 avustavaa henkilöä. Tämän lisäksi laitoksella on 2-3 ulkopuolisen rahoituksen turvin palkattua projektitutkijaa. Laitoksella on maatilatalouden osasto, markkinatutkimusosasto (maatalouspolitiikan osasto) ja kannattavuustutkimusta suorittava toimisto.

Laitoksen tämänhetkisestä työstä voidaan todeta, että viljelijöiden taloudellista asemaa tutkivan osaston työ käsittää seuraavia aloja. Alla on mainittu myös tutkimuskasiteetti henkilötyövuosina.

Maatilatalouden osasto

A. Viranomaisia palveleva tutkimus	1,0 htv
B. Varsinainen maatalousekonomian tutkimus	
1. Kasvinviljelyn talous	0,5 htv
2. Tuotantomenetelmien tutkimus	0,5 htv
3. Kotieläintalous	1,0 htv
4. Maatal.tuki, verotus, velkaisuus yms.	1,0 htv
C. Viljelijöiden koko taloutta palveleva tutkimus	1,0 htv
D. Osaston johto ja yleiset tehtävät	0,5 htv

Osaston työ käsittää täten viljelijöiden toimeentuloon, maatalouden kannattavuuteen ja viljelmien talouden kehittämiseen liittyvää tutkimusta. Ohjelmassa on tutkimuksia, jotka palvelevat myös talousneuvontaa ja taloussuunnittelua maataloilla.

Markkinatutkimusosasto

Osaston työ painottuu maatalouspolitiikan keskeisiin kysymyksiin ja ohjelma voidaan jakaa seuraaviin kohtiin:

A. Yleinen maatalouspolitiikka	
1. Toistuvat katsaukset	0,5 htv
2. Indeksi- ja tilastotuotanto	1,5 htv
3. Tuotannonrajoitus	1,0 htv
4. Maatalouden sopeutuminen	1,0 htv
5. Mallit, ennusteet yms.	0,5 htv
B. Ympäristötalous	
1. Lannoitteiden käytön vähentäminen	1,0 htv
2. Kasvihuoneilmiö	1,0 htv
C. Maaseudun kehittäminen	
1. Markkinointitutkimus	2,0 htv
D. Osaston johto ja yleiset tehtävät	0,5 htv

Laitoksen ohjelmassa on vuosittain noin 25 yksittäistä projektia.

Henkilörakenne maatilatalouden ja markkinatutkimuksen osastoilla on seuraava:

- Osastonjohtaja (tohtori, professori)
- Erikoistutkija (tohtori)
- Vanhempi tutkija (agronomi, MMK)
- 2-4 tutkijaa (agronomi, MMK)
- Sihteeri, tekstinkäsittelijä (merkonomi, vast.)
- 1-2 tutkimusapulaista (riittävä kokemus)

Laitoksen tutkimusta avustavasta toiminnasta mainittakoon, että toinen osastonjohtaja toimii koko laitoksen johtajana. Lisäksi on toimistos sihteeri, kirjaston- ja arkistonhoitaja, puhelinvaihteenhoitaja, vahtimestari ja kaksi siivoojaa.

Kannattavuustutkimustoimisto

Kannattavuustutkimustoimistossa on neljä akateemista tutkijaa, joista yksi on atk:n asiantuntija. Toimistossa tehdään noin 1000 tilalta saataviin tietoihin perustuen jatkuvaa maatalouden kannattavuuden seuranta. Työ tehdään yhdessä paikallisten maatalouskeskusten kanssa. Jokaisessa maatalouskeskuksessa on kenttätöitä ja tilinpäätöksiä suorittava konsulentti. Kannattavuuden seuranta tapahtuu eri kokoisilla ja eri tuotantosuuntia harjoittavilla tiloilla. Tähän liittyen suoritetaan myös tarvittavia erikoislaskelmia.

MTTL:n työstä mainittakoon, että työohjelma käsittää myös alan perustutkimusta. Laitos toimii yhteistyössä Helsingin yliopiston maatalous-metsätieteellisen tiedekunnan kanssa tutkijoiden jatkokouluttajana ja opiskelijoiden harjoituspaikkana. Laitoksen tutkijoilla on myös opetustehtäviä tiedekunnassa. Laitoksella on kansainvälisiä yhteyksiä useiden maiden tutkimuslaitosten ja yliopistojen kanssa.

Tutkimuksen tuloksia laitos julkaisee omassa julkaisusarjassa ja tiedonantoja-sarjassa. Tutkijat kirjoittavat myös alan ammattilehtiin.

3.2 Helsingin yliopiston suorittama tutkimus

Yliopiston laitoksilla on verraten niukasti suoranaisia tutkimusvaroja. Tutkimusta harjoitetaan sen tähden ulkopuolisen rahoituksen turvin ja opiskelijoiden työnä. Maatalousekonomian alalla valmistuu vuosittain noin 40 kandidaatin tutkielmaa. Tutkimusaiheista maatalousekonomian alalta mainittakoon viime vuosilta mm. valtion rahoitustukea saaneiden maatilojen kehitys, kirjanpito- ja tuloslaskelmien kehittäminen, hyvin ja heikosti yritystoiminnassa menestyneet viljelijät, investointien päätöksenteko, tuotantoriskien ilmeneminen ja mittaaminen, väkilannoitteiden käytön optimointi, yrittäjyyden ilmeneminen ja mittaaminen.

Myös elintarvike-ekonomian osaston työ koostuu enimmäkseen opiskelijoiden kandidaattitutkielmista. Tutkimusaiheista mainittakoon yritysten tutkimus- ja tuotekehitysstrategia, hotelli- ja ravintolayritysten kansainvälistymisstrategia, kuluttajien ostopäätös, kaupan neuvotteluvoima ja Euroopan yhdentymisen vaikutus Suomen elintarviketalouteen.

3.3 Järjestöjen tutkimustoiminta

Pellervon Taloudellisen Tutkimuslaitoksen (PTT) tehtävänä on yleistaloudellisen tutkimuksen edistäminen, kestävien talouspoliittisten vaihtoehtojen etsiminen ja toimintalinjojen selkeyttäminen päätöksentekoa varten. Erityistehtävänä on kartuttaa päätöksentekijöiden tietoa maa- ja metsätalouden ja siihen liittyvän osuustoiminnallisen ja muun yritystoiminnan tarpeista ja mahdollisuuksista. Laitos rahoittaa toimintaansa jäsenmaksuilla, valtion budjettivaroilla, tilaustutkimuksilla ja muulla tavoin. PTT:n työssä voidaan erottaa talouspoliittiset ja maaseutupoliittiset tutkimussuunnat. Edellinen käsittää maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden kansainvälisen kaupan vaikutuksia Suomen elintarvikemarkkinoihin, yritysverotuksen taloudellisia vaikutuksia, osuuskuntien taloutta ja

rahoitusta ja liikevaihtoverotuksen taloudellisia vaikutuksia. Maaseutupoliittisessa tutkimussuunnassa on viime aikoina ollut käynnissä mm. seuraavia tutkimuksia: Maaseudun elinvoimaisuuteen liittyvät selvitykset, rahavirtalaskelmat viljelijöiden tulotason määrittämisessä, lisämaan tuottoarvo, pääoman tarve maatalouden rakennemuutoksessa ja yksityismetsätalouden kannattavuus. PTT:ssa henkilökuntaa on yhteensä 17 henkeä, joista akateemisia tutkijoita 13.

Pellervo-Seuran Markkinatutkimuslaitos (PSM) on elintarviketalouden, erityisesti maatilatalouden markkinatutkimustarpeiden tyydyttämiseen erikoistunut tutkimuslaitos. Tutkimuksella palvellaan järjestön taustayhteisöjä, etupäässä osuustoiminnallisia yrityksiä, maataloutta ja elintarvikealaa lähellä olevia yrityksiä ja organisaatioita. Runsaat puolet tutkimuspanoksesta on osuustoimintayritysten palvelua, loput muiden yritysten ja valtiovallan tilaamia.

PSM:n tutkimusaiheista mainittakoon mm. kulutuksen seuranta, maatalouden rakennekehitys, hintojen seuranta, satoennusteet, maatalouden sivuelinkeinot, tuote- ja tarvikkeakauppaa koskevat markkinatutkimukset, aikakauslehtien lukijatutkimukset, ruokailukulttuuria koskevat selvitykset ja maataloudellista mainontaa koskevat selvitykset. PSM:n käytössä on myös henkilökohtaisiin haastatteluihin perustuva tiedonkeruu yli 1000 tilalta neljä kertaa vuodessa. Lisäksi käytetään tiedonkeruussa kirjekselyä. PSM:n rahoitus tulee tutkimuspalvelujen maksuista. PSM ei saa valtionapua. Henkilökuntaa laitoksella on vajaa 30 henkeä, joista tutkijoita noin 15.

Työtehoseura r.y. on maa-, metsä- ja kotitalouden sekä niihin liittyvän rakentamisen rationalisointilaitos, johon liittyy erillinen tutkimus- ja opetuskeskus. Työtehoseura saa valtion apua toiminnalleen. Sen maatalousosaston toiminta kohdistuu tehokkuuden sekä työturvallisuuden lisäämiseen maataloilla. Pääpaino on käytäntöön sovellettavassa tutkimus- ja kehittämistyössä. Tutkimuskohteina ovat olleet työmenetelmien kehittäminen, kotieläinrakennusten toimivuuden parantaminen, koneellisen maatalouden tutkiminen, ihmistyön helpottaminen jne. Tutkimustoiminnassa on kehitetty myös atk:n käyttöön perustuvia sovellutuksia maataloilla. Maatalousosaston henkilömäärä on noin 20 henkeä, johon kuuluu muitakin kuin tutkijoita.

3.4 Valtion virastojen selvitystyö

Maa- ja metsätalousministeriön maatalousosastossa on 3-4 tutkijaa. Tutkijoiden työ liittyy maatalouspoliittisten toimenpiteiden valmisteluun ja toteuttamiseen. Samoin tutkijat ovat usein myös eri toimikuntien ja työryhmien jäseninä ja sihteereinä.

Maatilahallituksen tilastotoimisto vastaa laajasta maatalousalan tilastotuotannosta, jota käytetään monin tavoin hyödyksi taloudellisessa tutkimus- ja selvitystyössä. Saman keskusviraston suunnittelutoimistossa on myös 4-5 tutkijaa (tarkastajaa), joiden työpanos kohdistuu maatalouspoliittisten toimenpiteiden toteuttamiseen ja koko maatalouselinkeinon suunnitteluun. Maaseutua koskeva selvitystyö, aluetaloudellinen suunnittelu, maataloudelle maksettava tuki ja viljelijöille maksettavat erilaiset avustukset vaativat myös jatkuvaa selvitystyötä.

4 Taloustutkimuksen riittävyys ja suuntaus

Edellä on käyty läpi pääpiirteittäin koko maataloustutkimukselle asetettuja tavoitteita ja yksityiskohtaisemmin maatalousekonomian tutkimusta. Maataloustutkimuksen tavoiteohjelmassa on lukuisasti kohteita, joissa kaivattaisiin maatalousekonomian tutkimusta. Tutkimuksen tavoiteohjelma heijastuu myös yksittäisten ekonomia-alan laitosten työohjelmissa. Tiedossa kuitenkin on, että valtiovallan harjoittamaa tutkimusrahoitusta ei voida merkittävästi lisätä. Samoin yksityinen sektori tuskin voi lisätä tutkimusresursseja. Ratkaisuksi jää, että taloustutkimuksessakin on tultava toimeen lähes nykyisillä voimavaroilla. Edellä viitattiin myös ns. vapaaseen tutkimusrahoitukseen. Lähivuosina tätä mahdollisuutta tulee pyrkiä käyttämään hyväksi entistä useammin. Maatalousekonomian puolella toiminnan laajennus ei ole yksin kiinni rahoituksen järjestelyistä. On puute pätevistä tutkijoista. Tutkijakoulutus vie aikaa ja sitoo osaltaan myös tutkijoiden paikkoja.

Maataloustutkimusta on mahdollisuus lisätä sitomattomien tutkimusvarojen turvin. Tällaisia lähteitä ovat jo edellä mainitut maatalouden yhteistutkimusmäärärahat (vuonna 1990 9.6 milj. mk, josta biotekniikan tutkimukseen 4.3 milj. mk). Maatilatalouden kehittämisrahastosta (vuonna 1990 4.0 milj. mk) on mahdollisuus saada rahoitusta maatalousalan tutkimuksiin, samoin kuin Suomen Akatemialta (maatalous- ja elintarviketutkimuksiin vuonna 1989 8.9 milj. mk). Suomen Kulttuurirahasto, SITRA ja yksityiset säätiöt tukevat myös maatalousalan tutkimusta.

Seuraavassa on esitetty tutkimustehtäviä lähinnä MTTL:n työhön liittyen. MTTL:n keskipitkän tähtäimen tavoiteohjelmassa vuosille 1991-94 on todettu, että valtiovallan rahoittamaa elintarvike-ekonomian tutkimusta olisi tehostettava. Maaseudun kehittäminen ja alueittaiset ongelmat yleensä muodostavat oman tärkeän tutkimuskentän, johon ei ole riittävästi voitu paneutua. Viljelijöiden eläke- ja sosiaalipolitiikka vaatisivat myös pidempijänteistä tutkimusta.

Enhä kaikkein kiireisimpiä tutkimustehtäviä löytyy kansainvälisen taloudellisen yhdentymisen alueelta. Tätä on toivottu mm. viranomaisten ja maataloustuottajien taholta, samoin sitä on toivottu jo Maatalous 2000 -ohjelmassa. Kotimaassa on myös paineita, joiden ratkaisut odottavat selvitystä. Tällaisia ovat mm. kuluttajien esittämien vaatimusten huomioonottaminen maatalous- ja elintarviketuotannossa. Maatalouden tuki eri muodoissaan on ollut voimakkaan kritiikin kohteena ja sen uudelleen järjestely kaipaa selvitystyötä. Samoin kaivataan maatilatalouden verotukseen liittyvää nykyistä laajempaa tutkimusta.

Maatalouteen sitoutuu jatkuvasti lisää pääomaa tilan hankinnan, rakentamisen ja uuden teknologian myötä. Tutkimuksin olisi selvitettävä, kuinka paljon pääomaa on mielekästä sitoa tilaan ja miten suurista veloista viljelijä selviää.

Maatalousneuvonnan keskeisenä teemana koko maaseudun kehittämisen ohella on tuotantokustannusten alentaminen. Tässä kaivattaisiin selkeää tutkimuksen antamaa apua. Maataloustutkimus, opetus ja neuvonta toimivat fyysisesti erillään. Jatkuvasti puhutaan näiden alojen yhteistyön tiivistämisestä. Tässäkin kohdin tutkimus voisi tulla lähemmäksi opetusta ja neuvontaa monin eri tavoin. Tämä ei koske yksin taloustutkimusta.

Ympäristöongelmat tulevat jatkuvasti entistä ajankohtaisemmiksi. Tälläkin alalla kaivataan lisääntyvää tutkimusta, jotta voidaan selvittää, mikä on maatalouden osuus ja vastuu tällä alalla. Tosin tällä alalla on käynnistynyt tutkimusta aivan viime aikoina meillä ja ulkomailla.

Taloustutkimukselta on perätty myös vaihtoehtoisia maatalouspoliittisia ohjelmia. Ehkä eri tutkimuslaitosten yhteistyönä voitaisiin tehdä ehdotuksia myös tältä alalta.

Edellä on mainittu vain eräitä aloja, joilla kaivattaisiin tutkimusta. Useissa kohdin tarvittaisiin biologis-teknisen ja taloustutkimuksen yhteistyötä. Yhteistyön merkitystä korostaa se, että pitkällä aikavälillä tutkimus tulee painottumaan entistä paremman tasapainon löytämiseen tuotannon tehokkuuden, taloudellisen tuloksen, ympäristön kuormituksen ja tuotteiden laadun kesken. Viljelijöiden toimeentulo jatkossa jää riippumaan entistä enemmän viljelijän itsensä kyvyistä tuotannossa. Tässä työssä hän tarvitsee jatkuvasti koulutuksen, neuvonnan ja tutkimuksen apua. On myös harkittava, miten kirjanpitotoililta saatavaa laajaa aineistoa voitaisiin hyödyntää entistä enemmän.

Tutkimustyö tänä päivänä on erittäin vaativaa. Jotta tässä työssä onnistututaan, se edellyttää taloudellisten voimavarojen lisäksi henkistä voimaa ja taitoa, ts. tutkijoiden koulutukseen tulee kiinnittää entistä enemmän huomiota. Huomattavaa resurssien lisäystä tutkimusyksiköt tuskin saavat, joskin muutaman tutkijan lisäämistä on pidettävä minimi-tavoitteena. Uusia tehtäviä voidaan suorittaa vaihtamalla tutkimuskohteita ja hankkimalla tilapäistä projektirahoitusta. Tutkimuksen suunnittelu ja ohjaus tulevat olemaan täst- edes entistä keskeisemmällä sijalla.

Kirjallisuus

- Maataloustutkimuksen tavoiteohjelma. Maataloustutkimuksen neuvottelukunta 1975.
Maataloustutkimuksen tavoiteohjelma. Maataloustutkimus 2000. Työryhmämuistio MMM 1987:10.
MTTL:n toiminta- ja taloussuunnitelma 1991-94.
MTTL:n työsuunnitelma vuodeksi 1990.
Maatalousekonomian tutkimuspäivä MTTL:ssa 21.10.1988.
HAAVISTO, HEIKKI 1990. Uudet haasteet maataloudelle ja maataloustutkimukselle. Maataloustuottaja 4/1990.
TORVELA, MATIAS 1984. Taloudellinen kehitys ja maataloustutkimus Suomessa. MTTL:n tied. 110.

MAATALOUDEN KEHITTÄMISTOIMENPITEISTÄ SUOMESSA¹⁾

MATIAS TORVELA

On Measures to Develop Agriculture in Finland

Abstract In addition to developing the structure of agriculture, securing the livelihood of farmers is a central objective in agriculture. Other objectives include securing adequate food production and conserving healthy rural environment. This paper presents a detailed account of the objectives of agriculture and the means to achieve them. One important means to achieve the objective is the price policy support of agriculture. Apart from agricultural policy today it is also considered important to develop rural small-scale entrepreneurial activity. The legislation concerning this has recently been revised in Finland.

Index words: Objectives of agriculture, price support, small scale entrepreneurial activity

1 Maatalouspolitiikan tavoitteet

1.1 Yleistä

Maassamme on nykyisin noin 154 000 yli 3 ha:n viljelmää ja keskipeltoala on noin 16 ha. Aktiivisessa tuotannossa yli 3 ha:n tiloja on noin 115 000. Maatiloilla on metsää keskimäärin vajaat 40 ha. Maatalouden (metsästys ja kalastus mukaan lukien) osuus bruttokansantuotteesta on noin 3 % ja työllisestä työvoimasta runsaat 7 % työskentelee maataloudessa.

1) Eestin Maatalousakatemiassa Tartossa kansainvälisessä seminaarissa 25.-28.6.1991 pidetty alustus

Maatiloista omistavat päätoimiset viljelijät yli puolet, osa-aikaviljelijät 16 %, eläkeläiset 11 %, perikunnat ja yhtymät lähes 20 % ja valtio, kunnat ym. yhteisöt alle 1 %. Tuotantosuunnittaisesta jakaumasta voidaan todeta, että maitotiloja on ollut vuonna 1990 noin 43 500, sikatiloja 7 000, kanatiloja 2 500, lihakarjatiloja 11 500 ja kasvinviljelyyn erikoistuneita 46 500 tilaa. Loput ovat monipuolista tuotantoa harjoittavia tiloja.

Elintarvikeomavaraisuudesta todettakoon, että yleisimpiä elintarvikkeita tuotetaan yli oman tarpeen. Esim. leipäviljan ylituotanto on ollut viime vuosina noin 5 %, maidon lähes 20 %, naudanlihan 6 %, sianlihan 10 % ja kananmunien yli 30 %. Kotimaassa tuotettu sokeri vastaa noin 90 % kulutuksesta.

Maatalouspolitiikan keskeisinä tavoitteina Suomessa on totuttu pitämään sellaista kotimaista elintarvikkeiden tuotantoa, joka karkeasti vastaa maan väestön kulutustarpeita. Pelkkä omavaraisuustavoite on kuitenkin pidemmän tähtäyksen tavoite, sillä tuotanto on jo pitkään ylittänyt tärkeimpien tuotteiden osalta kotimaisen kulutuksen. Ylituotannosta halutaan päästä eroon, koska maataloustuotteiden vienti on hyvin epäedullista alhaisten maailmanmarkkinahintojen vuoksi. Tästä aiheutuu huomattavia kuluja valtiovalle, johon myös viljelijät joutuvat osallistumaan.

Viljelijöiden toimeentulon turvaamista on pidetty tärkeänä ja tämä mainitaan tavallisesti maatalouspolitiikan eräänä tavoitteena. Maaseudun asuttuna säilyttämistä on pidetty myös keskeisenä tavoitteena. Tämä korostuu etenkin syrjäseuduilla ja Pohjois- ja Itä-Suomessa. Tänä päivänä terveellisen maaseutu ympäristön säilyttäminen on hyväksyty myös tavoittelemisen arvoiseksi. Tämä ei koske yksin maatiloja, vaan koko maaseutua.

Kansainvälinen kauppa on tullut maatalouden osalta entistä tärkeämmäksi ja tästä syystä kansainväliset näkökohdat tulee ottaa huomioon maatalouselinkeinoa kehitettäessä. Pyrittäessä täsmentämään edellä mainittuja ja muita maatalouden tavoitteita edellytetään kannanottoja ja tavoitteita maatalouden tuotannon ja rakenteen kehittämisessä, tulopoliittisten näkökohtien huomioimisessa ja monissa muissa maatalouteen liittyvissä kysymyksissä.

1.2 Tuotantopolitiikka

1.2.1 Tuotannon rajoittaminen

Maataloutta koskevassa lainsäädännössä ja eräissä komiteamietinnöissä on täsmennetty maatalouden tuotantotavoitteita. Tuotantotavoitteeksi on hyväksytty sellainen maataloustuotanto, joka pidemmällä aikavälillä vastaa kotimaista kulutusta. Tavoitteena on täten usean tuotteen osalta tuotannon määrällinen supistaminen. Tavoitteiden asettelu voimassaolevan maataloustulolain mukaan tapahtuu maidon tuotantokattojen ja lihan, kananmunien ja viljan vientikatton avulla. Tuotantokatot ja vientikatot ovat muuttuvia lain voimassaoloaikana, jolla pyritään jatkuvaan tuotannon alentamiseen. Ylijäämä joudutaan viemään maasta ja tästä aiheutuu kustannuksia. Viljelijät joutuvat osallistumaan progressiivisen asteikon mukaan vientikustannuksiin. Tästä syystä viljelijöidenkin edun mukaista on pyrkiä alentamaan tuotantoa. Viljelijöiden tulotason seuranta varten on säädetty maataloustulolakeja 1950-luvulta lähtien, joissa on yksityiskohtaisesti seurattu viljelijöiden tulotasoa ja siihen vaikuttavia tekijöitä kuten hintasuhteita, maatalou-

den tukea, vientiä ja tuontia ja niistä aiheutuvia kustannuksia.

Maatalouden kehittäminen edellyttää jatkuvasti koko elinkeinon kehittämistä ja tuotannon rajoittaminen ja ohjaaminen taas tuotannon supistamista. Kyseiset toimenpiteet vaikuttavat eräiltä osin vastakkaisiin suuntiin. Maataloustuotantoa on pyritty rajoittamaan erilaisilla tuotannon rajoittamissopimuksilla, jotka koskevat koko maataloustuotantoa tai maidontuotantoa, sikataloutta ja kananmunien tuotantoa. Edellisten lisäksi viljelijöille on maksettu korvauksia, jos he kesannoivat määrääjäksi osan peltoalasta. Ehkä voimakkaimpia rajoitustoimia viime vuosina ovat olleet tilakohtaiset ja meijerikohtaiset maidontuotannon kiintiöt ja kananmunantuotannon kiintiöt. Mikäli viljelijä ylittää kiintiön, saa hän ylittävältä osalta hinnan, joka on lähellä maailmanmarkkinahintaa. Samoin on valtion varoin pyritty edistämään peltojen metsittämistä. Eräänä rajoituskeinona on pidetty myös viljelijöiden eläkkeelle siirtymistä, jota on pyritty myös edistämään. Eläkkeen saamisen ehtona on ollut pitää pellot tietyn ajan viljelemättä, niiden metsittäminen tai myyminen aktiiviviljelijöille.

Mikäli tärkeimpien tuotteiden tuotanto ylittää tietyn rajan, viljelijät joutuvat osallistumaan viennistä aiheutuviin kustannuksiin. Samoin maataloudelta on peritty lannoitevero ja valkuaisrikkaista rehuista rehuveroa. Tuotannon kasvua on pyritty pitämään kurissa myös siten, ettei kotieläintuotantoa voi ryhtyä harjoittamaan tai laajentamaan ilman viranomaisten lupaa.

1.2.2 Hintapoliittinen tuki

Maataloustuotannon ohjaamiseksi ja viljelijöiden tulotason hoitamiseksi maksetaan valtion varoista hintapoliittista tukea, joka koostuu useasta eri tukimuodosta. Tuen perusteissa otetaan huomioon tuotantopoliittisten näkökohtien ohella alueittaisia ja sosiaalipoliittisia näkökohtia.

Tukea maksetaan sekä tuotteiden hinnoissa että viljelijän hallitsemien tuotantopanosten perusteella niin sanottuna suorana tukena. Tukea on porrastettu joko alueittain tai tilakoon mukaan. Pohjoisten alueiden viljelijöitä tuetaan enemmän kuin eteläisten alueiden viljelijöitä. Tukea ohjataan myös pienten tilojen viljelijöille joko tuotannon tai tuotantopanosten määrään nähden suhteellisesti enemmän kuin suurille tiloille.

Tärkein suora tulotuki on pienviljelmätuki, jonka tavoitteena on turvata kohtuullinen toimeentulomahdollisuus keskimääräistä pienemmille tiloille. Tuki maksetaan tilan pelto- ja kotieläinmäärän perusteella ja se on suurimmillaan 7-15 peltohehtaarin kotieläintiloilla. Tuki on porrastettu neljään tukialueeseen eikä tukea makseta lainkaan, jos viljelijän tulot ylittävät tietyn rajan tai tilan peltoala ylittää 30 ha. Esimerkiksi toiseksi pohjoisimmalla tukialueella tukea maksettiin 7-15 peltohehtaarin kotieläntiloille vuonna 1990 noin 20 000 mk.

Pohjois-Suomessa ja saaristoalueella maksetaan erityistä kotieläinavustusta. Avustusta maksetaan enintään 25 kotieläinyksiköstä ja sen suuruus vaihtelee alueittain 140 - 1 725 markkaa yksiköltä.

Markkinointiongelmien vuoksi maataloustuotteiden hintoja ei korotettu vuonna 1990 kuten aikaisemmin, vaan otettiin käyttöön peltoalatuksi, jota maksettiin samansuuruisena (300 mk/ha) koko maassa. Kuluvana vuonna tuen saannin edellytyksenä on, että viljelijä kesannoi peltoalastaan vähintään 15 %. Pinta-alaan perustuvaa tukea maksetaan Keski-Suomen rehuviljantuo-antalueella myös rehuvilja-alalta 220 mk/ha.

Tuotteiden hinnoissa maksettavilla maidon ja naudanlihan tuotantoavustuksilla on huomattava merkitys pohjoisten alueiden viljelijöille. Maidon tuotantoavustusta maksettiin vuonna 1990 enimmillään 69 p/l. Naudanlihan tuotantoavustus on puolestaan jopa 9.6 mk/kg. Näitä avustuksia ei makseta Etelä-Suomessa lainkaan.

Maidon hinnassa maksetaan koko maassa myös niin sanottua maidon lisähintaa, joka porrastetaan viljelijän myymän maitomäärän mukaan. Lisähinta on ollut viime vuonna 50 000 maitolitraan saakka 30 p/l ja 50 000-150 000 litrasta 125 p/l. Tukea ei makseta 150 000 litraa ylittävästä maitomäärästä lainkaan. Lisähintaa maksetaan myös kananmunista riippuen tilan tuottamasta kananmunamäärästä.

Tuotannon rajoittamisen ohella pyritään eräiden tuotteiden tuotantoa myös edistämään. Naudanlihan tuotantoa edistetään tuotantopalkkiolla, jota maksetaan koko maassa yli 190 kg painavien sonnien ja yli 140 kilon hiehojen hinnoissa. Tuotantopalkkiota maksetaan myös lampaanlihasta. Varsinaisen pihvikarjan tuotannon edistämiseksi maksetaan niin sanottua emolehmäpalkkiota. Viime vuosina palkkio on ollut 1 700 mk lehmää kohti.

Rukiin ja teollisuusperunan tuotantopalkkioilla pyritään edistämään näiden viljelyä niille sopiville alueille. Rukiin tuotantopalkkiota on maksettu Keski-Suomessa vuoteen 1990 saakka 30 p/kg ja teollisuusperunan tuki on porrastettu vaihdellen 1.3-5.8 p/kg. Sokerijuurikkaan viljelyä tuetaan myös maksamalla juurikkaasta lisähintaa, joka vaihtelee alueesta riippuen 3.4-6.4 p/kg.

Taulukko. Valtion tuki maataloudelle Suomessa ja maataloudelta perityt markkinointi- ja vientikustannusmaksut (milj. mk) vuonna 1990.

<i>Suora tulotuki:</i>	Pienviljelmätuki	962.4	
	Kotieläinavustus	191.8	
	Rehuviljan tuotantopalkkio	45.7	
	Peltoalatuki	564.1	
	Emolehmäpalkkio	20.3	
	Yhteensä		1 784.3
<i>Alueellinen hintatuki:</i>	Maidon tuotantoavustus	265.4	
	Lihan tuotantoavustus	1876	
	Muut alueelliset hintatuet	27.2	
	Yhteensä		480.2
<i>Koko maassa maksettava hintatuki:</i>	Maidon lisähinta	648.0	
	Lihan tuotantopalkkio	329.1	
	Kananmunien lisähinta	188.1	
	Muu hintatuki	33.7	
	Yhteensä	1 198.9	
<i>Kuljetusavustukset</i>			17.8
<i>Hinnanalennuskorvaukset ym.</i>			1 276.9
<i>Vientituki (arvio)</i>			2 991.0
<i>Maataloudelta perityt vientikustannusmaksut</i>			-552.6
<i>Kaikki yhteensä</i>			7 196.5

Maidon kuljetusavustusta maksetaan suoraan maajereille ja sillä pyritään tasoittamaan pitkistä maidon keräilyetäisyyksistä ja harvasta asutuksesta johtuvia korkeampia kuljetuskustannuksia. Avustusta maksetaan, kun kuljetuskustannukset maataloilta meijeriin ylittävät tietyn määrän.

2 Maatilatalouden ja maaseudun kehittäminen

Koska maatilat ovat yleisesti pieniä, pyrkimyksenä on suurentaa tilakokoa. Vuoteen 1991 saakka on ollut voimassa ns. maatilalaki, jonka perusteella on helpotettu viljelijöiden rahoitusta maatalouden rakenteen kehittämiseksi. Lain mukaan viljelijä saattoi saada valtiolta halpakorkoista lainaa tilan ostoja, lisämaahan ostoja, rakentamista ja peruserävarauksia varten. Halpakorkoisen lainan lisäksi viljelijä tietyissä tapauksissa saattoi saada myös avustusta. Lainaa oli mahdollista saada myös yksityisiltä pankeilta ja valtio maksoi osan koroista. Maaseudun pienyritystoimintaa tuettiin myös valtion varoista, joskin toiminta tapahtui erillään maatalouden kehittämisestä.

Keväällä 1991 tuli voimaan uusi laki, joka pyrki kehittämään varsinaisen maatilatalouden (maatalous ja metsätalous) ohella myös maaseudulla olevia pienyrittäjiä. Molemmat toiminnot tapahtuvat saman lain ja saman organisaation puitteissa.

Uuden lain perusteella voidaan tukea maatilataloutta ja pienimuotoista yritystoimintaa maaseudulla. Tarkoituksena on erityisesti kiinnittää huomiota

- tuottavuuden parantamiseen, tuotantopanosten järkevään käyttöön, yhteistoiminnan edistämiseen, hankkeiden taloudellisuuteen ja tuotantopoliittiseen tarkoituksenmukaisuuteen
- pääomarakenteen parantamiseen ja rahoitustarpeen alentamiseen
- maatilatalouden ja muiden maaseutuelinkeinojen tasapainoiseen alueelliseen kehittämiseen
- viljelijäväestön ikärakenteen parantamiseen ja sukupolvenvaihdoksen edistämiseen
- asunto-olojen parantamiseen sekä asuin- ja työympäristön parantamiseen sekä
- ympäristönäkökohtiin ja
- maaseudun asuttuna pitämiseen.

3 Maatilatalouden ja pienimuotoisen yritystoiminnan rahoittaminen

Alle 35 vuotiaalle viljelijälle voidaan myöntää aloittamisavustusta maatilan hankintaan. Investointiavustusta voidaan myöntää viljelijälle maatalouden investointeihin, ympäristönsuojeluun ja työsuojeluun. Maanostolainaa voidaan myöntää koko tilan tai lisämaahan ostoja varten korkeintaan 75 % hinnasta. Maatilan rakentamiseen ja peruserävarauksiin voidaan myöntää investointilainaa korkeintaan 80 % kustannuksista.

Pienyritystoimintaa tuetaan periaatteessa samalla tavalla kuin maatilataloutta. Yrittäjä voi saada investointiavustusta käyttöomaisuuden hankintaan ja korjauksiin (ei kiinteistöön) enintään 55 % kustannuksista. Lisäksi yrittäjä voi saada ns. käynnistämisavustusta kolmen ensimmäisen vuoden palkkoihin enintään 55 %. Samoin voidaan myöntää avustusta mm. markkinointiin, koulutukseen ja ympäristön suojeluun. Yrittäjä voi saada myös halpakorkoista lainaa enintään puolet käyttö- ja vaihto-omaisuuden hankintakustannuksista.

MUUTTUVAN EUROOPAN VAIKUTUS SUOMEN MAATALOUSPOLITIikkaAN

LAURI KETTUNEN

The influence of the changing Europe on Finnish agricultural policy

Abstract. Agricultural policy practiced in Finland is very similar to that in the EC. Both have their own internal price policy, which is realized through protection against foreign competition.

Despite the similarity, it is very difficult for Finland to integrate in the EC because of the high price level. Many producer prices are as much as double compared with the prices in the EC. It would probably be necessary to lower the producer prices in Finland considerably, which would result in a decrease in production.

Grain production, in particular, would run into difficulties, because natural conditions are much weaker in Finland than in Central Europe. Meat producers may have better possibilities to succeed than grain producers, if they can purchase feed for the same low price as producers in Denmark and the Netherlands. It is also considered possible that milk production could be maintained despite integration, although production costs are high due to the small farm size in Finland.

Thus, the possibilities for Finnish agriculture to continue in its present extent would be affected by membership in the EC a great deal. The EES settlement, however, would not seem to be quite as fatal as membership proper. At least according to the current views, EES settlement would include only a small part of our agricultural production. Garden production is likely to be the one to suffer the most.

Index words: Agricultural policies, Finland, EC, GATT prices, international relations

1 Muuttuva Eurooppa

Eurooppa muuttuu monella tavalla. Poliittinen muutos on ilman muuta merkittävin. Pienissä Itä-Euroopan maissa tämä muutos on jo tapahtunut ja Neuvostoliitossa nähtäneen sama varsin pian. Tähän liittyy vielä Baltian maiden ja mahdollisesti muutamien muidenkin Neuvostoliiton tasavaltojen itsenäistyminen. Jugoslavia on myös hajoamisen partaalla. Toisaalta Itä-Saksa katosi Euroopan itsenäisten maiden joukosta.

Muuttuvan Euroopan toinen ilmiö on yhdyntyminen. Euroopan talousyhteisöön kuuluu tällä hetkellä 12 jäsenmaata. Turkki ja Itävalta ovat jo hakeneet jäsenyyttä ja Ruotsi on päättänyt tehdä sen tänä vuonna. EFTA maat neuvottelevat EY:n kanssa ETA-sopimuksesta, joka loisi 18 maan talousalueen. Itä-Euroopan maat - ensisijaisesti Unkari ja Puola - ovat kiinnostuneet liittymään EY:hyn. Eurooppa on siis yhtenäistymässä.

EY on lujittamassa järjestöään. Tavoitteen pohjana on valkoinen kirja, joka on Euroopan yhteisöjen (EY:n) asiakirja EY-maiden yhteistyön tiivistämisestä. Tavoitteena on yhteinen Eurooppa, taloudellinen ja poliittinen mahtitekijä, vastapaino USA:lle ja Japanille. Kaiken pitäisi olla valmista vuoden 1992 loppuun mennessä. Tällöin tavaroiden, palvelusten, pääomien ja ihmisten tulisi voida liikkua vapaasti EY-maissa.

Valkoinen kirja julkaistiin vuonna 1985. Siinä ehdotettiin suuri määrä direktiiveja, jotka harmonisoivat jäsenmaiden lainsäädäntöä ja talouspolitiikkaa ja jotka on saatava säädetyksi vuoden 1992 loppuun mennessä. Integraatio vaatii myös ylikansallisia elimiä. Päätöksiä tullaan tekemään enemmistöpäätöksinä. Maat joutuvat luovuttamaan osan päättävällästään EY:n komissiolle. Kansallisten budjettien teko saattaa jopa siirtyä loppuvaiheessaan Brysseliin, koska kunkin maan budjetin on tuettava yhteistä EY:n talouspolitiikkaa.

Pitkälle viety taloudellinen integraatio vaatii mm. yhtenäistä rahaa. ECU:sta, joka on toistaiseksi vain yhteinen valuutan laskentayksikkö, voi tulla uusi rahayksikkö, jota käytetään kansallisten valuuttojen sijasta. Käytännössä se merkitsee sitä, että tulevaisuudessa emme osta enää puntia, frangeja tai saksan markkoja, vaan ekuja. Meilläkin voi olla markan sijasta eku. Turisteille ja kaupalle yhteisestä rahayksiköstä olisi tietenkin hyötyä, koska silloin vältyttäisiin rahan vaihdosta ja pankkien provisioista.

Integraatioon liittyy melkoinen taloudellinen tasapainottaminen. Tällä hetkellä taloudelliset erot ovat suuret esim. Länsi-Saksan ja Portugalin välillä. Kannattaisi siis tehdä työtä ja nostaa palkkaa Saksassa ja käydä ostoksilla Portugalissa tai Kreikassa. Tällaiset erot eivät kuitenkaan voi kestää kauan, jos pyritään todelliseen talousalueeseen. Talouspolitiikka on yhtenäistettävä. On luotava yhtenäinen rahapolitiikka. Verotus on yhdenmukaistettava, sillä muutoin kaikenlainen veronkierto tulee yleiseksi. Tällä hetkellä mm. elintarvikkeiden liikevaihtovero vaihtelee nollassa (Englanti) kahteenkymmeneenkahteen (Tanska) prosenttiin. Rajaseuduilla asuvat käyttävät tätä hyväkseen. Ero täytyy saada muutamaan prosenttiin, jottei se aiheuttaisi tarpeetonta rajakauppaa.

2 Maatalous

Yhdentyminen koskee maatalouttakin. Sen lopputuloksena tuottajahinnat tulevat olemaan samat kaikkialla EY:ssä. Halpojen maiden tuottajat hyötyvät tästä ja korkeiden hintojen maiden tuottajat joko luopuvat tai tehostavat tuotantoaan niin, että ne pystyvät kilpailemaan. EY:llä on kuitenkin kansalliset rajat ja tulli- ym. suojat kolmansiin maihin nähden.

Maatalous on ollut suurimman keskustelun kohteena EY:ssä. Se johtuu tukijärjestelmästä ja vihreästä ECU:sta. Periaatteessa EY:ssä pitäisi olla vain yksi hinta, mutta käytännössä näin ei ole. Valuuttakurssien vaihdellessa on jouduttu tasaamaan hintoja mutkikkain järjestelmin. Maatalouden osuus EY:n yhteisestä budjetista, joka on kuitenkin vain pieni osa eri maiden omista budjeteista, on ollut suurin ja on aiheuttanut paineita maataloutta kohtaan.

On mielenkiintoista nähdä, miten EY onnistuu maatalouspolitiikkansa harmonisoinnissa ja hintatason yhtenäistämässä. Sisäisiä eroja joudutaan tasoittamaan, ennenkuin yhteiseen markkina-alueeseen voidaan päästä. Erot esim. Tanskan ja Portugalin välillä ovat hyvin suuret.

Monet maataloustuotteet voivat käytännössä liikkua pitkiä matkoja. Vilja, vihannekset, liha, maitotuotteet ja leipomotuotteet ostetaan kaukaakin, mikäli se on taloudellisesti kannattavaa. Kulutusmaito on ehkä vaikeimmin siirrettävissä pitkiä matkoja, mikä merkitsee sitä, että hintaerot voivat säilyä etelän ja pohjoisen välillä.

EY tuottaa elintarvikkeita yli oman kulutuksen, mutta se tapahtuu osittain ulkomaisen rehun turvin. Ylituotanto ei loppujen lopuksi ole kovin suuri, joten lähes kaikki nykyinen tuotantokapasiteetti tarvitaan tulevaisuudessakin. Tämä koskee ennen kaikkea pelto- ja eläintuotantoa, jota siis tulee ilmeisesti olemaan tulevaisuudessa siellä missä sitä on tänäänkin. Kotieläintuotantoa voitaisiin periaatteessa keskittää enemmän kuin kasvituotantoa, mutta ympäristötekijät rajoittavat sitä. Näin maataloutta tulee olemaan kaikissa jäsenmaissa lähes samassa määrin kuin tänä päivänä, vaikka maiden sisällä tuleekin tapahtumaan alueellista uudelleen sijoittumista.

3 EY:n politiikka

EY harjoittaa omaa sisäistä maatalouspolitiikkaansa. Maailmanmarkkinahinnat eivät suoranaisesti vaikuta sisämarkkinoiden hintoihin. Sitä varten käytetään rajasuojaa, joka muodostuu tulleista ja tuontimaksuista. Niiden avulla nostetaan tuontitarvikkeiden hinnat sisämarkkinoiden hintojen tasolle. Vientiä subventoidaan myös, jotta sisämarkkinoiden hinnat eivät putoaisi asetettua "lattiahintaa" alemmaksi.

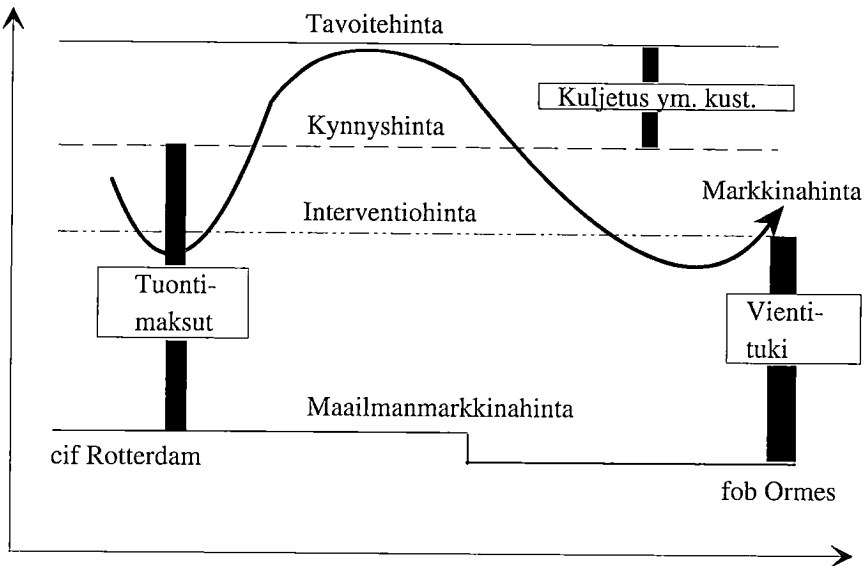
Hintapolitiikka perustuu tavoitehintoihin, joista päätetään vuosittain. Aluksi oli tarkoitus sitoa tavoitehintojen kehittäminen tuotantokustannusten kehitykseen, mutta myöhemmin tästä periaatteesta on tingitty. Komissio tekee ehdotuksensa tavoitehintojen muutoksista maatalousministereille pitäen lähtökohtana tulokehitystä, markkinatilannet

ta ja yhteisön rahoitustilannetta. Viimeksimainittu on ehkä eniten vaikuttanut viime vuosina hintapäätöksiin.

Kuviossa 1 on annettu esimerkki EY:n hintajärjestelmästä. Markkinoilla vallitseva viljan tuottajahinta vaihtelee tavoitehinnan ja interventiohinnan välillä. EY ostaa nimittäin markkinoilta viljaa interventiohintaan, jos markkinahinta on pudonnut sen alapuolelle tai on lähellä sitä. Toisaalta hinta ei voi juuri nousta tavoitehinnan yläpuolelle, sillä maahan tuotavan viljan hinta muodostuu suurin piirtein tavoitehinnan suuruiseksi. Maailmanmarkkinahinnan päälle tulee nimittäin vaihtuva tuontimaksu, joka määräytyy siten, että tuontihinta on kynnyshinnan suuruinen. Kun kynnyshinnan päälle lisätään kuljetus- sekä muut tuontikaupan kustannukset, päädytään tavoitehintaan. Jos maassa vallitsisi alituotantotilanne, tuottajille maksettu hinta olisi ilmeisesti suurin piirtein tavoitehinnan suuruinen. Käytännössä EY:n tuotanto ylittää kotimaisen kysynnän, jolloin hinta painuu jopa interventiohintaan tai tilapäisesti sen alle. Kun vilja viedään kolmansiin maihin, EY joutuu subventoimaan vientiä interventio- ja maailmanmarkkinahintojen välisellä erotuksella.

Tuotekohtaiset hintajärjestelmät poikkeavat toisistaan, mutta periaate on sama. Ylijäämät ostetaan markkinoilta tiettyyn minimihintaan ja viedään maasta subventioiden avulla.

Periaatteessa tuottajahintojen tulisi olla samat kaikissa jäsenmaissa. Tähän ei vielä ole kuitenkaan päästy. Tavoitehinnat määrätään tosin ecu:issa, mutta kansalliset hinnat lasketaan ns. vihreitten valuuttakurssien avulla. Vuoden 1993 alussa pitäisi olla käytössä vain yhdet hinnat.

Kuvio 1. Viljojen hintajärjestelmä EY:ssä.

Taulukko 1. Eräitä EY:n a) tavoite- ja b) tuottajahintoja, ecu/tonni.

		1986	1987	1988	1989	1989 ¹⁾
Vehnä	a	256	256	250	248	1.21
	b	192	185	182	181	0.88
Ohra	a	234	234	228	225	1.10
	b	181	172	168	167	0.82
Sianliha	a	2033	2033	2033	2033	9.91
	b	1593	1372	1341	1346	7.96
Naudanliha	a	2050	2050	2050	2050	9.99
	b	1186	1146	1246	1346	6.56
Maito (3.7 %)	a	278	278	278	278	1.36
	b	273	273	287	305	1.49

¹⁾Keskikurssilla muutettuna mk/kg.

EY:n tavoitehintojen ja lopullisten tuottajahintojen välillä on huomattava ero. Tavoitehinnat on pidetty ecu:ina ilmaistuin varsin tasaisina tai ne ovat hieman alentuneet, mutta kansalliset hinnat ovat vaihdelleet huomattavasti. Tyypillistä on, että lihan hinnat ovat alentuneet viime vuosina. Tämä on ollut mahdollista mm. alentuneiden tuotantokustannusten takia.

4 Vertailu Suomen maatalouspolitiikkaan

EY:n ja Suomen maatalouspolitiikalle on yhteistä oma sisäinen hintataso. Se toteutetaan rajasuojalla ulkomaista tuontia vastaan. EY:n tuontipolitiikka on ehkä hieman vapaampi kuin Suomen, sillä EY ei käytä tuontilisenssejä kuten Suomi, joskin rajalla hinta tasataan EY:n sisäisen hinnan mukaiseksi, mikä tavallisesti estää tuonnin. Valkuaisrehun tuonti EY:hyn on ollut varsin vapaata, eikä sitä ole raskitettu tuontimaksuillaan.

Suomessa on sama rajasuojajärjestelmä, joskin meillä on ollut käytössä määrälliset tuontirajoitukset, jotka estävät hyvin tehokkaasti kaiken tuonnin.

Suomessa tuottajahinta muodostuu yleensä tavoitehinnan mukaiseksi. Valtio puuttuu markkinoihin, jos tuottajahinta putoaa alle tavoitehinnan (tavallisesti 5 % alle tavoitehinnan). Jos tuottajahinta nousee (5 %) yli tavoitehinnan, tuonti sallitaan. Näin vientiä ja

tuontia apuna käyttäen viljelijän saama tuottajahinta pyritään pitämään tavoitehinnan suuruisena. Tämän lisäksi viljelijä voi saada monenlaista tukea, joka tulee muuta kautta kuin suoraan hinnan muodossa.

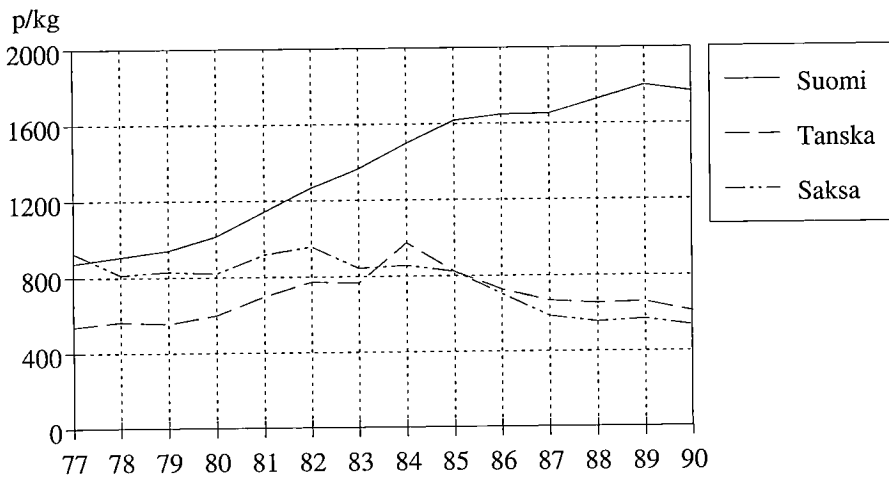
Oleellisin ero Suomen ja EY:n maatalouspolitiikassa on hintatasojen ero. Meidän tuottajahintamme ovat lähes kaksinkertaiset EY:n hintoihin verrattuna (vrt. taulukko 2). Olosuhteet maatalouden harjoittamiseen ovat EY:ssä aivan toiset kuin Suomessa. Satotaso on selvästi korkeampi EY:ssä kuin Suomessa, vaikka otettaisiin huomioon lannoitteiden ja muiden kemikaalien käyttö. Kun satotaso on korkeampi, yksikkökustannukset tuotettua kiloa kohti ovat EY:ssä alemmat kuin Suomessa.

Suhteellisen vapaa rehun tuonti alentaa aivan oleellisesti kotieläintuotannon kustannuksia EY:ssä. Tanskalainen siankasvattaja saa rehun paljon halvemmalla kuin suomalainen tuottaja. Ei ole siis ihme, että sianlihan tuottajahinta on Tanskassa noin 6 mk/kg ja Suomessa 18 mk/kg, vaikka hintaero ei täysin selitykään rehujen hintaerolla.

Toinen oleellinen ero on hintojen kehitys. Suomen tuottajahinnat ovat nousseet inflaation mukana. EY:n tuottajahinnat ovat pysyneet varsin vakaina tai jopa laskeneet. Tosin maittaiset kehityskuvat ovat varsin erilaiset. Vielä 1970-luvun alussa Suomen ja EY-maiden hinnat olivat varsin lähellä toisiaan, mutta sen jälkeen ero on jatkuvasti kasvanut. Syynä on ilmeisesti ero maatalouspolitiikassa, inflaatiossa ja valuuttakursseissa. Suomen markkaa pidetään yleisesti yliarvostettuna, vaikka Suomen Pankki ei tätä väitetä hyväksyäkään. Suomessa kaikki on kallista. Niin myös maataloustuotteiden hinnat ovat selvästi korkeammat kuin esim. Keski-Euroopassa.

Taulukko 2. Eräitä Suomen tuottajahintoja, mk/kg, maito mk/l.

	1986	1987	1988	1989	1990
Vehnä	2.35	2.44	2.42	2.60	2.54
Ohra	1.71	1.69	1.72	1.81	1.76
Maito	2.76	2.83	2.93	3.13	3.17
Sianliha	16.49	16.52	17.28	18.02	17.66
Naudanliha	28.28	28.77	30.62	32.86	32.15

Kuvio 2. Sianlihan tuottajahinnan kehitys Suomessa ja Tanskassa ja Saksassa.

5 Integraation vaikutukset

Euroopan integraatiota ajatellen Suomella on kolme vaihtoehtoa: a) jäädä kokonaan integraation ulkopuolelle, b) ETA-sopimus ja c) EY:n jäsenyys.

Mikäli Suomi ei tee mitään sopimusta EY:n kanssa, Suomi voi jatkaa omaa kansallista maatalouspolitiikkaansa nykyisessä muodossa. Euroopan yhdentymisen vaikutukset tulevat olemaan epäsuoria. Ulkomaankaupan takia lainsäädäntöä on yhdenmukaistettava. Elintarvikkeiden tarkastus on standardisoitava, kasvinsuojelu- ym. kemikaalien jäämiä koskevat määräykset yhtenäistettävä, jne. Joitakin sopimuksia voitaneen tehdä EY:n kanssa, mutta niiden merkitys ei voi olla suuri. EY:n kanssahan on mm. juustosopimus, jonka puitteissa juustoa tuodaan EY:stä, joskin vienti on paljon suurempi kuin tuonti.

Lainsäädännön yhtenäistämistä on tuskin muuta haittaa kuin että erilaisilla laeilla ei voida suojautua tuonnilta, niinkuin usein tapahtuu. Tiukka jäämiä koskeva lainsäädäntö voisi pysäyttää osittain tuonnin. Ovathan maataloustuotteemme tunnetusti puhtaampia kuin esim. Keski-Eurooppalaiset tuotteet.

Suomen jääminen EY:n ulkopuolelle ei ole ongelma maataloudelle. Päinvastoin se olisi maatalouden etu. Kuluttaja sen sijaan toivoo EY-jäsenyyden tuovan nykyistä alemmat hinnat.

ETA

Toisen vaihtoehdon eli ETA-sopimuksen sisältö on vielä auki. Tämän hetkisen käsityksen mukaan se ei koske kovin paljoa maataloutta. Suomi joutunee tekemään myönnytyksiä sellaisten tuotteiden osalta, joita tuodaan mm. Välimeren maista. Toisaalta näiden tuotteiden tuonti on jo osittain vapautettu kehitysmaita koskevien myönnytysten yhteydessä.

Maatalouden ETA-neuvottelut ovat loppuvaiheessa siirtyneet bilateraalipohjalle. Suomi neuvottelee siis yksin EY:n kanssa maataloussopimuksen. Se tulee ilmeisesti olemaan selvästi rajoitetumpi kuin mitä alkuaan oletettiin. EY on eniten vaatinut Etelä-Euroopan maiden etujen huomioon ottamista maataloussopimuksessa. EY:n neuvottelutarjous sisältää ns. koheesiolistan, joka oli alkuaan varsin pitkä. EY pyysi siinä vapaata kauppaa monille puutarhatuotteille. Esim. tomaatin ja kurkun tuontia olisi ollut vapautettava. Lista on lyhentynyt neuvotteluissa huomattavasti ja jäljelle olisi jäämässä vain niitä tuotteita, joiden osalta Suomi on poistanut tuonnin rajoituksia kehitysmailta. Nyt nämä edut ovat tulossa myös EY-maille. Niiden pitäisi hyödyttää erityisesti Välimeren köyhiä maita. Suomen ETA-sopimuksen ei pitäisi olla mitenkään vaikea maatalouden osalta, eikä se tule estämään ETA-sopimuksen syntyä.

ETA-sopimuksen yhteydessä oli aikaisemmin esillä mahdollisuus, että EY vaatisi elintarviketeollisuuden tuotteiden kaupan vapauttamista kaikista määrällisistä rajoituksista, mutta raaka-aineen osalta hinnantasausta rajalla sallittaisiin. Elintarviketeollisuus on pelännyt tätä mahdollisuutta, koska meidän kilpailukykyämme ei ehkä riittäisi kovassa kansainvälisessä kilpailussa. Jalostuskustannuksemme ovat korkeammat kuin EY:ssä. Näin tänne siis virtaisi jalostettuja elintarvikkeita, mikä veisi pohjaa myös meidän perustuotannoltamme. Kuljetuskustannukset nostavat hieman tuontitavaroiden hintaa, mutta tuskin riittävästi. Toisaalta valikoima lisääntyy ja kulutus voi ainakin osittain siirtyä ulkomaisiin tuotteisiin, vaikka niiden hinta olisikin korkeampi. Kilpailu voi toisaalta olla terveellistä kotimaisen tuotannon kehittämiseksi. Tästä on hyvänä esimerkkinä juuston kulutuksen kasvu, joka on varmaan osittain sen ansiota, että juustovalikoimat ovat lisääntyneet tuonnin johdosta. Tämä on pakottanut kotimaista juuston valmistusta laajentamaan valikoimaansa, mutta toisaalta perusjuustojenkin kulutus on kasvanut. Juuston tuonti ei tosin ole ollut täysin vapaata.

Jossakin vaiheessa on ollut esillä sellainenkin vaihtoehto, että myös perustuotteiden tuonnin määrällinen säätely olisi poistettava, joskin hinnantasausta rajalla olisi edelleen mahdollinen. Tällöin maahan tuotaisiin viljaa ja lihaa (mahdollisesti maitoakin), jos esim. tuonnin laatu olisi jostain syystä parempi kuin kotimaisen tuotteen laatu. Tämä vaihtoehtoa ei ole kovin todennäköisenä.

EY

Jos Suomi liittyisi EY:hyn, se menettäisi mahdollisuutensa omaan kansalliseen maatalouspolitiikkaan. Maataloutta koskevat ratkaisut tehtäisiin Brysselissä, eikä siellä Suomen sana painaisi paljoakaan. Suomi joutuisi rahoittamaan koko EY:n maatalousylijämienvientiä, joskin Suomen omat ylijäämät vietäisiin EY:n toimesta, sikäli kuin niitä enää olisi. Sieltä saataisiin myös rahaa maatalouden rakenteen kehittämiseen.

Mitä muuta jäsenyys merkitsisi Suomen maataloudelle? Ensimmäinen tehtävä olisi alentaa Suomen tuottajahintatasoa. Miten se voisi onnistua? Tuotantopanosten hinnat ilmeisesti alenisivat. Rehujen hinnat alenisivat aivan oleellisesti tuonnin takia. Sian- ja naudanlihan sekä kananmunien tuotantokustannukset alenisivat ja tuottajahintoja voitaisiin pudottaa lähemmäs EY:n hintatasoa. On vaikea sanoa, voisivatko ne olla samat kuin EY:ssä. Maidontuotanto perustuu pääasiassa kotimaiseen rehuun, joten sen tuotantokustannusten alentaminen voisi olla vaikeaa. Tosin maitoa tuotetaan aika paljon väkirehujen turvin ja niiden hintahan alenisi. Kulutusmaidon tuotanto säilyisi ilmeisesti Suomessa, vaikka sen tuotantokustannukset olisivatkin korkeammat kuin keskimäärin EY:ssä.

Ongelmat tulevat vastaan erityisesti viljanviljelyssä, jossa meillä on epäedullisimmat olosuhteet Keski-Euroopan maihin verrattuna. Satotaso on meillä huomattavasti alempi kuin EY:ssä, vaikka käytettäisiin samat määrät lannoitteita. Tällöin meidän yksikkökustannuksemme ovat paljon korkeammat kuin EY:ssä. Se kertautuu sitten kotieläintuotantoon korkeina rehujen hintoina. Meidän tulisi voida painaa viljan hinnat paljon nykyistä alemmaksi, jotta täällä olisi mitään mahdollisuutta jatkaa viljan viljelyä. Peltoviljelyn supistuminen on ensimmäisiä integraation seurauksia. Se näkyy myös eniten ulospäin maaseudun kuvana.

EY ei ilmeisesti auttaisi Suomea juuri lainkaan maataloutemme hoidossa, sillä me rikkaana maana joutuisimme pikemminkin maksajan asemaan. Joutuisimme tukemaan EY:n ylijäämien vientiä, vaikka oma tuotantomme putoaisi alle oman kulutuksen. Jossain määrin voisi olla mahdollista saada kehitysaluetukea, mutta tuskin EY:llä olisi kuitenkaan kovin paljon intressiä tukea Lapin maataloutta tai kehitysaluetuki olisi suhteellisen vähäistä verrattuna Suomen omaan tukeen. Tietenkin on mahdollista, että Suomi kaikesta huolimatta itse tukisi maatalouttaan, sillä huolimatta yhteisestä maatalouspolitiikasta kansallista politiikkaa on harjoitettu talousyhteisön politiikan rinnalla.

6 GATT

Yleisesti on oltu sitä mieltä, että maamme maatalouteen tulee ilmeisesti eniten vaikuttamaan GATT-neuvottelujen lopputulokset. GATT on yleinen tulli- ja tariffisopimus, johon kuuluvat lähes kaikki maailman maat. Neuvostoliitto on poikkeus, joskin myös se pyrkii GATTin jäseneksi. GATTissa sovitaan maailmankaupan pelisäännöistä, jotka myös sitovat jäsenmaita. GATTin puitteissa on mm. alennettu tulleja jäsenmaiden kesken. Järjestön ulkopuolisia syrjitään pitämällä tullit niitä vastaan korkeina. Sen tähden on hyödyllistä olla GATTin jäsen, mutta samalla on alistuttava sen sääntöihin, jotka voivat olla ajoittain yksittäisten jäsenvaltion etujen vastaisia.

GATT on ajanut maailmankaupan vapauttamista. Se on merkinnyt mm. tullien alentamista tai jopa poistamista. Tullien alentaminen on koskenut ennen muuta teollisuustuotteita. Paljon on kuitenkin vielä tekemistä, ennenkuin maailmankauppa on kaikilta osin vapaata. Mm. palvelukset ja pankkijärjestelmät ovat vielä sen ulkopuolella.

Myös maataloudella on vielä suojattu erkoisasema. GATTin sääntöjen puitteissa on sallittua käyttää vientitukea, mikäli sen avulla ei lisätä markkinaosuuksia. Tuontia on saanut myös säännellä. Suomi on käyttänyt niin tulleja, tuontimaksuja kuin tuontilisens-

sejä tuonnin estämiseksi tai rajoittamiseksi. Varsinkin määrällisten tuontikiintiöiden käyttö on tehokasta. Se on ollut laillista maksutaseongelmien yhteydessä, mikä olikin pitkään tosiasia Suomen kohdalla. Käytäntö on kuitenkin jatkunut edelleenkin. Emme ole siinä ainoita "syntisiä". Myös vapaan kaupan puolestapuhuja USA käyttää kiintiötä tuonnin säätelyssä. Suomella on mm. juuston vientikiintiö USA:han. Tällaisen kiintiöintivaltuuden USA sai GATT-sopimuksen teon yhteydessä. Jäsenmaat eivät olekaan täysin tasavertaisia sopimusten suhteen kuten USA:n tapaus osoittaa. Myös Sveitsi osasi neuvotella itselleen hyvän sopimuksen maatalouden osalta.

Muutama vuosi sitten maataloustuotteiden maailmanmarkkinahinnat putosivat alilukemiin. Voista sai vain dollarin kilolta eli noin 4 mk/kg, hinnan oltua välillä lähes 2 dollaria kilolta, joka korkean dollarin kurssin takia merkitsi Suomen rahassa noin 12-14 mk/kg. Muidenkin tuotteiden hinnat olivat ja ovat edelleen matalat, vaikka hintataso onkin hieman nousussa. Kananmunista sai pari markkaa kilolta, lihasta 5-6 mk/kg, vehnästä 50-70 p/kg. Teollisuusmaiden vientituki on kasvanut voimakkaasti. USA ja eräät muut merkittävät maataloustuotteiden vientimaat "hermostuivat" täysin tilanteesta. Ne syyttivät mm. EY:tä holtittomasta maatalouspolitiikasta, joka oli johtanut maailmanmarkkinahintojen romahtamiseen. Kauppasota USA:n ja EY:n välillä oli lähellä.

Tilanne on ollut vaikea jo pitempään. USA:n, Kanadan, Australian ja eräiden muiden vientimaiden painostuksesta aloitettiin GATT:in puitteissa 1980-luvun alussa neuvottelut kansainvälisen kaupan tervehdyttämiseksi. Kyseiset vientimaat vaativat maatalouden tuen vähentämistä ja maataloustuotteiden maailmankaupan vapauttamista. GATT:in kauppa- ja maatalouskomitea ei päässyt mihinkään sopimukseen usean vuoden työstä huolimatta. Asia siirtyi varsinaisiin GATT:in neuvotteluihin Uruguayn kierrokselle aivan saman sisältöisenä. Maatalous tulisi näiden vientimaiden vaatimusten mukaan saattaa samaan asemaan kuin teollisuus. Vain vapaa markkinatalous voisi tervehdyttää maatalouden ja maailmanmarkkinat. Vientituki tulisi kieltää, eikä tuontia saisi suojata. Vapaat markkinavoimat ohjaisivat tällöin resurssit tehokkaimmalla tavalla, väittävät nämä maat. Kaikki hyötyisivät pitkällä aikavälillä, niin kuluttajat kuin tuottajatkin.

Taustalla on paljon taloudellisia teorioita ja tilastoja. Niiden mukaan riittämätön kilpailu johtaa tehottomaan tuotantoon. Välikädet hyötyvät eniten. Maan hinta nousee suojatun maatalouden vallitessa korkeaksi, eikä viljelijän tulotasoa parane, vaikka hintoja nostettaisiin. Tuotantotarvikkeiden, kuten koneiden ja laitteiden, hinnat nousevat kilpailun puuttuessa. Esim. Suomessa niiden hintoja voidaan nostaa, koska tiedetään, että hintojen nousu kompensoidaan 100 %:sesti, jne.

GATT-neuvottelut kokivat pahan takaiskun viime vuoden lopussa, kun mihinkään sopimukseen ei päästy, vaikka neuvottelut olivat jatkuneet monta vuotta. Neuvotteluja on vähin erin käynnistetty uudelleen, mutta on vaikea sanoa, johtavatko ne mihinkään. Maatalous on ollut näissä neuvotteluissa eräänlainen jarrumies. Suurilla vientimailloilla, kuten USA, Kanada, Australia, on ollut kunnianhimoinen vaatimus vapauttaa maataloustuotteiden kansainvälinen kauppa. EY ja eräät muut maat kuten Japani ovat vastustaneet tällaisia pyrkimyksiä, vaikka ovatkin halunneet jonkinlaista reformia ulkomaankaupan omien sisäisten tekijöiden takia. Maatalouden tuki on nimittäin kaikkialla aiheuttanut kritiikkiä harjoitettua maatalouspolitiikkaa kohtaan. Kritiikin keskeinen vaatimus on ulkomaankaupan esteiden purkaminen.

GATT-neuvotteluissa esitetyt tuen alentamisvaatimukset eivät miellytä maataloutta, joskin Suomessa löytyy tahoja, jotka haluaisivat vapauttaa kauppaa. Tavoitteena on sitä kautta pyrkiä alentamaan elintarvikkeiden hintoja.

Suomen virallinen tarjous GATT-neuvotteluissa oli lupaus alentaa vientitukea 60 % vuoteen 1996 mennessä. Sisäistä tukea luvattiin alentaa myös niin, että se alenisi 20-30 %. Vientituen alentaminen olisi ilmeisesti suurin tekijä yleisen tuen alenemiseen. Tarjoukseen liittyi myös arvio alentaa rajasuojaa 5-10 %.

Tarjousta tehtäessä puhuttiin yleisesti tuen alentamisesta 20-30 %, mutta Suomen tarjous koski erityisesti vientituen alentamista, mihin meillä on katsottu olevan mahdollisuuksia jo omien sisäisten paineiden takia. Onhan tavoitteena päästä eroon ylituotannosta vähintään vuosikymmenen loppuun mennessä.

7 Kaupan vapauttamisen seuraukset

On tehty paljon tutkimuksia siitä, mitä tapahtuu, jos maatalouden tukea alennetaan, poistetaan kokonaan tai jos maailmankauppa vapautetaan. Tällaisia tutkimuksia on tehty kansainvälisissä järjestöissä ja tutkimuslaitoksissa (OECD, IIASA) tai yksityisissä maisissa (Australiassa, USA:ssa, jne.). Tulokset ovat yhdensuuntaisia: kokonaisuudessaan hyödyt ovat suuremmat kuin haitat. Koko kansantalous hyötyy siitä. Muuhun tuskin voidaan päätyäkään. Taustalla on kaikissa analyyseissa länsimainen talousteoria, jonka keskeisimpiä tekijöitä on bruttokansantuote tai hieman abstraktimpi käsite hyvinvointi.

Kansantalouden kytkennät ovat moninaiset ja laajat, eikä kaupan vapauttamisen lopputulosta voida nähdä ennen tarkempaa tutkimusta. Jos esimerkiksi hintatasoa yleisesti laskettaisiin, viljelijöiden tulot laskisivat. Hintatason laskemisesta olisi toisaalta monia seurauksia, jotka lievittäisivät tulojen laskua. Rehujen saanti maailmanmarkkinahintaan mahdollistaisi kotieläintuotannon harjoittamisen paljon entisiä hintoja halvemmilla tuottajahinnoilla. Mahdollinen tuotannon väheneminen pudottaisi tuotantotarvikkeiden kysyntää ja hintoja, joten tuotantokustannukset laskisivat. Maan hinta halpenisi myös. Tuotantoyksikköjä olisi helpompi suurentaa. Kaikki tämä edesauttaisi tulotason ylläpitämistä, vaikka tuottajahinnat halpenisivat. Vientituki poistuisi ja säästyneet vientisubventiot voitaisiin käyttää maatalouden rationalisointiin ja kilpailukyvyyn parantamiseen. Voitaisiinpa maksaa niistä varoista suoraa tukea viljelijöille ainakin siirtymäkautena, jolloin sopeuduttaisiin vapaaseen ulkomaankauppaan. Vapaan kaupan puolestapuhujalla riittää argumentteja yllin kyllin.

Kuluttajan asema paranisi selvästi elintarvikkeiden hintojen alentuessa. Kulutus voisi kasvaa, mutta ennen muuta kuluttajalle jäisi rahaa muun kulutuksen lisäämiseen. Sillä olisi puolestaan myönteinen vaikutus kotimaan tuotantoelämään, ellei kävisi niin onnettomasti, että lisäkysyntä kohdistuisi kokonaan ulkomaisiin hyödykkeisiin, tavaroihin tai vaikkapa ulkomaanmatkoihin.

Suomen maataloudelle vapaa ulkomaankauppa olisi kohtalokas. Hinta- ja kustannustasomme on korkein koko Euroopassa. Jos kauppa vapautuisi nopeasti, suomalainen viljelijä ei pystyisi lainkaan kilpailemaan tuonnin kanssa. Vehnän tavoitehintaa on tällä

hetkellä 2.51 mk/kg mutta maailmanmarkkinahinta vain noin 0.30 mk/kg.. Viljan hintamme on aivan liian korkea vapaaseen ulkomaankauppaan. Se vaikuttaa myös kotieläintuotannon kustannuksiin.

OECD:n tutkimuksen mukaan Suomen tuottajahinnassa on tukea keskimäärin yli 70 %. Se tarkoittaa sitä, että maailmanmarkkinahinnat ovat vajaa 30 % maamme tuottajahinnoista. Emme siis todellakaan pystyisi vastaamaan ulkomaiseen kilpailuun. Tosin vapaa kauppa nostaisi kotieläintuotteiden maailmanmarkkinahintoja.

Edellä on jo mainittu, että kotieläintuotannon kustannuksia voitaisiin huomattavasti alentaa vapaan kaupan vallitessa tuomalla ulkomaista rehua, joka olisi selvästi kotimaista rehua halvempaa. Sekään ei kuitenkaan vielä riittäisi ulkomaiseen kilpailuun.

8 Tulevaisuus

Maataloustuotantoa on rajoitettu maassamme pitkän ajan. Syynä siihen ovat olleet koko ajan ulkomaiset paineet, joskin myös kotimaiset tekijät kuten vientituen vähentämispyrkimykset. Koko ajan on ollut pelkona, että vientituen käyttö kielletään. On siis viisasta vähentää ylituotantoa ajoissa, jottei jouduttaisi ylivoimaiseen tehtävään, mikäli ylituotanto pitäisi poistaa vähässä ajassa kansainvälisten sopimusten pakottamana. Missään vaiheessa ole ollut tavoitteena "tuhota" maatalouttamme eikä painaa omavaraisuutta alle 100 %:n. On vain haluttu vähentää maatalouden vientitukea. Tällä hetkellä ylituotannon ylläpitämiseen ei myöskään ole riittäviä perusteita. Resurssija tarvittaisiin muissa sektoreissa kipeämmin kuin maataloudessa.

Tuotannonrajoittamistoimet voivat myös antaa perusteen kotimaisen tuotannon suojelemiseen. Voimme käyttää mahdollisesti määrällisiä tuontirajoituksia, jos voimme osoittaa, että rajoitamme samalla tuotantoa. Maailmanmarkkinatilanteen tervehdyttäminen vaatii nimittäin ylijäämien vähentämistä. Suomen politiikka on ollut viime aikoina varsin positiivista tässä suhteessa. Varsinkin maidontuotanto on alentunut huomattavasti. Tietenkään kaikki eivät hyväksy tapahtunutta kehitystä, mutta se on kuitenkin välttämätöntä.

Tuotanto tulee ilmeisesti edelleen alenemaan. Sen lisäksi tulevaisuuden kuvaan kuuluu rakenteen muutos. Maamme vaurastuu koko ajan, eikä maataloudenharjoittaja voi jäädä jälkeen. Jos tulotaso jää liian matalaksi, maataloudesta hakeudutaan pois. Noin tulee käymäänkin, mikä tekee mahdolliseksi kasvattaa tilakokoa ja sitä kautta nostaa tulotasoa. Tilakokomme on aivan liian pieni nykyiseen koneistettuun maatalouteen. Sitä on suurennettava. Maassamme tarvitaan vuonna 2000 noin 1.5 milj. ha viljeltyä peltoa. Sopiva tilakoko voisi olla 30 ha. Jäljellä olisi tällöin 50 000 tilaa eli noin kolmannes siitä mitä niitä on nyt. Eikä 30 hehtaarin tilakaan ole kovin suuri. Vieläkin suurempaan tilakokoon voitaisiin mennä.

Pientä tilakokoamme puolustellaan sillä, että metsätalous vaatii työvoimaa ja sitä saadaan maataloilta. Epäilen, onko tämä perustelu täysin pitävä. Metsurin ammatti on itsenäinen ammatti. Ei sen tekijä tee muuta työtä. Toisaalta voidaan kysyä haluaako maanviljelijä tehdä muuta kuin maataloustyötä. Moneen asiaan hajoittaminen ei tunnu kovin järkevältä. Nykyisinhän maatalouden kotitaloudet saavat tuloistaan puolet muualta

kuin maataloudesta. Tämä on tietenkin seurausta pienestä tilakoosta, joka ei anna riittävästi työtä viljelijäperheelle.

En usko, että viljelijät olisivat vain maatalouden harjoittajia tulevaisuudessa, mutta erikoistumista tapahtunee ja kustannusten alentamiseksi se on välttämätöntä. Sen tulevat viljelijät itse huomaamaan ja niin menettelemään riippumatta siitä, mitä maatalouspolitiikot ja muut politiikot sanovat.

9 Maailma muuttuu

Suomi kansainvälistyy nopeasti omien sisäisten tekijöiden vaikutuksesta. Lähes kaikki Suomen koululaiset oppivat englanninkielen. Sillä on suuri vaikutus kaikkeen inhimilliseen elämään, kulttuuriin, talouselämään, turismiin, jne. Sen ei tarvitse merkitä kansallisen identiteettimme murenemistä, mutta se tekee vaikutteiden saamisen helpoksi. Se tekee myöskin meihin vaikuttamisen helpommaksi. Sähköinen viestintä syöttää meille "tuutin täydeltä" informaatiota ja sitä pystytään myös vastaanottamaan kielitaidon parantuessa.

Ulkomaanmatkailu on koko kansan mahdollisuuksien rajoissa. Suomalaiset näkevät itse, miten maailmalla eletään, mitä syödään tai juodaan. Vaikutteita haetaan ja omaksumaan. Hintavertailuja tehdään. Asenteet muuttuvat vähin erin.

Näillä seikoilla on yhtä lailla vaikutusta tulevaisuuden maatalouteen kuin kansainvälisillä sopimuksilla. Euroopan yhdentymisen on osa yleistä kansainvälistymistä ja yhdenmukaistumista. Siinä valtavirrassa on vaikea uida muuhun suuntaan kuin muiden mukana. Informaatio leviää helposti ympäri maailman.

Perustuotannossa muutokset eivät tunnu ehkä niin paljoa kuin kulutuksessa. Viljaa, maitoa ja lihaa tuotetaan kuten ennenkin. Vihannesten, hedelmien ja marjojen tuotanto sen sijaan lisääntyy ja uusia tuotteita tulee markkinoille. Elintarviketeollisuutta ja ravintolasektoria muutos koskee ehkä enemmänkin. Kuluttajat syövät periaatteessa samoja perustuotteita kuin ennenkin, mutta erilaisessa muodossa. Hampurilaiset, pitsat, kebabit, jne valtaavat markkinoita.

Kuluttajat kiinnittävät yhä enemmän huomiota ruuan koostumukseen ja terveystietoon. He syövät yhtä paljon kuin ennenkin, joten viljelijän ei ole syytä huolestua kulutuksen muutoksista. On vain ennakkoluulottomasti seurattava aikaa ja muutettava tuotantoa kuluttajien vaatimusten mukaan.

Luonnonmukaisesti tuotettuja elintarvikkeita tullaan kysymään nykyistä enemmän. Niiden hinta tulee ilmeisesti olemaan tavanomaisesti tuotettuja korkeampi, joten niiden markkinaosuus on varsin pieni, mutta ne tarjoavat joillekin tuottajille mahdollisuuden erikoistua. Uutta tuotantoa ei kuitenkaan silläkään tavalla voida saada aikaan, vaan se korvaa tavanomaista tuotantoa.

KANNATTAVUUS, INVESTOINNIT JA RAHANKÄYTTÖ MAATILOILLA VIIME VUOSINA¹⁾

MAIJA PUURUNEN

Profitability, Investment and Cash Flows on the Bookkeeping Farms During Last Few Years

Abstract. The aim of this article has been to examine the effects of different production conditions during last few years on the profitability of farming and the economy of farmers' households. The study concerns the economic results on the bookkeeping farms on the average and in some selected production lines. The cash flows in 1987-1989 have been compared with those in 1985, which was close to a normal year. The calculation of cash flows includes the incomes of the farm family from different sources, and the use of incomes for taxes, private consumption, investments and payments of loans. One of the main points of this study is whether the incomes are adequate for financing investments after consumption expenditure.

Index words: Agricultural economics, accounting, bookkeeping, cash flow, income, expenditure

1 Maatalouden kannattavuus

Yritystoiminnan kannattavuutta on maataloudessa seurattu jo vuosisadan alkukymmeniltä asti kirjanpitoiloiden tulosten avulla. Kirjanpitoilat ovat keskimääräistä suurempia ja ilmeisesti myös tehokkaampia tiloja jo siitäkin syystä, että niillä seurataan taloudellisia tuloksia enemmän kuin yleensä. Viimeisimmät kirjanpitoiloiden tulokset ovat vuodelta 1989. Kirjanpito toiminnassa oli mukana tällöin 1091 tilaa, joiden keskikoko oli 31.8 ha peltoa ja 68 ha kasvullista metsää. Kirjanpitoilat ovat vapaaehtoisesti mukana maatalou-

¹⁾ Maa- ja metsätalouden rahoituspäivillä Säästöpankkiopistolla 7.5.1991 pidetty alustus

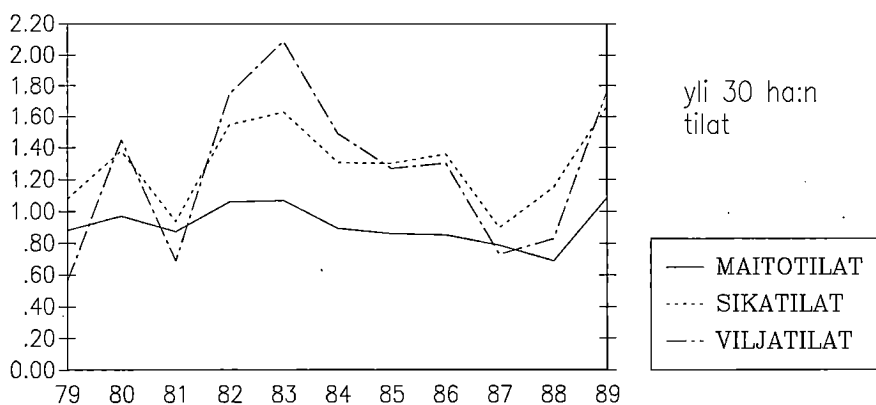
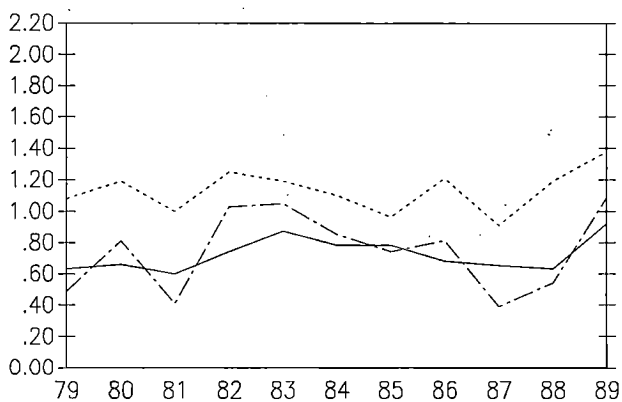
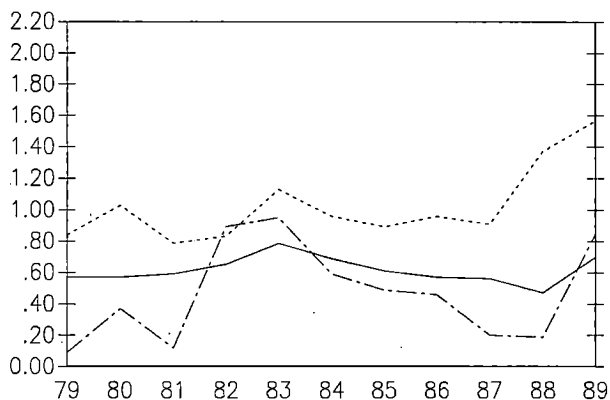
den kirjanpito toiminnassa, jossa pyritään ensisijaisesti selvittämään maatalouden kannattavuus. Tätä varten joudutaan tilastoimaan maatalouden tulot ja menot, varat ja velat sekä viljelijäperheen työpanos.

Maatalouden kannattavuutta seurataan kirjanpito tiloilla kannattavuuskertoimen avulla, jossa verrataan viljelijäperheen työlle ja pääomalle saatua korvausta tavoitteeksi asetettuun korvaukseen. Tavoitteena on tällöin maataloustyöntekijöiden keskituntiansiota vastaava palkka viljelijäperheen maataloustyölle ja 5 %:n korko maatalouteen sijoitetulle koko pääomalle. Kirjanpito tilojen kannattavuuskertoimen kehitys heijastaa varsin hyvin maatalouden luontaisten olosuhteiden vaihteluita (taulukko 1). Poikkeuksellisen heikkoina vuosina 1981 ja 1987 kannattavuuskerroin on ollut keskimäärin 0.7 ja hyvinä vuosina 1983 ja 1989 yli yhden. Maatalouden kannattavuus kasvaa yleensä tilakoon myötä, joten keskimääräisen tilakoon kasvu vaikuttaa osaltaan myös kannattavuutta parantavasti.

Maatalouden kannattavuus on muodostunut erilaiseksi eri tuotantosuunnissa (kuvio 1). Pienillä viljatiljoilla kannattavuus on jäänyt yleensä kotieläintilojen kannattavuutta alemmaksi. Suurimmilla viljatiljoilla on Etelä-Suomessa ylletty parhaina vuosina kannattavimpia kotieläintiloja parempiin tuloksiin. Maatalouden vuosittaiset tuotanto-olojen muutokset vaikuttavat eniten kasvinviljelytilojen tuloksiin. Maitotilojen kannattavuus on pysynyt vuodesta toiseen lähes samana, pienimmillä tiloilla 0.6:n tuntumassa ja suurimmilla tiloilla 0.8:n tuntumassa. Myös pienemmällä lähinnä porsastuotantovaltaisilla sikatiloilla kannattavuus on ollut melko tasaisesti 0.9. Suurimpien sikatilojen kannattavuus sensijaan heijastaa enemmän kasvinviljelytilojen kannattavuuden muutoksia. Sikatiloilla on ylletty yleisesti parempaan kannattavuuteen kuin peltoalaltaan vastaavan kokoisilla nautakarjatiljoilla. Tosin peltoala on varsin yksipuolinen yrityskoon mitta, eikä kovin hyvin sovellu eri tuotantosuuntia harjoittavien tilojen tulosten vertailuun. Eläinmäärät

Taulukko 1. Kirjanpito tilojen kannattavuuskerroin tilakoon mukaan vuosina 1980-89.

	Alle 10	10-20	20-30	30-50	Yli 50 ha	Keskim.
1980	0.49	0.64	0.86	1.03	1.44	0.88
1981	0.48	0.60	0.69	0.82	0.88	0.71
1982	0.55	0.68	0.89	1.21	1.49	0.98
1983	0.67	0.78	0.95	1.25	1.74	1.08
1984	0.63	0.73	0.90	1.07	1.36	0.96
1985	0.54	0.70	0.84	1.02	1.16	0.90
1986	0.60	0.70	0.84	1.05	1.30	0.93
1987	0.51	0.63	0.72	0.82	0.75	0.73
1988	0.54	0.68	0.77	0.86	1.10	0.83
1989	0.75	0.91	1.03	1.28	1.61	1.19

Kuvio 1. Etelä-Suomen kirjanpitoiltojen kannattavuuskerroin vuosina 1979-89.

sikatiloilla ovat huomattavasti suuremmat kuin peltoalaltaan vastaavan kokoisilla maitotiloilla. Sikatiloilla on eläimiä 55-115 nautayksikköä, kun taas maitotiloilla vastaavat eläinmäärät ovat 16-50 nautayksikköä.

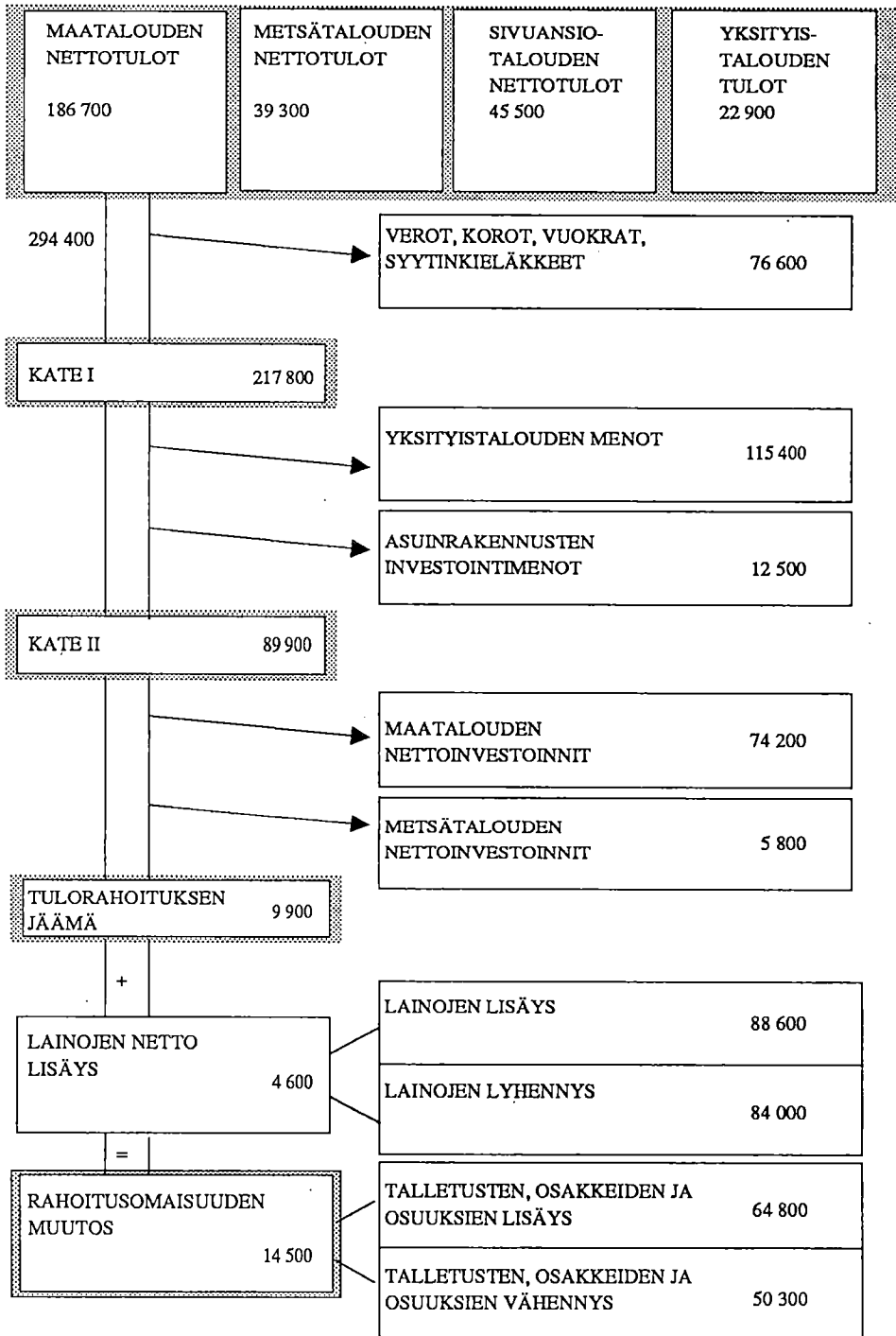
Maatalouden kannattavuus ei sellaisenaan kerro kaikkea viljelijäperheen tuloista ja toimeentulosta tilalla, vaikkakin hyvä kannattavuus on yleensä merkki tuloatuottavasta toiminnasta. Pitkäaikaiset investoinnit ilmenevät maatalouden tuloslaskelmassa ainoastaan keskimääräisinä vuotuiskestannuksina ja velkojen hoitomenot korkokustannuksina. Kannattavuuskertoimessa velkääomalla on sama tuottotavoite (5 %) kuin omalla pääomalla, vaikka veloista nykyisin maksettavat korot ovat oleellisesti tätä korkeammat. Toki kannattavuutta voidaan arvioida myös viljelijäperheen työlle ja omalle pääomalle saatuna korvauksena, jolloin tuloista vähennetään mm. velkojen korot. Tällainen maataloustulon pohjalta laskettu kannattavuuskerroin on velkaisilla tiloilla perinteistä kannattavuutta alempi. Toisaalta velkaa tulisi aika-ajoin pystyä lyhentämäänkin. Hyvin kannattavallakin tilalla voi olla aika-ajoin rahoitusongelmia. Viljelijän kannalta katsottuna tilanne voi olla joskus vallan erilainen kuin miltä kannattavuus ja tuloslaskelma näyttävät.

2 Rahaliike keskimäärin kirjanpitotiloilla

Viljelijä seuraa tilan tuloksia käytännössä useimmiten kassaperusteella, jolloin tarkastelun kohteena on eri lähteistä saatavien tulojen riittävyys menojen kattamiseen. Maatalouden tuloslaskelman taustatiedoiksi tilastoidaan kirjanpitotiloilta koko rahaliike eli viljelijäperheen kaikki kassatulot ja menot. Niiden perusteella on voitu laatia laskelima, joista ilmenevät viljelijäperheen rahatulot eri lähteistä ja niiden käyttö investointi- ja kulutusmenoihin, lainojen maksuun ja säästämiseen (kuvio 2). Kate I kuvaa maa-, metsä-, sivuansio- ja yksityistalouden rahatuloja, joista on vähennetty velkojen korot, vuokrat ja muut tulon hankkimisesta johtuneet menot sekä verot.

Maa- metsä- ja sivuansiotalouden rahatulot ovat nettotuloja, joissa ei kuitenkaan ole huomioitu investointimenoja. Maatalouden tulot ovat olleet vuonna 1989 keskimäärin runsaat 60 % viljelijäperheen kokonaistuloista. Metsätalouden tulojen osuus on 13 %, sivuansiotalouden tulojen 15 % ja yksityistalouden tulojen vajaat 10 %. Perhevastuksista, eläkkeistä, perinnöistä yms. koostuvat yksityistalouden tulot ovat tässä bruttotuloja, sillä yksityistalouden menoja eli kulutusta on tarkasteltu laskelmassa erikseen. Verot, velkojen korot, maanvuokrat ja kiinteistöeläkkeet ovat vieneet vajaat 30 % kokonaisnettorahatuloista.

Kate I on ollut keskimäärin kirjanpitotiloilla vuonna 1989 noin 220 000 mk/tila. Vuosi 1989 oli maatalouden kannalta keskimääräistä parempi, jolloin maatalouden rahatulot olivat reaalisesti noin 10 % suuremmat kuin tuotanto-oloiltaan lähinnä normaalina vuonna 1985. Vuonna 1986 maatalouden rahatulot olivat hieman normaalia paremmat. Katovuonna 1987 ja sitä seuraavana vuonna maatalouden kassatulot jäivät noin 7 % normaalia pienemmiksi. Heikkoina vuosina puuttuvia maatalouden tuloja on voitu osin korvata metsä- ja sivuansiotalouden tuloilla. Maa-, metsä- ja sivuansiotalouden tulojen toisiaan tasapainottava kehitys käy esille kirjanpitotiloilta pitemmältä ajanjaksolta laadi-

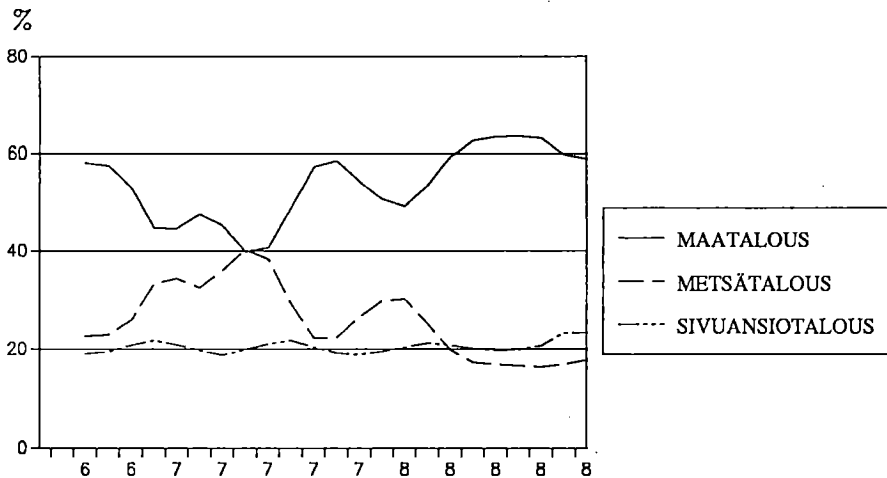

Kuvio 2. Rahaliike keskimäärin kirjanpitotiloilla (mkltila) vuonna 1989.

tusta selvityksestä, jossa maa-, metsä- ja sivuansiotalouden tulo-osuuksia on tarkasteltu kolmen vuoden liukuvina keskiarvoina (kuvio 3). Metsätalous ei kuitenkaan saisi muodostua yksinomaan maatalouden investointien rahoituslähteeksi, vaan sen roolin tulisi olla itsessään tuloatuottava ja ainoastaan muita tulovaihteluita tasaottava. Maatalouden tulisi olla sellaisenaan yritystoimintana kannattavaa ja tuottavaa.

Kate I on vuotta 1987 lukuunottamatta kasvanut viime vuosina. Vuonna 1989 se on ollut reaalisesti noin 20 % normaalivuotta 1985 korkeampi (kuvio 2). Kulutusmenoihin ja asumiseen kate I:sta on käytetty lähes 60 %. Normaalivuoteen verrattuna kulutusmenot ovat kasvaneet suhteessa enemmän kuin kate I. Tästä huolimatta viljelijätalouksien kulutusmenot ovat varsin kohtuulliset verrattuna mm. palkansaaajatalousien kulutusmenoihin. Vuoden 1985 kotitaloustiedusteluun verrattuna kirjanpitotilojen kulutusmenot ovat olleet lähinnä maatalousyrittäjien keskimäärää. Samaisen kotitaloustiedustelun perusteella voidaan todeta, että maatalousyrittäjäkotitaloudet ovat suurempia ja kulutusyksikköä kohti niiden kulutusmenot ovat noin 7 000 mk alemmat kuin esim. työntekijäkotitalouksissa ja 2 000 mk alemmat kuin ansioeläkkeensaajilla tai opiskelijoilla. Tosin myös tarkasteltavien kuluttajaryhmien kulutuksen rakenteessa on eroja.

Investointeihin ja lainojen maksuun jäävä kate II on ollut vuonna 1989 noin 90 000 mk. Kulutusmenojen kasvusta johtuen kate II on jäänyt katovuonna 1987 noin neljänneksen ja vielä vuonna 1988 noin 5 % normaalivuonna saavutettua pienemmäksi. Vuonna 1989 on saatu runsaan 10 %:n kasvu kate II:een. Normaalivuonna kate II on riittänyt maatalouden investointeihin ja normaalia parempina vuosina siitä on jäänyt vielä lainojen lyhennyksiinkin. Heikompina vuosina lainoja on lyhennetty lähinnä lisälainoilla ja velkaisuus on lisääntynyt normaalia enemmän. Viimeisintä vuotta lukuunottamatta talletusten lisäys on ollut nimellistä. Koska lainat myönnetään yleensä suuremmissa erissä kuin niitä esimerkiksi rakennusinvestoinnin yhteydessä voidaan käyttää, lainarahaa joudutaan pitämään usein jonkin aikaa talletustilillä.

Kuvio 3. Maa-, metsä- ja sivuansiotalouden osuus (%) nettorahtuloista keskim. kirjanpitotiloilla vuosina 1965-1989 kolmen vuoden keskiarvoina.

3 Rahaliike eri tuotantosuunnissa

Kirjanpittotilojen keskimääräinen rahaliikelaskelma kätkee taakseen varsin laajan tila-kohtaisen vaihtelun. Sellaisenaan se antaa kuitenkin viitteitä rahoitustilanteesta eri tyyppisillä maataloilla. Maatalouden tuotantosuunnasta johtuvia eroja viljelijäperheen rahaliikkeessä on seuraavassa tarkasteltu eteläsuomalaisten maito-, sika- ja viljatilojen osalta eräissä tilakokoryhmissä (kuvio 4).

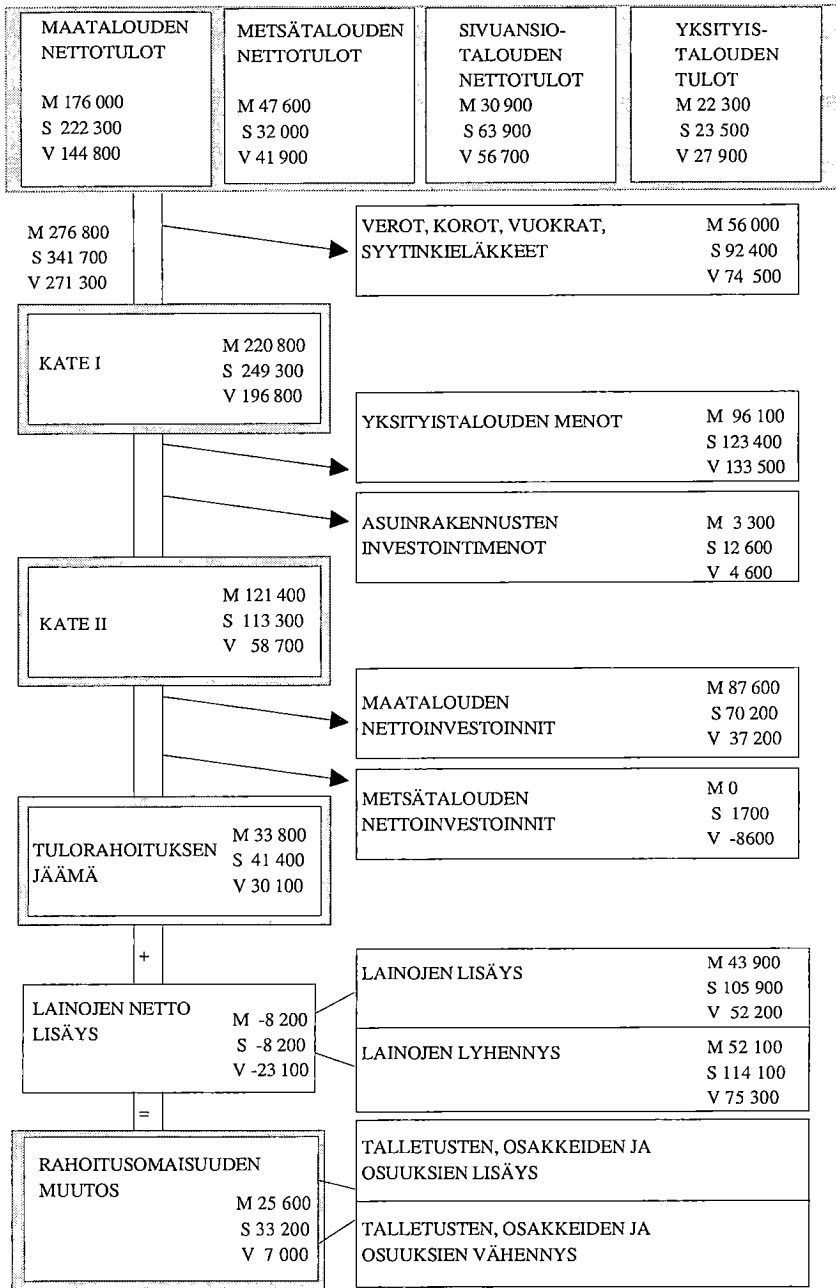
Maito- ja sikatiloista ovat mukana 20-30 pelto-ha:n tilat ja viljatioista 30-50 ha:n tilat. Maitotiloilla on eläimiä keskimäärin 22 ny ja sikatiloilla 73 ny. Metsää maitotiloilla on lähes 50 ha, sikatiloilla vajaat 40 ha ja viljatioilla runsaat 60 ha.

Vuonna 1989 maatalouden nettotulot ovat olleet suurimmat sikatiloilla, metsätulot maitotiloilla, sivuansiot sikatiloilla ja eläkkeistä yms. tuloista koostuvat yksityistalouden tulot viljatioilla. Maatalouden osuus nettotuloista on ollut maito- ja sikatiloilla noin 65 % ja viljatioilla 55 %. Maatalouden tulo-osuus on ollut viime vuosina näissä kaikissa tilaryhmissä vähenemään päin. Kate I on ollut vuonna 1989 suurin sikatiloilla, seuraavaksi suurin maitotiloilla ja pienin viljatioilla. Tuotanto-oloiltaan normaalimpana vuotena 1985 sika- ja viljatioilla on ylletty suunnilleen samaan kate I:een, mutta maitotiloilla kate I on jäänyt noin 15 % pienemmäksi.

Maatalouden kannalta melko hyvä vuosi 1986 on parantanut viljatilojen tuloksia vielä katovuoden -87 puolella, jolloin niiden rahatulot ovat olleet huomattavasti kotieläintiloja suuremmat. Viljatilojen normaalia suuremmat rahatulot katovuonna johtuvat edellisen vuoden hyvän sadon myynnistä osin seuraavan vuoden puolella. Maito- ja sikatilojen rahatulot sensijaan ovat jääneet katovuonna ja maitotiloilla vielä tätä seuraavanakin vuonna normaalia pienemmiksi. Vuonna 1989 kotieläintiloilla on ylletty noin kolmanneksen normaalivuotta korkeampaan kate I:een. Maatalouden tulot selittävät tästä vajaan 10 %. Viljatioilla maatalouden tulot ovat jääneet runsaat 10 % normaalia pienemmiksi, joskin kate I:ssa on ylletty normaalivuoden tasoon.

Yksityiseen kulutukseen on kate I:sta käytetty kotieläintiloilla vajaa puolet ja viljatioilla lähes 70 %. Maatalouden kannalta huonoina vuosina 1987 ja 1988 on maito- ja sikatiloilla tingitty kulutuksessa noin 15-20 %. Viljatioilla sensijaan yksityinen kulutus on ollut viidenneksen ja vuonna 1989 lähes puolet suurempi kuin vuonna 1985. Tässä huomioon otettavat asuinrakennusten investointimenot ovat olleet tarkasteltavissa tilaryhmissä keskimäärin suhteellisen pieniä menoeriä. Maa- ja metsätalouden investointeihin ja lainojen lyhennyksiin on jäänyt eniten vuonna 1989 maitotiloilla. Maito- ja sikatiloilla on voitu kulutusmenoissa tinkimällä nostaa kate II:ta vuosittain, kun taas viljatioilla tulojen kasvu on käytetty kulutuksen lisäämiseen ja kate II on laskenut vuosittain. Vaikka viljatioilla on kate I:ssa vuonna 1989 ylletty normaalivuoden tasoon, kate II on jäänyt runsaat 40 % normaalia pienemmäksi.

Suurin osa kate II:sta on käytetty maatalouden investointeihin. Vuonna 1989 maatalouteen on investoitu eniten maitotiloilla, joilla investointimenot ovat olleetkin runsaan kolmanneksen normaalia suuremmat. Sikatiloilla on investoitu lähinnä normaalisti ja viljatioilla lähes puolta vähemmän. Maito- ja sikatiloilla on katovuonna 1987 on jouduttu noudattamaan varsin pidättyväistä linjaa investoinneissa. Sensijaan viljatioilla on katovuonna investoitu runsaat 40 % normaalia enemmän. Niillä kato on alkanutkin tuntumaan

Kuvio 4. Rahaliike Etelä-Suomen maito- ja sikatiloilla (20-30 ha) sekä viljailoilla (30-50 ha) vuonna 1989. M = maitotilat, S = sikatilat, V = viljailat.

vasta vuoden 1988 puolella, jolloin investoinneissakin on pitäydytty lähinnä normaalivuoden tasossa.

Tulorahoituksesta on jäänyt lainojen hoitoon ja säästämiseen vuonna 1989 poikkeuksellisen paljon, 30 000 - 40 000 mk eli noin 15 % kate I:sta. Lainojen lyhentämiseen on käytetty kotieläintiloilla vajaat 10 000 mk ja viljailoilla 23 000 mk ja loput laitettu säästöön. Tulorahoituksen jäämä on ollut useina vuosina kuitenkin negatiivinen ja lainaa on jouduttu lisäämään. Viljailoilla tulorahoituksen jäämä on ollut negatiivinen ainoastaan vuonna 1987, jolloin niiden tulot olivat suurimmillaan. Kasvaneet tulot käytettiin tällöin kuitenkin kulutuksen lisäämiseen ja maatalouden investointeihin. Viljailojen velatkin lisääntyivät tällöin lähes 50 000 mk:lla, mikä tosin on ollut ilmeinen seuraus katokorvausten maksamisesta halpakorkoisten lainojen muodossa syksyllä 1987. Lainojen nettolisäys on ollut tarkasteltavissa tilaryhmissä useimmiten 10 000 mk -20 000 mk vuodessa. Näin ollen talletusten yms. sijoitusten lisäys on ollut useimpina vuosina näennäistä ja osin rahoitettu lainarahalla.

Nykyisen korkean korkotason aikana lisävelkaantuminen tulisi voida pysäyttää ja pyrkiä vähentämään velkoja. Ylituotannosta ja tuotannon rajoituksista johtuen tulojen lisäykseen ei maataloudessa useinkaan ole mahdollisuuksia. Tällöin menojen karsiminen on ainoa vaihtoehto talouden saattamiseksi mahdollisimman kestäväälle pohjalle. Viimeaikoina maatalouden kustannuksiin on kiinnitetty useissa eri yhteyksissä huomiota ja pyritty löytämään keinoja niiden alentamiseksi.

4 Tulovaihtelu saman tyyppisillä tiloilla

MTTL:ssa vuoden alussa käynnistetyssä kustannustutkimuksessa on voitu todeta maatalouden tulojen ja kustannusten suuri vaihtelevuus samantyyppisilläkin tiloilla. Esimerkiksi Etelä-Suomen maitotiloilla saman kokonaistuoton aikaansaamiseen on heikoimman maataloustulon saaneella viidenneksellä tiloista käytetty 140 000 mk:n edestä enemmän panoksia kuin parhaan maataloustulon saaneella viidenneksellä. Maataloustulo on heikoimmassa tilaryhmässä vajaat 10 000 mk ja parhaassa runsaat 130 000 mk. Vastaavasti maatalouden kannattavuus on ensi mainituilla tiloilla 0.22 ja viimeksi mainituilla tiloilla 0.91.

Tilakoko, eläinmäärät ja viljelijäperheen työpanos ovat olleet tarkasteltavissa tilaryhmissä suunnilleen samat. Sensijaan maatalouden kustannukset ovat heikoimman maataloustulon saaneella viidenneksellä kautta linjan suurimmat. Merkittävimmät erot ovat tarvikekustannuksessa, kone- ja rakennuskustannuksessa, sekalaisissa muissa kustannuksissa ja veloissa. Heikoimman maataloustulon saaneiden ryhmässä on tosin metsätuloja ja sivuansiotuloja muita enemmän, joskin kokonaistulot ovat jääneet lähes 60 000 mk pienemmiksi kuin parhaan maataloustulon saaneiden ryhmässä.

Eräänä selityksenä maataloustulon vaihteluille saman tyyppisten tilojen kesken voi olla viljelijäperheen erilainen elämän vaihe tilalla. Vakiintuneiden viljelijöiden tiloilla investointitarve ja tilan hankkimisesta aiheutuneet rasitteet ovat vähäisemmät kuin vasta-alkaneilla nuorilla viljelijöillä. Ikääntyneiden viljelijöiden maatalous on tunnetusti

tuloatuottavaa, koska poistot ja investoinnit ovat vähäisiä eikä velkoja ja korkomenojakaan juuri ole enää tulosta rasittamassa.

Toisaalta viljelijän omilla henkilökohtaisilla kyvyillä on ratkaiseva merkitys kuinka hän selviytyä maatalousyrittäjänä. Yliopiston maatalousekonomian laitoksella tehdyssä tutkimuksessa yrittäjyyttä on kuvattu indeksillä, jossa on otettu huomioon viljelijän ammatillinen koulutus, tilanpidon vaihe, asenteet ja liikkeenjohdolliset toiminnot. Yrittäjyyden tason ja maatalouden kannattavuuden välillä on ollut voimakas positiivinen riippuvuussuhde. Tutkimuksen mukaan hyvin menestyvien lypsykarjatilojen viljelijät ovat olleet mm. hyvän yrittäjyyden omaavia, useimmiten maatalouden ammattikoulun käyneitä, vakiintuneessa tilanpidonvaiheessa, suunnitelmallisia, tarkkailevia, laskelmoivia ja yhteistyöhaluisia.

5 Kehityksen arviointia

Viime vuodet ovat olleet maatalouden kannalta kovin vaihtelevia. Kahta heikkoa vuotta on seurannut kaksi varsin hyvää vuotta. Viimeisimmät tiedot viljelijöiden tulokehityksestä ovat vuodelta 1989. Vuoden 1990 osalta on vaikea tehdä vielä mitään kovin luotettavaa ennakkointia, sillä monet tarvittavista määrä- ja hintatiedoista ovat vielä ennakkollisia. MTTL:n kokonaislaskelman ennakkollisten tulosten mukaan maatalouden kokonais-tuotto kasvoi viime vuonna 2.0 mrd. mk, mutta kustannukset vain 0.3 mrd. mk. Täten maataloustulo nousisi 9.3 mrd. mk:aan eli 23 % edellisestä vuodesta. Tämä olisi varsin hyvä tulos maataloudelle.

Hyvä sato vaikuttaa myönteisesti viljelijöiden tulokehitykseen vielä kuluvan vuoden alkupuolella. Lähitulevaisuus riippuu kuitenkin kesän sadosta. Näin ollen kuluvan vuoden osalta maataloudessa on kaikki vielä avoinna. Kuitenkaan kovin huomattavalle maatalouden tulojen kasvulle ei liene reaalisia edellytyksiä, sillä pakkokesannointi puree ja toisesta peräkkäisestä huippusadosta seuraisi vain lasku maataloudelle vientikustannusten muodossa. Mihinkään kovin radikaaleihin kustannusten alentamistoimiin tuskin päästäneen näin lyhyellä ajanjaksolla.

Yleisenä kehityksenä näyttäisi olevan tuotannon muuttuminen kasvituotantovaltaisemmaksi ja tätä kautta enemmän osa-aikaiseksi. Maatalouden ulkopuolisilla sektoreilla on tulokehitys yleensä vakaampi kuin maataloudessa. Sivuvuosi- ja sivuvuosi- tulojen paino viljelijäpuolisoiden tulonmuodostuksessa korostuu myös jatkossa. Tosin nykyisen laman jatkuminen ja mahdollinen paheneminen kaventaa osaltaan myös viljelijöiden sivuvuosi- ja sivuvuosi- tuloja maataloudella. Näin ollen jonkistaista lamaa ei voitane täysin välttää maataloudessakaan.

Kirjallisuus:

- ANON. 1991. Ajankohtaista maatalousekonomiaa. Kirjanpitolilojen tuloksia. Tilivuosi 1989. MTTL:n tied. 165. Helsinki.
- 1991. Ajankohtaista maatalousekonomiaa. Kirjanpitolilojen tuotan tosuunnistaisia tuloksia. Tilivuosi 1989. MTTL:n tied. 166. Helsinki.
- KETTUNEN, L. 1991. Suomen maatalous 1990. MTTL:n julk. 63. 56 s. Helsinki.
- PUURUNEN, M. & TORVELA, M. 1989. Katovuoden 1987 tulokset kirjanpitotiloilla. MTTL:n tied. 146. 36 s. 6 liit. Helsinki.
- TORVELA, M. & JUVONEN, E. 1984. Maatalouteen liittyvä sivuansiotoiminta Suomessa. Economic activities of farmers combined with agriculture in Finland. MTTL:n tied. 107. 45 s. Helsinki.
- TURKKI, A. 1988. Yrittäjyyden vaikutus maidontuotannon kannattavuuteen. Summary: The effect of entrepreneurship on the profitability of milk production. Helsingin Yliopiston maatal.- ekon. lait. julk. 35. 98 s. Helsinki.

PUOLAN MAATALOUDEN NYKYISIÄ ONGELMIA¹⁾

TERESA OLKO-BAGIENSKA²⁾

Instytut Ekonomiki i Organizacji Gospodarstw Rolniczych
Institute of Economics and Farm Organization
Agricultural University of Warsaw

Current Problems of Polish Agriculture

Abstract. The study concerns recent development in Polish agriculture on private farms, state farms and cooperative farms. Different forms of ownership have been examined mainly from the viewpoint of production efficiency. Possibilities for improving efficiency in agriculture has been studied with respect to the changes in the agricultural production structure during last few years. Problems arising from the change to the market economy have been examined in the framework of the whole economy and the development of farm structure.

Index words: Poland, economic development, farming systems, family farms, state farms, cooperative farming

1 Maatalouden viimeaikainen kehitys

Eräs keskeisimmistä piirteistä Puolan maataloudessa 1980-luvulle asti on ollut suhtautuminen maatalouden tuotanto-omaisuutta koskeviin ongelmiin ja erityisesti maaomaisuuteen. Neuvostoliitosta omaksuttujen mallien mukainen sosialisointi on edellyttänyt valtion ja osuuskuntien omistuksen kannattamista ja kehittämistä maatilojen omistumuotona. Tällöin maatalousväestön osallistuminen alueelliseen ja osuustoiminnalliseen itsehallintoon on ollut vähäistä sosialismin rajatessa maaseutuväestön osallistumisen ainoastaan sosialististen systeemien kehittämiseen. Kuitenkin on korostettava, että Puolassa itsenäisillä talonpojilla on koko sosialistisen kauden ajan ollut merkittävä asema.

¹⁾ Alkuperäisen englanninkielisen artikkelin on vapaasti kääntänyt Maija Puurunen, MTTL.

²⁾ Tri Teresa Olko-Bagienska vieraili MTTL:ssa vuonna 1990.

Taulukko 1. Tilojen lukumäärä ja viljelty peltoala omistusmuodon mukaan.

Vuosi	Yksityiset tilat		Valtion tilat		Osuustoimintatilat	
	1 000 kpl	1 000 ha	kpl	1 000 ha	kpl	1000 ha
1950	2 968.8	18 301	5 779	1 828	2 199	167
1960	3 244.0	15 833	3 121	2 811	1 106	246
1980	2 897.0	14 119	947	3 507	2 399	755
1989	2 143.0	13 482	1 231	3 340	2 004	674

Tällaisen politiikan tuloksena Puolan maataloudessa toimii nykyisin kolmenlaisia tiloja; valtion tiloja, osuustoimintatiloja ja yksityisiä tiloja. Tilojen lukumäärät ja niiden viljellyn pellon ala ilmenevät taulukosta 1. Yksityisillä tiloilla on viime vuosina ollut noin 80 % koko peltoalasta.

Tällainen politiikka perustui uskomukseen siitä, että sosialistiset tilat, eli valtion tilat ja osuustoimintatilat, varmistaisivat tuotantovälineiden tehokkaimman käytön. Käytännön elämä ei kuitenkaan vahvistanut näitä näkemyksiä. Yksityiset tilat ovat jatkaneet olemassa oloaan ja ne ovat usein saavuttaneet parempia tuloksia, kun taas valtion tilat ja osuustoimintatilat eivät ole pystyneet todistamaan paremmuuttaan. Eri omistusmuotoja koskevia vertailutuloksia maatalouden lopullisesta tuotosta ja hyödykkeiden nettotuotosta on esitetty taulukossa 2.

Taulukko 2. Maatalouden lopullinen nettotuotto ja hyödykkeiden nettotuotto viljeltyä peltohehtaaria kohti eri omistusmuodoissa. Suhdeluvut, yksityiset tilat =100.

Vuosi	Lopullinen nettotuotto			Hyödykkeiden nettotuotto		
	Yksityiset tilat	Valtion tilat	Osuus-toim.tilat	Yksityiset tilat	Valtion tilat	Osuus-toim.tilat
1960	100.0	66.2	94.5	100.0	83.9	106.6
1965	100.0	68.2	83.3	100.0	91.1	99.4
1970	100.0	70.1	86.0	100.0	92.6	106.9
1975	100.0	73.9	101.4	100.0	85.4	103.0
1980	100.0	63.0	58.7	100.0	81.2	60.6
1985	100.0	75.8	66.7	100.0	94.1	67.3
1989	100.0	79.6	69.1	100.0	94.7	70.0

Saamiemme kokemusten perusteella voitaneen todeta, että kunkin tarkasteltavista omistusmuodoista tulee voida toimia niin kauan kuin se voi kilpailla tehokkuudesta. Maatalouden sosiaalisen jälleenrakentamisen muodoissa ja toteutuksessa tulee ottaa huomioon mm. asianmukainen maankäyttö, maatalouden tuotantovälineiden kysyntä, maatalouden työpaikkarakenne ja maaseutuväestön muuttoaste maatalouden ulkopuolelle.

2 Maatilojen eri omistusmuodot

Puolan maatalouden nykytilanteessa voidaan esittää seuraavat kysymykset:

- Onko erilaisten omistusmuotojen (yksityiset, valtion ja osuuskuntien tilat) olemassaolo vahingollista ja pitäisikö siitä luopua, vai onko se eduksi ja tulisiko sitä pyrkiä hyödyntämään?
- Mitä ongelmia Puolan maataloudessa on ratkaistava ja toimenpiteiden osalta, mihin tavoitteisiin maatalouspolitiikassa tulisi keskittyä?

Yhtä omistusmuotoa ei ole syytä asettaa toista vastaan. Sensijaan tulee ottaa huomioon mahdollisuudet ja tarpeet työnjaon ja yhteistyön parantamiselle. Taloudellisessa mielessä voidaan tällöin herättää myös kilpailua. Perustana työnjaolle on tuotannon tekijöiden kysynnän erilaistaminen yksittäisten tuotteiden ja tuotantovaiheiden osalta. Hehtaaria kohti tarvittava työnmenekki on varsin erilainen viljeltäessä tomaattia, mansikoita tai viiniimarjoja kuin viljeltäessä esimerkiksi viljaa.

Varsovan Yliopiston maatalousekonomian laitoksella tehtyjen selvitysten mukaan pienet yksityistilat, joilla suhteessa peltoalaan on käytössä suuremmat työvoimavarat, ovat tavallaan ennalta määrättyjä intensiivisen puutarhatuotannon toteuttamiseen. Toisaalta nämä tilat voivat myös suuntautua vähemmän viljelyalaa vaativaan kotieläin-tuotantoon. Siihen liittyy kuitenkin välttämättömyytenä väkirehujen osto tilan ulkopuolelta, jolloin vilja joudutaan tuottamaan muilla tiloilla. Viljan tuotantoon soveltuvat isommat yksityistilat ja ensisijaisesti valtion tilat.

Valtion ja osuuskuntien tiloilla on käytössä ammattitaitoinen henkilökunta, tuotannon skaalaeduct ja muutoinkin paremmat tuotantomahdollisuudet. Näin ollen niiden tulisi aiempaa suuremmassa määrin järjestää kasvintuotanto, varastointi ja elintarvikkeiden kauppa käyttäen omia raaka-aineita ja toisaalta yhteistyössä yksityisten tilojen kanssa.

Edellä esitetyt näkökohdat puoltavat tuotantovälineiden osalta rakenteeltaan erilaisten tilojen olemassaoloa niin taloudelliselta kuin myös organisaatoriselta kannalta. Eri omistusmuotoja ei ole nähtävä maataloudessa vahingollisina, vaan niitä tulisi käyttää maan taloudessa hyväksi. Maatalouden monisektorinen luonne, jota jotkut ovat pitäneet maatalouden kehityksen esteenä, voi sisältää kehitysmahdollisuuksia, kun tilojen erikoispiirteet otetaan huomioon.

3 Tehokkuuden lisääminen maataloudessa

Puolan maatalouteen liittyy suuri joukko erilaisia ongelmia ja haasteita, joista seuraavat kolme näyttävät muodostuneen keskeisimmiksi:

maatalouden tehokkuuden lisääminen,
maaseutuelämän kehittäminen ja
ekologisten uhkien ehkäiseminen.

Maatalouden tehokkuus Puolassa on yleensä heikkoa ja kilpailukyky maailman markkinoilla vähäistä. Eräitä maatalouden rakennetta ja saavutettuja tuotostasoja kuvaavia tuloksia on esitetty taulukossa 3.

Näkyvät tuotannon tehokkuuden muuttumiselle eri omistusmuotoisilla tiloilla ovat erilaisia. Puolan talouden johdossa tapahtuneiden muutosten tuloksena valtion tilat ja osuustoimintatilat ovat vuosina 1982-1987 uudelleen järjestelleet tuotannon tekijöiden hallintaa erityisesti maan osalta. Valtion tilat ja osuustoimintatilat ovat luopuneet maista, jotka ovat sijainneet liian kaukana talouskeskuksesta ja, jotka ovat olleet usein laiminlyötyjä ja huonolaatuisia ja aiheuttaneet ylimääräisiä kuluja. Valtion tilojen viljelty pinta-ala väheni noina vuosina 4.7 % ja osuustoimintatilojen 7.9 % vuoden 1980 tilanteesta. Taloudelliselta kannalta ja valtion ja osuustoiminnallisten yritysten liiketalouden kannalta näitä maita ei ole voitu rationaalisesti kehittää ja käyttää. Sensijaan lähiseudulla olevat yksityiset tilat ovat saattaneet hallita näitä maita paremmin ja edullisemmin.

Toisena maatalouden tehokkuuden parantamiseen liittyvänä tekijänä tarkasteltavissa tilaryhmissä voidaan ottaa esille muutokset maatalouden rakenteessa. Tuottamattomia toimintoja on vähennetty ja usein lopetettu kokonaan. Suurimmat muutokset koskevat kotieläintuotantoa. Kotieläinten määrä peltohehtaaria kohti on vähennetty valtion tiloilla 36.7 % ja osuustoimintatiloilla 85.3 %. Ensisijaisesti on vähennetty lihakarjan määrää. Sensijaan hyötykasvien viljelyä on lisätty erityisesti vehnän ja rypsin osalta. Kolmantena ja kirjoittajan mielestä eniten maatalouden tehokkuuden paranemiseen vaikuttaneena tekijänä vuosina 1982-1988 on ollut materiaalsen panosintensiteetin aleneminen tuotannossa. Tuotantopanosten käyttö on vähentynyt vuodesta 1980 valtion tiloilla 29 % ja osuustoimintatiloilla 14 %.

Osuustoimintatiloilla kuten myös yksityisillä tiloilla olennainen tekijä tulosten parantamisessa on ollut ja on edelleenkin rehu- ja elintarviketeollisuudessa tapahtuva kehitys. Vuosina 1981-1988 osuustoimintatiloille on perustettu 159 elintarviketeollisuuden laitosta ja 215 rehuteollisuuden laitosta.

Yksityisillä tiloilla maatalouden tehokkuus on muuttunut suhteellisesti vähiten. Melko vakioiden, pienten menojen ja stabiilin maatalouden rakenteen ohella maatalouden tulot riippuvat niillä lähinnä saatavasta tuotannon määrästä. Sadot taas riippuvat suurelta osin sääolosuhteista.

Taulukko 3. Maatalouden rakennetta ja tuotostasoa kuvaavia lukuja Puolan maataloudesta vuonna 1989.

	Yksityiset tilat	Valtion tilat	Osuustoi- mintatilat	Yhteensä
Pellon käyttö koko kylvöalasta, %				
- viljakasvit	50.4	45.9	55.6	49.8
- peruna	15.6	4.5	3.5	13.0
- teoll. kv.	5.2	12.7	9.8	6.8
Kotieläinten määrä, yksikköä/100 ha peltoa	72.0	62.0	49.0	68.0
Satotaso, 1 000 kg/ha				
- viljakasvit	3.03	4.16	3.55	3.22
- peruna	8.4	20.4	19.1	18.5
- sokerijuurikas	34.4	31.7	33.0	34.1
- rypsi	2.76	2.83	2.61	2.78
Maidontuotanto, litraa/lehmä/vuosi	3 156	4 021	3 813	3 260
Teuraskarjan tuotanto, kg lihaa/ha peltoa	158.9	196.5	291.2	169.4
Lannoitteiden käyttö, kg tehoaineita/ha	168	291	280	196
Maatalouden työntekijät, henkilöä/100 ha peltoa	25	13	25	24
Traktori- yms. vetovoima, käyttövoimayksikköä/ 100 ha peltoa	52.3	27.8	36.7	46.4

4 Markkinatalouteen siirtyminen

Vuoden 1990 alussa tuli voimaan nippu uusia lakeja, joiden pääasiallinen tarkoitus oli inflaation pienentäminen. Tavoitteena oleviin päämääriin tuli päästä seuraavien toimenpitein:

- markkinatalouteen siirtyminen koko taloudessa,
- maataloustuotteiden ja tuotantovälineiden vapaa hinnoittelu,
- tuotantovälineiden ja ruoan hintatuen vähentäminen,
- korkotason vaihtelujen salliminen.

Näiden suunnitelmien toteuttaminen on aiheuttanut suuren ja epätasaisen hintojen nousun. Kuluttajahinnat ovat nousseet tammikuussa 1990 12 kertaisiksi verrattuna vuotta aikaisempiin kuluttajahintoihin, kun taas maatalousväestön tulot ovat nousseet ainoastaan 8-kertaisiksi. Maatalouden tuotantovälineiden hinnat ovat nousseet suhteessa enemmän kuin tuotteiden hinnat. Korkotaso on kasvanut myös tuntuvasti. Tehdyt päätökset ovat aiheuttaneet likviditeettiongelmia ja huomattavaa heikkenemistä maatalojen rahoitustilanteessa. Maataloustuotteiden myynnissä on esiintynyt vaikeuksia, vaikka maataloustuotteiden hinnat ovat nousseet suhteessa paljon vähemmän kuin muiden tuotteiden hinnat. Maatalouden ulkopuolisen väestön tulotason aleneminen on aiheuttanut kaupankäynnin vaikeutumisen. Niinpä alkuvuodesta 1990 muodostui odottamaton tilanne; maassa oli huomattavia ylimääriä maitoa, lihaa ja muita maataloustuotteita.

Tulotilanteen on voitu todeta heikenneen kaikissa tilaryhmissä. Keskeisenä ongelmana tässä tilanteessa on kehittää keinot maatalouden tehokkuuden parantamiseksi ja tätä kautta viljelijäväestön tulojen lisäämiseksi. Tulo-ongelma ei koske yksin maataloutta, sillä kuluttajahinnat ovat nousseet selvästi enemmän kuin palkansaajien tulot.

5 Valtion tilojen kehitysnäkymät

Valtion tilat ovat lähestulkoon hyödyntäneet helpoimmat mahdollisuudet tehokkuuden parantamiseen lopettamalla tehoton toiminta. Nykyisin valtion tiloilla sopeutumisen uuteen tilanteeseen täytyy olla kauaskantoisempaa. Tavoitteena niillä on muuttaa työpanoksen suhdetta maaomaisuuteen. Valtion tilat ovat tyypillisesti ekstensivisesti organisoituja ja intensiivisesti tuottavia yrityksiä. Työvoiman tuottavuutta niillä voidaan lisätä ja pääomavaltaisuutta tuotannossa vähentää. Valtion tilojen tulisi kehittää suuremmassa määrin elintarvikkeiden jalostusta ja palveluita kuten osuustoimintatilat ovat tehneet vuosina 1981-1988. Uusissa tuotantolaitoksissa voitaisiin työllistää osa maataloustyöntekijöistä, jotka jäisivät vaille työtä tilan organisaatiota rationalisoitaessa.

Eräänä puutteena valtion tiloilla on niiden työskentelysystemit, joissa työntekijöille on kehittynyt tietty palkkatyöntekijöille tyypillinen asenne velvollisuuksia kohtaan. Muutoksen aikaansaaminen edellyttää motivoinnin parantamista, jolloin työntekijöiden ansiotasoa tulee paremmin yhdistää työn määrään ja laatuun. Tässä suhteessa on asetettu

suuria toiveita näiden yritysten yksityisomistukseen työntekijöiden osakkuuden muodossa. Valtion tiloilla tultaneen ottamaan käyttöön uusia omistumuotoja kuten työntekijöiden osakkuus, yhtymien perustaminen muiden yritysten kanssa ja yhteistyö yksityistilojen kanssa. Tällöin tilojen täytyy sopeuttaa myös organisaationsa uuteen tilanteeseen.

Organisaatiomuutosten seurauksena on odotettavissa huomattavissa määrin tilojen johtoon kuuluvan henkilöstön vaihtumista. Osa johdosta, joka on vanhoillista, epäaktiivista eikä kovin aloitekykyistä teknologisten ja organisaation muutosten toteuttamisessa, joutuu oletettavasti jättämään paikkansa. Korvaavan henkilökunnan tulee olla aktiivisia, erilaisen organisaatiokulttuurin omaavia ja kyvykkäitä ottamaan vastaan haasteita ja ratkaisemaan yritysten ongelmia.

Osuustoimintatiloilla mahdollisuudet tehokkuuden parantamiseen maataloustuotannossa riippuvat pääasiassa maatalouden ulkopuolisista tekijöistä.

6 Yksityisten tilojen tuotannon tehostaminen

Yksityisillä tiloilla on tilarakenteesta johtuvia ongelmia, jotka vaikeuttavat nopeaa tehokkuuden lisäämistä. Yksityisiä tiloja on ollut vuonna 1988 yhteensä 2 729 000 tilaa, joista 57.2 %:lla on maata viljelyksessä 0.5-5.0 ha. Yli 10 hehtaaria peltoa on ainoastaan 17.6 %:lla tiloista. Tilakoon muutokset tulevat olemaan hitaita, sillä ne riippuvat osin myös koko kansantalouden kehityksestä. Käynnissä oleva taloudellinen muutos voi aiheuttaa jopa tiettyjä takautumia tuotannon rakenteen, teknologian ja intensiteetin kehityksessä.

Maatalouden tehokkuuden parantamiseen vaikuttavat tekijät ovat paljolti yksityistilojen ulkopuolella. Tehokkuuden kasvu voidaan saavuttaa pääasiassa elintarviketeollisuuden kehityksen, maataloustuotteiden laadun parantamisen ja maanvuokrausolojen uudelleenjärjestämisen ja laajentamisen kautta. Yksityisten tilojen tulisi harjoittaa enemmän yhteistyötä kaupan ja teollisuuden kanssa. Maataloustuotteiden markkinoiden tasapainottuminen vaikuttaa osaltaan tilojen tehokkuuteen. Toimivien maatalousalan markkinoiden aikaansaaminen edellyttää tiettyä aktiivisuutta myös viljelijöiden taholta. Jotta yksityisten tilojen tulotaso voisi nousta, maaseudulle on välttämätöntä luoda erilaista pienyritystoimintaa ja muuta markkinoitavissa olevaa tuotantoa. Maaseudun kehitystarpeet ovat saman tyyppiset myös monissa muissa maissa.

Nykyisessä tilanteessa herää kysymys, selviääkö maatalous yksin ongelmistaan? Kirjoittajan mielestä maatalous ei voi selvitä yksin. Puolan maatalouteen tarvitaan taloudellista apua valtion varoista ja toisaalta myös enemmän materiaalista kannustusta ulkomaisten investoijien kautta.

UUDEN-SEELANNIN MAATALOUSPOLITIIKAN UUDISTUS 1980-LUVULLA

JUKKA PELTOLA

Agricultural policy reform in New Zealand

Abstract. Major developments in agricultural policy and other policy areas with a major impact on the agricultural sector in New Zealand are reviewed. The immediate context is the dramatic change in economic policy since 1984. Overnight the agricultural sector was exposed to the market and was expected to adjust from a production-driven to a market-led industry. The causes behind the reorientation are highlighted together with their impact on the farm sector.

Index words: New Zealand, agricultural policy, agricultural adjustment

1 Johdanto

Tämä artikkeli on kirjoitettu Uudessa-Seelannissa kirjoittajan ollessa tutkimusharjoittelijana Massey-yliopistolla tammi-helmikuussa 1991. Artikkelin perustuu sikäläisiin aiheesta tehtyihin selvityksiin ja kirjoittajan omiin havaintoihin. Käytännön näkemystä edustavat lukuisat keskustelut niin viljelijöiden kuin erilaisten maatalouden tukijärjestöjen edustajien kanssa.

Tavoitteena on luoda kuva maassa harjoitetusta maatalouspolitiikasta. Artikkelin painottuu viime vuosikymmenellä aloitetun (maa-)talouspoliittisen uudistuksen ja sen taustojen erittelyyn. Uudistus sinänsä on koko talouden kattava, mutta tässä yhteydessä pääpaino on uudistuneen maatalouspolitiikan tarkastelussa. Uudistuksen merkitys on parhaiten havaittavissa maataloussektorilla, missä uudistus on edennyt nopeasti. Sektorina maatalous on merkittävä, koska maataloustuotteet ovat edelleen maan tärkein vientitulojen lähde (yli 60 prosenttia).

Uusi-Seelanti ja Suomi ovat pinta-alaltaan ja asukaluvultaan lähes samankokoisia. Ne sijaitsevat kutakuinkin vastakkaisilla puolilla maapalloa, molemmat kuitenkin lauhkealla vyöhykkeellä. Luonnonolosuhteet ovat joiltain osin samankaltaiset; selvästi erottuvat vuodenajat, laajat karut alueet ja osittain samanlainen kasvisto. Toisaalta Uuden-Seelannin lämmin ilmasto luo myös eroavaisuuksia, maataloustuotanto on siellä kansainvälisesti verrattuna varsin kannattavaa.

Toteutetun uudistuksen vuoksi tilanne Uudessa-Seelannissa on tällä hetkellä mielenkiintoinen. Maatalouspolitiikasta erityisesti ja talouspolitiikasta kokonaisuutena on pyritty poistamaan valtion säättely. Kunnianhimoisena tavoitteena on puhdas markkinatalous. Vuoden 1984 jälkeen on taloutta uudistettu monin eri toimenpitein ja seuraukset ovat jo osittain nähtävissä. Koska talouden rakenne on joiltain osin saman kaltainen kuin Suomessa, voitaisiin Uuden-Seelannin kokemusten perusteella tehdä yleisiä arvioita säättelyn poiston vaikutuksista Suomessa. Tässä artikkelissa pääpaino on kuitenkin maatalouspolitiikan esittelyssä.

Suomen ollessa maataloustuotantoaan runsaasti tukeva maa Uusi-Seelanti on yksi niitä harvoja, jotka vielä 1980-luvullakin pystyivät saamaan mm. maitotuotteistaan tuotantokustannukset peittävän hinnan kansainvälisillä markkinoilla. Ilmaston ohella syitä edulliseen tuotantoon ovat mm. edullinen tila- ja tilusrakenne ja voimakas maatalouden kehitystyö esimerkiksi kotieläinjalostuksen alalla. Maan tärkein ongelma kansainvälisen maatalouskaupan suhteen on kaukainen sijainti maailman tärkeistä kulutusalueista. Ongelma saattaa olla lievittymässä kulutuskysynnän lisääntyessä Aasiassa, erityisesti nk. NIC (=Newly industrialized countries) -maissa.

Artikkelin aluksi esitellään Uutta-Seelantia valtiona ja sen maataloutta talouden osana. Sen jälkeen esitellään lyhyesti toisen maailmansodan jälkeistä Uuden-Seelannin maatalouspolitiikkaa ja syitä miksi säättelypolitiikka siellä aikanaan sai jalansijaa. Seuraavana esitellään maatalouspolitiittisen uudistuksen sisältö ja sen toteutusta. Lopuksi arvioidaan toimenpiteitten seurauksia ja sitä, olisivatko Uuden-Seelannin kokemukset jollain tavoin rinnastettavissa Suomeen.

2 Uusi-Seelanti maatalousmaana

2.1. Yleiskuva

Uusi Seelanti koostuu kahdesta saaresta, joiden yhteispinta-ala on 267 000 km² (Suomen pinta-ala 337 000 km²). Uuden-Seelannin väkiluku on noin kolme miljoonaa. Väestöstä suurin osa on keskittynyt edullisten luonnonolosuhteiden vuoksi Pohjoissaarelle. Molemmilla saarilla on suuria vuoristo- ja ylänköseutuja, joilla tuotanto on luonnonolosuhteiden pakosta laajaperäistä ja suuria pinta-aloja vaativaa. Siten maatilat ovat isoja ja kaukana toisistaan. Maaseudun väestökato on ollut nopeaa. Uuden-Seelannin väestö on kaupungistunutta, sillä vuonna 1986 vain noin kuusitoista prosenttia väestöstä asui maaseudulla (ANON. 1990). Tilastokeskus laski maaseutuväestöä Suomessa olleen samana vuonna noin 38 prosenttia (ANON. 1988, s. 72).

Ilmasto Eteläsaarella on Pohjoissaarta viileämpi. Keskimäärin lämpötilat ovat Suomea korkeammat, mutta molemmilla saarilla on ympärivuoden lumipeitteisiä vuorenhuippuja. Saarten keskellä sijaitsevan vuorijonon takia itä-puolelle on muodostunut kuiva ja kuuma ilmasto. Länsirannikolla lämpötilat ovat yleensä muutamaa astetta matalampia ja sademäärä suurempi. Talvet ovat tasankoalueilla suhteellisen leudot mahdollistaen ympärivuotisen laiduntamisen, joskin alueittain länsirannikon rankat sateet saattavat vaikeuttaa laidunten käyttöä.

2.2 Maatalouden asema kansantaloudessa

Uusi-Seelanti on maailmantaloudessa väkiluvultaan ja kooltaan pieni valtio, jonka taloudelle ulkomaankauppa on tärkeää. Valtion perustamisesta saakka maatalous on ollut tärkein valuuttatulojen lähde. Aikaisemmin pitkät etäisyydet kulutuskeskuksiin rajoittivat merkittävästi vientiartikkeleiden lukumäärää ja viennin volyymin, mutta 1800-luvun lopussa tapahtunut jäähditysjärjestelmien kehitys helpotti tilannetta. Kehityksen seurauksena myös helposti pilaantuvia kotieläintuotteita voitiin kuljettaa markkinoille. Kauppa lisääntyi entisestään erityisesti Eurooppaan. Tärkein kauppakumppani oli Kansainyhteisön johtava valtio Iso-Britannia (HENDRIKSEN & PEBESMA 1988, s.7).

Uuden-Seelannin kauppa oli menestyksellistä viisikymmenvuotisjaksolla 1880-1930, minkä johdosta maatalous ja kansantalous kokonaisuutena kehittyivät nopeasti. 1930-luvulla lama aiheutti taloudellista epävarmuutta Euroopassa ja USA:ssa ja sen johdosta maataloustuotteiden ja raaka-aineiden kysyntä maailmanmarkkinoilla laski. Uuden-Seelannin tilanteessa tuotteiden arvon väheneminen lisäsi entisestään korkeiden kuljetuskustannusten merkitystä. Vaikean tilanteen syynä pidettiin oman jalostusteollisuuden kehittymättömyyttä ja tiukkoja sidoksia kansainvälisiin suhdanteisiin. Kolmekymmentäluvun puolivälissä valtio päätti protektionistisista toimenpiteistä, joilla se loi suojan kotimaisen teollisuustuotannon kehittämiseksi. Tavoitteena oli eristää talous kansainvälisistä muutoksista ja monipuolistaa vientituotteita teollisuutta kehittämällä (RAYNER 1989, s. 15-16).

Toisen maailmansodan jälkeen tilanne helpottui, koska maataloustuotteiden hinnat kansainvälisessä kaupassa olivat korkealla. Muutos peilautui selvästi Uuden-Seelannin talouteen. Työttömyys oli vähäistä ja elintaso oli korkeimpia maailmassa. RAYNER (1989, s. 16) huomauttaa, että vaikka tuontisuojaan käytön pitäisi ainakin teoreettisesti arvioiden vaikeuttaa ja hidastaa taloudellista kehitystä, eristäytymispolitiikka näytti sopivan Uudelle-Seelannille hyvin. Tarvetta muutokseen ei ollut. Korean sodan jälkeen maailmankauppa kuitenkin palautui jälleen normaaliin uomiinsa. Samanaikaisesti kaksi tärkeää trendiä alkoi näkyä kansainvälisessä maatalouskaupassa: a) teknisen kehityksen ansiosta tuotanto tehostui nopeasti ja b) lisääntyvät maatalouden tuki- ja tuontisuoja-toimenpiteet vaikeuttivat kauppaa teollisuusmaihin. Erityisesti Ison-Britannian liittyminen EEC:en heikensi Uuden-Seelannin maitotaloustuotteiden vientikysyntää.

Toisaalta HAWKE (1987, s. 5) tuo esille 1960-luvulla tapahtuneen viennin monipuolistumisen, joka oli selvä seuraus tuotantomenetelmien ja tuotteiden kehitystyöstä. Maatalousalalla uusia vientiartikkeleita löydettiin sekä uusilta tuotantoaloilta että perinteisten vientituotteiden kehitystyön tuloksena. Erityisesti maitotuotteiden viennissä hyödyke-

jakauma monipuolistui. Maataloustuotteiden vähentyneen kansainvälisen kysynnän vuoksi Uuden-Seelannin vaihtotase heikkeni. Samanaikaisesti monet kotimaiset maatalouden tuotantopanokset kallistuivat, koska niiden tuotanto oli tuontisuojaan vallitessa muodostunut tehottomaksi.

1970-luvulla maatalouskaupan näkymät väliaikaisesti paranivat voimistuneen kansainvälisen kysynnän johdosta ja tuotannon heikentynyt kustannus-tuotto -suhde ei ollut polttava ongelma. 1980-luvun puolivälissä maataloustuotteiden kysyntä jälleen voimakkaasti vähentyi. Tällöin heikon kustannus-tuotto -suhteen takana olevaa valtion säätelyä alettiin vaatia poistettavaksi.

Taloussuodistuksen ensimmäiset merkit alkoivatkin näkyä vuosikymmenen alussa, joskin suuri muutos tuli vuonna 1984 uuden hallituksen uusitun talouspolitiikan myötä. Muutoksen tavoitteena oli vientiteollisuuden, lähinnä laidunmaatalouden heikentyneen kilpailukyvyn palauttaminen.

Nykyäänkin maataloustuotteet ja niiden jalosteet ovat Uuden Seelannin tärkein vienninlähteiden lähde. Maataloudessa työskentelevä työvoima on viime vuosina voimakkaasti vähentynyt ja on nykyään likimain samaa luokkaa kuin teollisuusmaissa yleensä. Vuonna 1987 noin 9.5 prosenttia työvoimasta työskenteli maataloudessa tuottaen noin 5.9 prosenttia bruttokansantuotteesta (ANON. 1987b).

Bruttokansantuoteosuuden vertailu eri maiden välillä on vaikeaa, koska yleensä tuotanto lasketaan maassa käytettyjen markkinahintojen perusteella. Uuden-Seelannin tapauksessa maailmanmarkkinahintojen vaihtelut voivat muuttaa maataloustuotannon bruttokansantuotetta nopeasti, vaikka volyyymi pysyisikin samana.

Hawke (1987, s. 1) painottaa, että maatalouden huomattava asema taloudessa ei johdu maatalouden suuresta työvoimaosuudesta eikä tuotannon suuresta bruttokansantuoteosuudesta, vaan sen hyvästä kansainvälisestä kilpailukyvästä. Maatalouden työvoiman tuottavuus Uudessa-Seelannissa on korkea, henkilöä kohden laskettu tuotos on maataloudessa vähintään yhtä suuri kuin jalostusteollisuudessa. Tavallisesti teollisuusmaissa tuotos työntekijää kohti on parempi jalostusteollisuudessa.

Taulukko 1. Maatalouden merkitys kansantaloudessa

	Maatalouden BKT-osuus		Maatalouden työvoimaosuus		Maataloustuotteiden osuus viennistä	
	Suomi	U-S	Suomi	U-S	Suomi	U-S
1960/61	10.7	14.6	29.5	15.6	4.6	92.5
1970/71	6.9	9.9	19.0	12.1	4.4	79.9
1980/81	4.5	10.1	10.8	11.0	3.2	62.1
1987/88	3.5	5.9	8.5	9.5	2.4	60.0

Lähde: ANON. 1987b

2.3 Maatalouden rakenne

Suotuisia luonnonolosuhteita ja niiden erikoistunutta, laajaperäistä käyttöä on pidetty Uuden-Seelannin villan, lihan ja maitotuotteiden hyvän kilpailukyvyn syinä (ANON. 1974). Kuitenkin mm. CLOUGH & ISERMAYER (1985, s. 61) huomauttavat, että kokonaisuutena luonnonolosuhteet eivät ole edulliset. Sekä Etelä- että Pohjoissaarella suuri osa alueista on vuoristoista ja ylänköä. Merenrannoille ja vesistöjen varsille keskittyneistä tasankoalueista kilpailevat maataloustuotannon kanssa teollisuus ja yhdyskuntarakentaminen. Maaperä ei ole myöskään kovin tuottoisaa ja maataloudessa on sen vuoksi käytettävä runsaasti fosfaattilannoitteita. Suurin etu Eurooppaan nähden on maataloustuotantoon sopiva ilmasto ja suhteellisen myöhäisestä asutuksesta johtuva edullinen tilarakenne.

Maatalouskäytössä olevan maan pinta-ala kasvoi viime vuosisadalla nopeasti aina 1920-luvulle saakka ja jälleen 1960-luvulta tähän saakka. Vuonna 1988 maatalous- ja puutarhatuotannossa olevan pellon kokonaispinta-ala istutusmetsät poislukien oli noin 16 miljoonaa hehtaaria (ANON. 1990, ss. 436-437). Suomessa peltoala on noin 2.4 miljoonaa hehtaaria. Uudessa-Seelannissa on viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana yhä enemmän peltoa siirtynyt perinteisestä maataloustuotannosta puutarhatuotantoon.

Mikäli puutarhatuotanto jätetään erilleen, maataloudessa voidaan erottaa neljä päätuotantomuotoa (HENDRIKSEN & PEBESMA 1988, s. 5) :

- 1) Vuoristoalueen lammas- ja naudanlihantuotanto
- 2) Lypsykarjatuotanto ja intensiivinen lihantuotanto
- 3) Yhdistetty vilja- ja lihantuotanto
- 4) Ylänköalueen lammastuotanto

Toisen, tilastoinnissa käytetyn jaottelun mukaan vuonna 1984 tilat jakautuivat seuraavasti (ANON. 1987):

- 19 % harjoitti pääasiallisesti maidontuotantoa
- 26 % pääasiallisesti lammastaloutta
- 9 % sekamuotoista karjataloutta
- 6 % puutarhataloutta
- 2 % viljanviljelyä
- 38 % oli luokiteltu kohtaan muu tuotanto

Maanviljelyä, erityisesti laiduntuotantoa harjoitetaan kaikkialla Uudessa Seelannissa. Pohjoisessa lihakarjantuotanto on tärkeintä, vuoristoalueilla ja Eteläsaarella kaiken kaikkiaan lammastalous on vallitseva tuotantomuoto (ANON. 1990). Eteläsaarella lypsykarjantuotantoa esiintyy jossain määrin rannikoiden tasankoalueilla, mutta pääasiassa maidontuotanto on keskittynyt Pohjoissaarelle (90 prosenttia) parempien ilmasto-olosuhteiden vuoksi. Lisäksi suurin osa kuluttajista, kolme neljäsosaa väestöstä, asuu Pohjoissaarella. Myös historialla on oma merkityksensä. Maitotalous levisi ensimmäisenä Aucklandin ympäristöön ja nykyäänkin tärkeimmät maidontuotantoalueet tilojen lukumäärän perusteella arvioiden löytyvät sieltä (CLOUGH & ISERMAYER, 1985, s. 62):

South Auckland-Bay of Plenty 45%
Taranaki 18%
Northland 11%

Voimaperäistä sika- ja siipikarjataloutta lukuunottamatta maatalousrakennusten tarve kotieläintaloudessa on Suomeen verrattuna vähäinen. Esimerkiksi lypsykarjaa voidaan yleensä laiduntaa ympärivuotisesti ja erityisiä karjasuojia ei tarvita. Talviaikaan säilörehua ja heinää käytetään ruokinnassa laitumen ohella, kun taas väkirehuja ei käytetä juuri ollenkaan. Heinän kasvu riippuu pitkälle sijainnista, mutta yleensä kasvukausi on 8-12 kuukauden mittainen (ANON. 1990).

Maidontuotanto on laajaperäistä. Keskituotokset ovat vain hiukan yli 3000 l/lehmä. Suomalaisittain ajatellen erikoista maidontuotannossa on sen jakautuminen kahteen tuotantosuuntaan: a) jalostusteollisuuden raaka-ainetuotantoon ja b) kulutusmaidon tuotantoon. Jalostukseen raaka-ainetta tuottavat tilat ovat yleensä keskimääräistä suurempia, tuotanto on laajaperäisempää ja työvoiman tarve tiloilla pienempää. Heinänkasvun kausivaihtelu pyritään hyödyntämään tiloilla ajoittamalla kaikkien lehmien poikimiset kevääseen. Talven ajan lehmät ovat ummessa ja niiden rehunkulutus on vähäisempää, keväällä heinänkasvun tullessa parhaimmilleen myös lehmien rehutarve lisääntyy poikimisen myötä. Raaka-ainemaidon tuotannossa on katkos talvella, mikä aiheuttaa kausivaihtelua myös jalostuslaitoksille. CLOUGHIN & ISERMEYERIN (1985, s. 62) mukaan jalostusteollisuuden tappiot kuitenkin kompensoituvat alkutuotannon alhaisten kustannusten myötä. Viime vuosikymmenen muutosten jälkeen tuottajien selvä jaottelu raaka-ainemaidon ja kulutusmaidon tuottajiin on vaikeutunut, koska kulutusmaidon tuottajat saattavat nykyjärjestelmässä tuottaa kesällä maitoa teollisuuden raaka-aineeksi.

Maidontuotannossa rakennekehitystä on nopeuttanut joustava "sukupolvenvaihdos"-järjestelmä. Nuori, aloittava viljelijä voi hankkia omistukseensa tilan tärkeimmät tuotannon tekijät eli lehmät kiinteän omaisuuden säilyessä edelleen luopujalla. Kaupan jälkeen nuori viljelijä vastaa tuotannosta, mutta tuotto jaetaan sovitussa suhteessa (esim. 50/50) molempien osaomistajien kesken. Yleensä seuraavan kymmenen vuoden kuluessa luopuja myy myös tilan kiinteän omaisuuden, mutta joissain tapauksissa osittaisomistus jää pysyväksi. Uudessa-Seelannissa tällainen järjestelmä toimii, koska maaomaisuuden ja eläinpääoman arvo eivät välttämättä suuresti poikkea toisistaan. Suomessa tilan kiinteä omaisuus on yleensä monin verroin eläinpääomaa suurempi, pienien karjojen, korkeiden rakennuskustannusten ja korkean maan hinnan vuoksi.

3 Maatalouspolitiikan kehitys

3.1 1960-luvulla alkanut säätelypolitiikka ja sen taustat

Koska kansainvälinen kauppa on Uudelle-Seelannille tärkeää, on sen vientiteollisuuden oltava kilpailukykyistä. 1930-luvulla tuontitavaroiden kysyntä maassa lisääntyi voimakkaasti. Valtion sisällä kysynnän lisäykseen voitiin vastata vientituloja kasvattamalla tai luomalla tuontitavaroita korvaavaa teollisuutta. Koska kansainvälinen kauppa nähtiin

epävakautta lisäävänä tekijänä, valittiin jälkimmäinen vaihtoehto. Tuontisuojan avulla tuettiin kotimaisen teollisuuden käyntiinlähtöä ja tarjonnan kotimaisuutta (HENDRIKSEN & PEBESMA 1988, s. 9).

1930-luvulta lähtien Uusi-Seelanti on sittemmin harjoittanut maatalouspolitiikkaa, välitöntä tai välillistä, kahdesta vaihtoehtoisesta lähtökohdasta käsin. Ensinnä oli vallalla nk. tuontituotanto-/eristäytymisnäkemys, joka painotti tuontitavaroita korvaavan teollisuuden tärkeyttä ja talouden eristämistä kansainvälisistä markkinoista. Myöhemmin nousi esiin nk. vientituotantonäkemys, joka asetti pääpainon vientituotannon kilpailukykyyn edistämiseksi. Käytetyt politiikan keinot voidaan jakaa kokonaistaloudellisiin toimenpiteisiin ja erityistoimenpiteisiin (MAUGHAM & WARD 1978, s. 9).

STIGLITZIN (1987) mukaan maatalousmarkkinoiden sääntelyyn on mm. seuraavia syitä:

- 1) Epätäydelliset mahdollisuudet varautua tuotannon heilahteluihin
- 2) Maatalouden julkishyödykkeitä tuottava toiminta ja yleensä kasvavat tuotot
- 3) Epätäydellinen informaatio
- 4) Ulkoisvaikutukset
- 5) Tulon jakautuma

THOMPSON (1991) mainitsee vielä kuudentena seikkana usein maatalouskaupassa esiintyvät monopoli- ja oligopolirakenteet. Myös Uuden-Seelannin tapauksessa useimmat näistä syistä voidaan nähdä ainakin välillisesti sääntelyn taustalla.

Tuontituotantonäkemys perusteella pyrittiin tukemaan ja luomaan uutta, tuonnin kanssa kilpailevaa teollisuutta maahan, monipuolistamaan kotimaista teollisuustuotantoa ja vähentämään riippuvaisuutta tuonnista ja kansainvälisistä suhdanteista. Tärkein käytetty tuontisäännöstelykeino oli määrällinen kiintiö. Lisäksi tapauksesta riippuen käytettiin valuuttasäännöstelyä ja devalvaatiota kiintiöitä täydentävänä tai korvaavana toimenpiteenä. Keinoja pidettiin hyvinä 1960-luvulle saakka, mutta sen jälkeen taloudellisen tilanteen heikentymisen myötä niiden suosio laski. Monet niistä säilyivät kuitenkin käytössä 1980-luvulle saakka (MAUGHAM & WARD 1978, s. 14).

Toimenpiteet edesauttoivat teollisuustuotannon kasvua, mutta koska teollisuus sai kehittyä tuontisuojan turvin, se oli tehottomaa ja kallista. Tuontisuojuksesta muodostuva implisiittinen kustannus oli rahoitettava tehokkaalla, kansainvälisesti kilpailukykyisellä viennillä. Tehottoman teollisuustuotannon nostuessa maataloustuotannon tuotantokustannuksia ja maataloustuotteiden kansainvälisen hintatason alentuessa maataloustuotannon panoskustannukset nousivat nopeammin kuin lopputuotteiden hinnat ja kannattavuus heikkeni (MAUGHAM & WARD 1978, s. 14).

1950-luvulla kansainvälinen maatalouskauppa oli vilkasta ja yllä kuvailtu politiikka vaikutti onnistuneelta, mutta seuraavalla vuosikymmenellä alkoivat vaikeudet. Maataloustuotannon kannattavuuden heikentyessä viljelijät alkoivat arvostelemaan päättäjien ratkaisuja. He tunsivat olevansa koko ajan kasvavien ponnistusten edessä, mutta kokivat tulosten ohjautuvan muille sektoreille. Päättäjät näkivät muutoksen välttämättömyyden ja hakivat ongelmaan ratkaisua maataloustuottajia tukemalla. Näin 1960-luvun alussa alkoi uuden, vientituotantonäkemys mukaisen politiikan aikakausi (MAUGHAM & WARD 1978, s. 16).

Uuden suuntauksen seurauksena mm. suuri osa teollisuuden tuotantopanoksen tulleista poistettiin, mutta lopputuotteiden tullit säilyivät ennallaan. Näin kotimaiselle

teollisuudelle muodostui valmistussuoja, joka vapautti sen täysimääräisen kansainvälisen kilpailun paineesta (ANON. 1987, ss. 24-25). Päätäjät eivät siis kyenneet tai rohjenneet puuttua ongelman syihin, tuontisuojausten luomaan teollisuustuotannon tehotto- muuteen, vaan mieluummin käyttivät poliittisesti helpompaa, mutta pitkällä aikavälillä kestävämpää ratkaisua.

Uuden ajattelutavan tuloksena vuosina 1963-67 luotiin useita vientituotannolle, erityisesti maataloudelle, suunnattuja tukimekanismeja tavoitteena tukea tulo- ja tuottavuuskehitystä. Suurin osa tukitoimenpiteistä säilyi käytössä vuoteen 1984 saakka, vaikka merkkejä muutoksesta alkoikin jo ilmaantua 1970-luvun lopulla (MAUGHAM & WARD 1978, s. 16). 1960- ja 1970-luvuilla käytettiin sekä tuonti- että vientituotantonäkemyksille tyypillisiä säätely- ja tukitoimenpiteitä.

MAUGHAM & WARD (1978, ss. 16-24) jakoivat vientituotannon tärkeyden korostumiseen johtaneet syyt kahteen ryhmään: a) Yleisiä syitä olivat mm. kansainvälisen kaupan tila, Uuden-Seelannin korkea inflaatioaste ja korkeaksi mielletty veroaste. Erityisesti yrityssektori, maatalous mukaan luettuna, arvosteli julkisen vallan liiallisia investointeja ja sen mukanaan tuomaa rahan tarvetta. b) Maatalouden kannattavuutta koskettavia erityisiä syitä olivat mm. epäsuotuisista sääoloista aiheutunut kannattavuuden heikentyminen ja edellä mainittu panos-tuotos hintasuhteen heikkeneminen. Tilannetta vaikeuttivat myös maan hinnan nousu, maaseutu- ja kaupunkiväestön tavoitteiden erkaantuminen toisistaan ja maataloustuottajien näkökulmasta katsottuna epäoikeudenmukainen tulonjako. 1960- ja -70 -luvulla ei myöskään maataloustuotannon teknologia kehittynyt yhtä nopeasti kuin aikaisemmin. Samoin elintarvikkeiden jatkojalostuksen lisääntyessä tuotteiden hinnat riippuivat yhä enemmän maatalon jälkeisen tuotantoketjun tehokkuudesta ja kansainvälisesti epävakaa markkinatilanne vaikeutti tuotannon suunnittelua. Tällaiset maataloustuottajasta riippumattomat tekijät aiheuttivat maataloudesta saataviin tuloihin jyrkkiä vaihteluita ja niiden vaikutukset olivat vaikeasti ennustettavissa.

Politiikan keinoin haluttiin perinteisesti tärkeiden vientitartikkeleiden (erityisesti maataloustuotteet) vientikehitys turvata. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi kehitettiin palveluita viennin tueksi, rohkaistiin maataloustuotteiden vientitoimintaa yleensä sekä pyrittiin markkinoiden ja yksittäisten vientituotteiden erilaistamiseen. Toisaalta politiikan toisena päätavoitteena oli uusien vientitartikkeleiden kehitys. Sitä tuettiin mm. taloudellisilla kiihokkeilla, markkinointi- ja kauppasopimuksilla ja luomalla uusien tuotteiden vaatimia tukipalveluita. Myös devalvaatiolla pyrittiin edesauttamaan mainittujen tavoitteiden saavuttamista (MAUGHAM & WARD 1978, ss. 29-34).

Osalla mainituista toimista oli välittömiä ja osalla pelkästään välillisiä vaikutuksia. Vaikeutena oli yhteiskunnan ja maatalousyrittäjien tavoitteiden yhteensovittaminen tai erilaisiin tavoitteisiin pyrkiminen yhteisin keinoin. Tärkeimmät maataloustuotantoa koskevat erityistoimenpiteet olivat verohelpotukset 1960-luvulla, lannoitteille ja kasvi- myrkyille ohjattu panostus, rahalliset avustukset katokorvauksien ja tasapainottamis- ja kehitystukien muodossa. Välillisesti tukea maataloudelle ohjattiin tutkimus- ja neuvon- tapalvelujen kautta ja valuuttakurssipolitiikan avulla.

Edelleen MAUGHAM & WARD (1978, ss. 35-37) huomauttavat, että eri lähtökohdista valitut politiikan keinot eivät välttämättä aina tukeneet toistensa tavoitteita. Vientituotantoa painottava näkökulma onnistui monipuolistamaan viennin rakennetta, mutta sen valitettiin kiinnittäneen liian vähän huomiota markkinointiin ja perinteisten tuotteiden ongelmiin. Toisaalta arvostelijat ovat nähneet toimenpiteet toisistaan erillisinä, vaikka ne

olisivat olleet tehokkaampia toisiinsa nivottuina paketteina. Valtion lisääntynyt säätely ei näyttänyt auttavan kaikkia vientituotteita. Vaikeuksista huolimatta toteutetulla politiikalla osa tavoitteista saavutettiin, toisaalta kuitenkin inflaatio nopeutui ja työttömyys kasvoi. Maataloussektorin näkökulmasta ei maataloustuotantoon vientituotteiden tuottajana kiinnitetty tarpeeksi huomiota.

JOHNSON (1986, ss. 11-24) painottaa politiikan suunnittelemattomuutta ja erillisyyttä (ad hoc -luonne). Edellä mainittujen toimenpiteiden lisäksi Johnson mainitsee siipikarjan- ja sianlihan tuotannon suojaksi luodun tullisuojan ja pian toisen maailmansodan jälkeen asetetun peruselintarvikkeiden kulutustuen, joka poistettiin vasta seitsemänkymmenluvun loppupuolella.

Koska monet maatalouden ongelmista olivat maataloustuottajien vaikutuspiirin ulkopuolella, yritettiin vientituottajien asemaa helpottaa useaan otteeseen valuuttakurssipolitiikan avulla. Tällä tavoin saadun tuen vaikutus kuitenkin hävisi yleensä nopeasti poliittisessa prosessissa suljetun sektorin vaatiessa samat edut itselleen (MAUGHAM & WARD 1978, s. 45).

Rahan tarjontaa säädeltiin 1960- ja 1970-luvuilla määrällisin rajoituksin. Rahapolitiikan tärkeimpänä tavoitteena oli työllisyyden ja terveen taloudellisen toiminnan ylläpito. Inflaatioon ei kiinnitetty yhtä suurta huomiota. Poliitiikan tuloksena tulojen kasvu henkilöä kohti (2.5%/v.) jäi jälkeen muista OECD-maista, mutta työttömyys säilyi erittäin vähäisenä. 1960-luvulta 1970-luvun puoliväliin taloudellinen kasvu oli vakaata, mutta hidasta. Kauppapolitiikka suosi tuontituotteiden korvausta kotimaisilla. Yleistavoitteina olivat työllisyyden lisäksi yksityisen investoinnin tukeminen ja ulkomaisen velan välttäminen. 1960-luvulla inflaatio eteni samaa tahtia kuin tärkeimmissä kauppakumppaneissa, OECD-maissa. Seuraavalla vuosikymmenellä inflaatio nopeutui ja heikensi viennin kilpailukykyä (WALLACE 1989, ss. 44-46).

Ensimmäisen energiakriisin jälkeen ulkomainen lainanotto lisääntyi nopeasti, täys-työllisyystavoitteesta jäätiin, investointitoiminta oli vähäistä ja inflaatio kiihtyi. 1970-luvun lopulla vaihtotase heikkeni nopeasti energiakriisin ja maataloustuotteiden hintaromahduksen myötä. Taloudellinen tilanne oli erittäin vaikea ja se pyrittiin ratkaisemaan säättämällä hinta- ja palkkasulut ja tiukalla lainan oton säätellyllä. Inflaatio saatiin toimenpiteiden seurauksena rajoitettua 3.5 prosenttiin, mutta talouden ongelmista ei päästy (WALLACE 1989, ss. 48-49).

OECD:n maaraportissa (ANON. 1987, s. 8) seitsemänkymmenluvun kehitys Uudessa Seelannissa näyttää vielä kuvattua synkemmältä. Sen mukaan BKT kasvoi hitaasti (1.6%/vuosi) koko ajan, mutta asukaslukuun suhteutettuna vuosikymmenen loppupuolella BKT jopa heikkeni. Laskelman mukaan se oli vain noin puolet Norjan, Ruotsin ja Sveitsin vastaavista arvoista. Näin mitattuna Uusi-Seelanti sijoittui OECD:n listalla kahdeksanneksitoista, kun se kahtakymmentä vuotta aikaisemmin oli ollut listan kärjessä.

JOHNSONIN (1986, s. 38) mukaan vientisektori oli menettänyt kilpailukykyä ja sen tärkeimmän alan, maatalouden tuki oli kasvamassa liian suureksi. PSE-laskelmien mukaan tuki saavutti huippunsa (900 miljoonaa NZ\$) vuosina 1982-84. Summaa pidettiin liian suurena ja muutos koettiin välttämättömäksi.

JOHNSONIN (1986, s. 43) mukaan 1970-luvulla tuen tarkoituksena oli korvata vientituotteiden tuottajille muista makrotalouden toimenpiteistä aiheutuneet tappiot. Samaa painotetaan myös OECD:n maaraportissa (ANON. 1987, ss. 16, 135). Tukipolitiikka kuitenkin epäonnistui ja sen tuloksena mm. viljelysmaan hinnat nousivat. Kokonaisuutena

resurssien allokointi vääristyi, mistä esimerkkinä oli liiallinen lampaanlihan ja villan tuotanto 1980-luvun alkupuolella. Myös 1970-luvulla harjoitettu tasapainottamisvarastointi osoittautui odotettua kalliimmaksi. REYNOLDS & SRIRAMARATNAM (1990, ss. 157-182) painottavat lisäksi säätelyjärjestelmiin sisällytystä piilokustannusta. 1980-luvun alussa toteutetun lampaanlihan ja villan tuotannon tukijärjestelmistä koitui rakenteellisia kustannuksia suoranaisten tukikustannusten lisäksi. Tuen tuloksena edellä mainittujen tuotteiden tuotanto lisääntyi naudanlihan kustannuksella. Naudanlihan hinnat nousivat muutamaa vuotta myöhemmin kansainvälisillä markkinoilla, mutta Uusi-Seelanti ei pysynyt viemään tarpeeksi naudanlihaa, koska tuottajat olivat tukipolitiikan seurauksena keskittyneet liikaa lammastuotteisiin.

3.2 Suuri maatalouspoliittinen uudistus

Talouspolitiikkaan alettiin olla yhä tyytymättömämpiä 1980-luvun alussa ja istuva vanhoillinen hallitus aloitti varovaiset pyrkimykset vapaampaan talouspolitiikkaan. Suurempi muutos tapahtui vuonna 1984, kun hallitus vaihtui vasemmistolaiseksi (WALLACE 1990, s. 43). Tällöin lähtivät käyntiin syvälle ulottuvat uudistukset, joiden perimmäinen tarkoitus oli vapauttaa tuotanto ja kauppa valtion säätelystä, joko poistamalla säätely tai muuttamalla sitä markkinahenkisemmäksi.

Talou uudistuksen alkuvaiheessa moottorina oli vasemmistopohjainen hallitus ja erityisesti valtionvarainministeri Roger Douglas, jonka mukaan harjoitettua talouspolitiikkaa alettiinkin kutsua nimellä Rogernomics. Eräs haastateltu maanviljelijä painotti politiikan epäjohdonmukaisuutta: "Johdossa tapasi olla oikeistolainen hallitus, joka harjoitti vasemmistolaista politiikkaa, mutta vuoden 1984 jälkeen asiat kääntyivät päinvastoin, kun valtaan tuli oikeistolainen hallitus harjoittava vasemmistohallitus". Uudistuksen tuloksena kansantaloudessa aloitettiin suuret muutokset, joilla oli merkittäviä suoranaisia ja välillisiä vaikutuksia myös maataloustuotantoon. WALLACE (1990, s. 50) ryhmitteli uudistuksen tavoitteet seuraavasti:

- a) Rahoitus- ja hyödykemarkkinoiden säätelyn poisto ja työmarkkinoiden osittainen vapauttaminen
- b) Alhainen inflaatiotaso (0-2%)
- c) Budjettialijäämän poistaminen julkissektoria ja verotusta muuttamalla
- d) Valtionvelan ja ulkomaisen lainanoton vähentäminen OECD-maiden keskitasolle

JOHNSON (1989, s. 5) kuvailee uudistuksen toteutusta seuraavasti: kansantaloudessa tuontilisenssiointi poistettiin ja tullitasoa laskettiin. Valuuttasäännöstely lakkautettiin, valuuttakurssit muutettiin kelluviksi ja palkka-, kustannus- ja korkosäännöstely vapautettiin. Kilpailua pyrittiin edistämään sekä yksityisellä että julkissektorilla. Sosiaalitoimen aloja lukuunottamatta pyrittiin julkissektorin kuluja pienentämään. Valtion kauppaa käyvät elimet yhtiöitettiin ja verotusta uudistettiin kokonaisvaltaisesti. Säätelyn poisto pyrittiin ulottamaan kaikille aloille ja samanaikaisesti oli tavoitteena inflaation hillitseminen.

3.3 Uudistuksen vaikutukset

Maataloussektoria varten ei luotu mitään erityistoimenpiteitä. Yleistä sääätelyä poistaessa kuitenkin myös maatalouden tueksi vuosina 1963-84 luodut tuki- ja rajoitustoimet poistettiin. Suoranaiset tukijärjestelmät ja hintatuki poistettiin ja tuetut lainat korvattiin markkinahintaisilla. Samanaikaisesti rahan arvoa heikennettiin merkittävästi, mikä helpotti vientituottajien asemaa väliaikaisesti. Korkojen nousu ja kelluvat valuutat kuitenkin heikensivät tilannetta nopeasti uudelleen ja maatalouden tulot heikentyivät huomattavasti vuosina 1985-88. Muutoksen jäkeen maatalous oli kiinteässä yhteydessä maailmanmarkkinoihin ja matala inflaatio oli siten välttämätön (JOHNSON 1989, ss. 5-6). Säättely oli tarkoitus poistaa yhtäaikaisesti ja tasaisesti kaikilta aloilta, mutta WALLACE (1990, s. 44) väittää, että maatalous ja vientituotanto yleensä menettivät säättelyn ja tukijärjestelmän edut paljon nopeammin kuin tuontituotteita korvaava teollisuus.

Yksittäisenä esimerkkinä voidaan ottaa säättelyn vähentäminen kulutusmaidon tuotannossa maatalous- ja jalostustasolla. Uudessa- Seelannissa osa maitotiloista tuottaa kulutusmaitoa ympärivuoden ja osa tuottaa raaka-ainetta maidonjalostusteollisuuden tarpeisiin kesäkuukausien aikana jättäen lehmät umpeen talvikuukausiksi. Toisen maailmansodan jäkeen tuotannon järjestelystä vastasi markkinointijärjestö Milk Board, joka jakoi yksittäisille tuottajille kulutusmaidon tuotantokiintiöitä. Viljelijän oli tuotettava kiintiön mukainen määrä maitoa koko vuoden ajan ja maidosta maksettiin parempaa hintaa kuin jalostuksen raaka-aineksi tuotetusta maidosta. Kiintiön yli menevältä osalta viljelijä sai pelkästään raaka-ainemaidon hinnan. SANDREYN (1990, s. 17) mukaan valtio tuki lisäksi pieniä maitopakkaamoita, jotta ne säilyisivät elinkelpoisina. Milk Board vastasi käytännön järjestelyistä. Koska kulutusmaidon kiintiöintijärjestelmä oli jäykkä tuotannon ohjaajana ja heikensi kilpailuilmapiiriä, järjestelmä uusittiin vuosina 1986-1988 (MOFFITT & SHEPPARD 1988, ss. 3-5).

Uudistuksen tuloksena Milk Board korvattiin kevyemmällä organisaatiolla, Milk Authorityllä. Uusi elin ei puuttunut enää lainkaan tuottajien ja jalostajien väliseen kauppaan, vaan lähinnä valvoi jalostajien toimintaa, maidon kuluttajahintaa ja määritteli eri jalostuslaitosten jakelualueet. Jalostuksessa tärkein muutos oli tiukkojen pakkaussäännösten lieventäminen, mikä mahdollisti kartonkitölkkien käytön lasipullojen asemesta. Jalostajat saivat edelleen tietyt alueet, joilla ne vastasivat maidon kotiinkuljetuksesta, mutta muuten kilpailu pyrittiin vapauttamaan jonkinasteista kuluttajahinnan valvontaa lukuunottamatta.

Tilatasolla tärkein muutos oli ympärivuotisen kiintiöjärjestelmän korvaaminen talvi-ajan kiintiö-hintaporrastussysteemillä. Uusi systeemi velvoittaa tuottajan tuottamaan tietyn minimimäärän maitoa päivittäin touko-, kesä- ja heinäkuun ajan ja näinä kuukausina tuottaja saa kiintiöidylle maitomäärälle tavallista raaka-ainemaitoa paremman hinnan. Muun ajan vuodesta tuottaja saa maidostaan raaka-ainehinnan, eikä hänen tuotantoaan ole mitenkään sidottu. Entisen systeemin aikana osa tuottajista keskittyi kulutusmaidon tuotantoon työvoimaresurssien sekä peltoalan ja maanlaadun perusteella. Kulutusmaitoa tuottavat tilat olivat yleensä hiukan pienempiä ja vaativat hiukan suuremman työpanoksen tuotettua yksikköä kohti kuin raaka-ainemaidon tuottajat. Uuden järjestelmän toivottiin lisäävän tuottajien valintamahdollisuuksia ja nostavan tehokkuutta ja

tuotannon joustavuutta sekä tilatasolla että jalostuslaitoksissa (MOFFIT & SHEPPARD 1988, ss. 15-17, 30-31).

Tuloksena muutoksesta oli lisääntynyt kilpailu ja innovointi pakkaamisessa. Aucklandin alueella kuluttajat siirtyivät nopeasti perinteisistä lasipulloista uusiin kartonki- ja muovitölkkeihin. Maidontuottajien keskuudessa muutos aiheutti kasvavaa epävarmuutta. Tuottajat vaihtoivat uusille tuotannon aloille merkittävässä määrin ja nämä tuotannonmuutokset aiheuttivat tuottajille tulonmenetyksiä (MOFFIT & SHEPPARD 1988, ss. 30-31). Tuotantorakenteen muuttumisesta saattoi aiheutua myös valtiontaloudellisia kustannuksia tehokkuustappioina ja turhina tai ennenaikaisina investointeina tai liian pieninä investointeina. Rakenteen muutos saattoi säätelyn poiston takia tarpeettomasti nopeutua, koska riski investointipäätöksissä oli suuri epävarman tulevaisuuden vuoksi. Toisaalta tällaisia tappioita on vaikea luotettavasti arvioida ja uuden järjestelmän mukanaan mahdollisesti tuoma tehokkuuden kasvu saattoi kompensoida kustannukset. Kuitenkin myös tällaiset kustannukset olisi huomioitava muutoksen edullisuutta arvioitaessa.

SANDREY (1990, s. 121) painottaa, että kuluttajille ei näyttänyt muutoksesta olleen mitään välitöntä hyötyä, koska esimerkiksi maidon kuluttajahinnat ovat uudistuksen jälkeen nopeasti nousseet. MOFFIT & SHEPPARD (1988, s. 19) toivat esiin tutkimuksessaan, että jalostajien välille ei näyttänyt ilmaantuvan hintakilpailua ainakaan uudistusta seuranneina parina ensimmäisenä vuonna. Jalostusteollisuus kykeni ilmeisesti luomaan kartellin ja määrittelemään maidon hinnan tavallaan monopoliasemasta vaikka Milk Authority periaatteessa tarkkailikin kuluttajahintoja.

Kananmunantuotannosta säätely poistettiin samoin 1986-88. Markkinointi- ja hintakontrolli samoin kuin tuontisuoja poistettiin ensin ja tuotantokiintiöt myöhemmin. Tuottajien määrä putosi 28 prosenttia ensimmäisen vuoden aikana verrattuna vuosittaiseen 7 prosentin laskuun edeltäneellä neljävuotiskaudella 1982-86. Hintakehitys on verrattavissa maidon vastaavaan: kuluttajahinnat eivät sanottavasti muuttuneet, vaikka tuotantopanosten hinnat laskivat. Kilpailu ei automaattisesti lisääntynyt säätelyn poistamisen tuloksena. Tutkimuksensa johtopäätösosassa Gibson painottaa markkinainstituutioiden tärkeää roolia taloudessa, koska säätelyn poisto muuttaa merkittävästi omistusunstituutioita. Seurauksia arvioitaessa olisi kiinnitettävä enemmän huomiota juuri instituutioiden muutoksiin. Kananmunasektorin säätelyn poistossa näyttäisivät pakkausteollisuus ja kauppa olleen selvimmät hyötyjät (GIBSON 1988).

Vuosina 1977-82 maan hinta nousi nopeasti. Syynä ei ollut nopea muutos tuottavuuskehityksessä, vaan pikemminkin käytössä olleet verohelpotukset ja takuuhintajärjestelmät. Tukijärjestelmät kapitalisoituivat maan hintaan. Kun säätelyn poisto aloitettiin, maan hinta kääntyi tasaiseen laskuun. Maatalousinvestoinnit laskivat myös nopeasti vuodesta 1985 (50 prosenttia nimellisesti vuosina 1985-87). Erityisesti lannoitteiden osalla kehitys oli merkittävää. Kasvi- ja tuholaismyrkkyyä ja polttoainekustannuksia lukuunottamatta tuotantopanuskulut laskivat ja maataloustuottajien kausiluototuksen tarve väheni. Vähentyneen panoskysynnän johdosta maatalouden tuotantopanosteollisuudelle aiheutui selvä menekin lasku. Rahoituslaitoksille kysynnän vähentyminen ei ollut yhtä vaikeaa, koska maatalouden rahoitus on vain pieni osa rahoituksen kokonaiskysynnästä (JOHNSON 1989, ss. 13-18).

Edelleen JOHNSONIN (1989, s. 14) mukaan tuottavuus nousi nopeasti viime vuosikymmenellä. Reaalinen bruttokansantuote työvoimayksikköä kohti nousi keskimäärin 5.3 prosenttia vuodessa. Joissain tapauksissa panostuottavuus näyttäisi nousseen vieläkin no-

peammin, esimerkiksi joillakin lammastiloilla tuottavuuden nousu tuotevolyymin mukaan laskettuna olisi ollut jopa 9.3 prosenttia vuosittain vuoden 1984 jälkeen.

Säätelyn poisto muutti suuresti talouden toimintoja kaiken kaikkiaan, mutta erityisen merkittävät muutokset aiheutuivat maataloudelle. Muutoksen jyrkkyyttä lisäsi 1980 luvun alussa käytetty hintatakuusysteemi, SMP (Supplementary Minimum Price), joka oli estänyt hintojen mukautumisen kansainvälisesti laskevaan hintatasoon. Siten säätelyn alkaessa hintaero oli suuri ja hintojen lasku vuosittain nopeaa (BENEDIKTSSON et.al. 1990, s. 3).

Alueellisessa tutkimuksessa (BENEDIKTSSON et.al. 1990, ss. 14, 24-25)) todettiin, että muutokset lammas- ja nautatilojen tuloissa olivat huomattavia. Tarkastelluilla tiloilla nopea tulojen lasku vuoden 1984 jälkeen leikkasi reaalitytulot 21 prosenttiin kymmenen vuotta aikaisempaan ajankohtaan verrattuna. Samassa tutkimuksessa arvioitiin tuottajien soveltamia sopeutumisstrategioita: 1) tilastrategia ja 2) työvoimastrategia. Tilastrategia jaettiin edelleen suojautuvaan ja laajentuvaan strategiaan. Ensin mainittu koostui maan myynnistä ja tuotantopanosten, erityisesti lannoitteiden käytön vähentämisestä. Työvoimastrategian omaksuneet tuottajat lisäsivät ja/tai monipuolistivat ja erilaistivat tuotantoon. Työvoimastrategiassa yleisimmät sopeutumismekanismit olivat palkatun työvoiman vähentäminen ja sivuansoiden lisääntynyt hankinta (ks. myös JOHNSON 1989, ss. 12-13). Käytännössä työvoimastrategian omaksuneet viljelijät sopeutuivat muutokseen siis palkkaansa pienentämällä.

Politiikan muutoksen tuloksena maatilojen lukumäärä kasvoi. Isoja yksiköitä hajotettiin pieniksi, intensiivistä puutarhatuotantoa harjoittaviksi tiloiksi ja kaupunkikeskusten ympärille muodostui pienehköjä harrastustiloja. Uuden-Seelannin oloissa harrastustiloilla saatetaan pitää esimerkiksi 20-30 lypsylehmää, sillä työntarve on vähäinen, koska yleensä rehuna on pelkkä laidun. Päätoimiset maataloustuottajat monipuolistivat tuotantoon yhdistämällä lampaan- ja vuohentuotannon naudanlihantuotantoon tai joissain tapauksissa jopa maidontuotantoon. Tämän seurauksena eläinlajeittain mitattuna karpajien keskikoot pienenevät, mutta tuotannon riski (samoin kuin markkinointiriski) jakautui useammalle tuotannon lajille. Muutostrendinä oli havaittavissa myös keskittyminen työvoimavaltaisempiin tuotantomuotoihin, joissa suurempi osuus tuotosta jäi tilalle, esimerkiksi lampaanhoidosta tai viljanviljelystä maidontuotantoon tai kauriin- tai vuohentuotantoon (REYNOLDS & SRIRAMARATNAM 1990, ss. 177-179).

Monista tilatason sopeutumiskeinoista huolimatta JOHNSON (1989, s. 56) painottaa, että epävarmuus tuottajien päätöksenteossa lisääntyi merkittävästi. Vaikka erilaisia yritysstrategioita oli valittavana, sopeutumista silmälläpitäen Johnson peränkuulutti valtion vastuuta eräänlaisten yleistaloudellisten mekanismien kehittäjänä. Valtion välittömien säätely- ja ohjaustoimien lisäksi on huomioitava yleisen talouspolitiikan välilliset maataloutta koskevat vaikutukset. Erityisesti mekanismi, joka auttaisi sopeutumaan ennakoimattomaan valuuttakurssien muutokseen, olisi välttämätön, koska koko talouden toiminta säätelyn poiston seurauksena merkittävästi muuttui.

4 Johtopäätökset

Kokonaisuutena muutos Uuden-Seelannin taloudessa näyttää olleen välttämätön viime vuosikymmenen alussa. Tärkeän vientiteollisuudenalan, laidunmaatalouden, vaikeaan tilanteeseen oli kaksi syytä: nopeasti nousseet maatalouden tuotantokustannukset kotimaisen panosteellisuuden tehottomuudesta johtuen ja vaikea kansainvälinen maatalouskaupan tilanne. Säätelyn poisto alkoi huomattavassa mitassa vuonna 1984 ja siitä lähtien talous, erityisesti maataloussektori, on kokenut rajuja muutoksia. Jos muutos sinänsä nähdään välttämättömäksi, voidaan ainoastaan arvioida sen toteutusta: onko se toteutunut oikein, oikeilla aloilla, sopivalla nopeudella, jne. Tässä tutkimuksessa päätavoitteena on kuitenkin uudistuksen syiden ja toteutuksen kuvailu, ei niinkään sen onnistumisen arviointi. Johtopäätöksissä arvioidaan lisäksi olisiko Uuden-Seelannin muutoksilla mitään ennustearvoa Suomelle, mikäli sen olisi tulevaisuudessa merkittävästi muutettava maatalouspolitiikkaansa säätelyä ja tukea vähentämällä. Suomessa tapahtuvasta muutoksesta ei ole luotu erityistä mallia ja siten johtopäätökset voivat olla ainoastaan suuntaa-antavia.

Uudistus Uudessa-Seelannissa oli vaikea maanviljelijöille, koska muutos oli nopea ja tuen taso alkuvaiheessa suhteellisen korkea, kun muutosta lähdettiin toteuttamaan. Vaikka prosessin oli tarkoitus edetä yhtäaikaaisesti kaikilla aloilla, säätelyn poiston kivuliaat vaikutukset koskettivat ensimmäisenä viljelijöitä. Syynä oli ehkä maataloussektorin säätely- ja tukijärjestelmän helppo havaittavuus, koska käytössä oli useita selviä, markkamääräisiä tukia. Toinen syy lienee poliittinen realismi: päättäjät saattoivat markkinoida säätelyn poiston viljelijöille askeleena kohti odotettua vapaata yrittäjyyttä. Samanaikaisesti pää-äänestäjäkunta eli kaupunkiväestö voitiin pitää tyytyväisenä toteuttamalla prosessi hitaammin muilla aloilla. Käyttätymismalli on ymmärrettävä, mikäli oletetaan poliittisten päättäjien pyrkivän maksimoimaan äänimääränsä seuraavissa vaaleissa.

Elinkeinosektorit vastaanottivat säätelyn poiston eri tavoin. Kaiken kaikkiaan uudistus näytti alkujaan saavan yleisen hyväksynnän, mutta edut ja haitat eivät jakautuneet tasan kaikille, mikä aiheutti erimielisyyttä. Maataloustuottajien kannat olivat tavallisesti puolesta tai vastaan heidän tuotantosuuntansa ja poliittisen ajattelutapansa mukaisesti. Laidunmaataloutta harjoittavat näkivät yleensä tapahtuneen myönteisenä, kun taas viljanviljelijät ja sian- ja siipikarjanlihan tuottajat kokivat prosessin vaikeana. Kaupunkiväestö ei ilmeisesti vastustanut talousuudistusta suuremmin alkuvaiheessa, koska inflaatio saatiin alhaiselle tasolle. Työttömyyden lisääntyessä uudistus vaikeutti yhä useamman jokapäiväistä elämää ja uudistuksen vastustus kasvoi. Lisäksi kuluttajille monissa yhteyksissä luvatut edut jäivät saavuttamatta. Erityisesti viime aikoina valtion suunnitellussa kajoamista sosiaaliturvaan ja ammattiliittosäännöksiin arvostelu on lisääntynyt.

Suomen näkökulmasta katsottuna Uuden-Seelannin talousuudistus vaikuttaa mielenkiintoiselta. Vaikka näissä maissa harjoitettu maatalous on hyvin erilaista, yhtymäkohtiaakin löytyy. Tärkein ero on Suomen maataloustuotannon heikko kansainvälinen kilpailukyky, minkä vuoksi Suomi ei voi kannattavasti moniakaan elintarvikkeita viedä. Suomea pidetään eurooppalaisittain eristyneenä, mutta Uuteen-Seelantiin verrattuna välimatkat Euroopan ylituotantoalueille ja erityisesti Ruotsiin ovat lyhyet. Siten ulkomaisten, jopa nopeasti pilaantuvien, tuotteiden kilpailu Suomen markkinoilla on paljon

helpompaa kuin Uudessa-Seelannissa. Toisaalta esimerkiksi maataloustukea pidettiin hälyttävän korkeana Uudessa-Seelannissa, vaikka se oli selvästi Suomen vastaavaa alhaisempi. Uudessa-Seelannissa tuki vaikutti uhkaavalta, koska siellä maataloustuotannon osuus viennistä on suuri: Taulukossa 2 on esitetty maatalouden tuki Suomessa ja Uudessa Seelannissa PSE-prosentin ilmaistuna vuonna 1983.

Molemmissa maissa jalostusteollisuus ja kauppa ovat pienilukuisia, osittain osuustoinnallisia ja maataloustuottajien omistamia. Ainakin Uudessa-Seelannissa tällainen rakenne mahdollisti markkinavoiman saavuttamisen ja hintakilpailun välttämisen kaupan tasolla.

Uudessa-Seelannissa näyttäisivät maanviljelijät kokonaisuutena olleen se joukko, joka joutui vastaanottamaan säätelyn poiston aiheuttamat vaikeudet ensikädessä. Tilanne saattaa helpottua, jos vientikilpailukyky paranee panoshintojen laskiessa. Suomessa tilanne olisi korostuneesti samanlainen: säätelyn poistaminen koskettaisi koviten viljelijöitä ja yleensä maaseudun asukkaita sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Tilannetta vaikeuttaisi tämänhetkisen tukipolitiikan laajuus ja tuen taso sekä pitkälläkin aikavälillä heikkona pysyvä kansainvälinen kilpailukyky. Pahiten säätelyn poisto heikentäisi pienten, tehottomien, massatuotteita tuottavien tilojen tuotantomahdollisuuksia. Ensisijainen sopeutumisreaktio saattaisi Uuden-Seelannin tapaan olla oman työvoiman käytön lisääminen, mutta meidän oloissamme tällainen sopeutumisvaihtoehto saattaa olla riittämätön.

Sopeutumista helpottaisivat jo lyhyellä ajalla ulkomaankaupan vapauttamisen myötä "automaattisesti" laskevat kustannukset (KUHMONEN 1991). Toisaalta osaan kustannuksista kaupan vapauttaminen ja säätelyn poisto eivät vaikuttaisi lainkaan tai vasta pitkällä aikavälillä. Siten kustannusten lasku ei etenisi samaa tahtia eikä samassa määrin kuin tuotteiden hintojen aleneminen.

Tärkeimmät edunsaajat Uudessa-Seelannissa näyttäisivät ainakin lyhyellä aikavälillä olleen harvalukuiset jalostussektorin ja kaupan edustajat. Halvemmat panos- ja tuottajahinnat eivät välittyneetkään markkinatalouden lakien mukaan kuluttajille, vaan nämä "hyvinvointivoitot" hävisivät matkalla jalostus- ja markkinointiketjussa. Koska suomalaisen jalostuksen ja kaupan rakenne on samanluonteinen, voitaisiin samanlaisia tuloksia odottaa esiintyvän meilläkin. Mm. perunan ja joidenkin maitotaloustuotteiden kohdalla

Taulukko 2. Maatalouden tuki Suomessa ja Uudessa Seelannissa valituille tuotteille kokonaisprosentti PSE -lukuun ilmaistuna vuonna 1983.

	Suomi	Uusi Seelanti
Vehnä	67 %	3 %
Maito	75 %	46 %
Sianliha	60 %	14 %

Lähde: ANON.1989, OECD.

näyttää sama toteutuneen ainakin Suomessa nykyisin vallitsevan järjestelmän puitteissa. Tuottajahintojen lasku ei ole vaikuttanut kuluttajahintoihin, vaan hyöty on jäänyt jalostus- ja jakeluportaaseen (NUUTILA 1991, PIETOLA 1991). Suomessa kilpailu saattaisi olla Uutta-Seelantia kovempaa ja siten edistää kuluttajien edunsaavuttamista, mikäli säätelyn poisto olisi kokonaisvaltainen.

Maataloustuotannolle panoksia tuottava teollisuus kärsi uudistuksesta pahasti Uudessa-Seelannissa. Suomessa tilanne olisi samanlainen. Vaikeuksien painoarvoa lisää se, että suurin osa maatalouskoneteollisuudesta on sijoittunut maaseudulle tai aluekeskuksiin, mikä korostaisi syntyviä alueellisia ongelmia. Lannoite- ja torjunta-aineteollisuus ei välttämättä olisi aivan yhtä huonossa asemassa kuin muu maatalouden panosteollisuus, koska se lienee laajemmin kansainvälisesti integroitunut.

Merkittäviä, muttei niin näkyviä, olivat muutokset Uuden-Seelannin maan hinnoissa ja maatalouden tuotantomenetelmissä. Mikäli maatalouden säännöstely ja tukijärjestelmät Suomessa poistettaisiin, maatalousmaan hinta alenisi huomattavasti. Tosin maatalousmaan korkeaan hintaan suurten kaupunkien ulkopuolellakin vaikuttavat lukuisat muutkin seikat kuin maataloustuottajien ostopäätökset. Esimerkiksi kuntien rakennusmaasta maksamat kalliit hinnat pitävät yllä korkeita hintaodotuksia viljelysmaan kaupoissa. Joka tapauksessa alhaisempi maatalousmaan hinta saattaisi muuttaa maan käyttöä, esimerkiksi metsittäminen tai energiapajun kasvatusta tulisivat nykyistä kannattavammiksi. Tuottajahintojen laskiessa myös tuotantopanoksien optimimäärä laskisi. Lyhytaikaisesti panoskäyttö saattaisi toki lisääntyä viljelijöiden pyrkiessä suuremmalla volyyminä korvaamaan hinnanalennusten aiheuttamat menetykset tuloissaan. Pitkällä aikavälillä kannattavuustekijät pakottaisivat tuottajat keskimäärin alentamaan panoskustannuksiaan, mikä saattaisi ympäristönsuojelullisesti olla toivottavaa. Toisaalta maaseudun autioituminen ja maaseutumaisen muuttuminen (paketti- ja pajupellot, metsitys) voitaisiin olettaa negatiivisiksi ympäristövaikutuksiksi, joita ei Uuden-Seelannin tapauksessa mainittu.

Kirjallisuus

- ANON. 1974. Agricultural Policy in New Zealand. OECD Agricultural Policy Reports. Paris, France.
- ANON. 1987a. Compendium of New Zealand Farm Production Statistics. 22nd edition. January 1987. Publication n:o 1955. Meat and Wool Board, New Zealand.
- ANON. 1987b. National policies and agricultural trade. Country study New Zealand. Paris 1987.
- ANON. 1988. Suomen tilastollinen vuosikirja. Tilastokeskus. Helsinki, 1988.
- ANON. 1989. PSE- ja CSE tables 1979-1988. OECD. Paris 1989.
- ANON. 1990. New Zealand Official Yearbook 1990. 94th edition. Department of Statistics. Auckland, New Zealand.
- BENEDIKTSSON, K., MANNING, S., MORAN, W., ANDERSON, G. 1990. Participation of Raglan County Farm Households in the Labour Force. Occasional Paper n:o 27. Department of Geography, University of Auckland. New Zealand.

- CLOUGH, P.W.J. & ISERMAYER, F. 1985. A Study of the Dairy Industries and Policies of West Germany and New Zealand. Agricultural Policy Paper n:o 10. Centre for Agricultural Policy Studies, Massey University. New Zealand, April 1985.
- GIBSON, J.K. 1988. An Economic Analysis of the 1986 Deregulation of the New Zealand Egg Industry. Research Report n:o 193. Agribusiness and Economics Research Unit (AERU). Lincoln College, Canterbury, New Zealand. April 1988.
- HAWKE, G. 1987. Overview of New Zealand Agriculture. Text in Rural New Zealand - What Next. ed. Wallace, T. & Lattimore, R. Agribusiness & Economics Research Unit (AERU), Lincoln College. Canterbury, New Zealand.
- HENDRIKSEN, A. & PEBESMA, M. 1988. Who is afraid of New Zealand? Centre for Agricultural Policy Studies, Massey University. New Zealand, December 1988.
- JOHNSON, R.M.W. 1986. Livestock and Feed Policy in New Zealand: 1975 to the Present. Agricultural Policy Discussion Paper n:o 8. Centre for Agricultural Policy Studies, Massey University. New Zealand, August 1986.
- JOHNSON, R.M.W. 1989. The Agriculture Sector in a Deregulated Economy. Agricultural Policy Paper n:o 15. Centre for Agricultural Policy Studies, Massey University. New Zealand, February 1989.
- KUHMONEN, T. 1991. EY-jäsenyyden vaikutuksista EFTA-maiden maataloudelle., Raportteja ja artikkeleita 95. Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos, Espoo.
- MAUGHAM C.W. & WARD, A.B. 1978, 1983. Farm Production in New Zealand, an Analysis of Incentives and Disincentives. Agricultural Policy Paper n:o 3. Centre for Agricultural Policy Studies, Massey University. New Zealand, July 1978, reprinted April 1983.
- MOFFITT, R.G. & SHEPPARD, R.L. 1988. A Review of the Deregulation of the New Zealand Town Milk Industry. Discussion Paper n:o 122. Agribusiness and Economics Research Unit (AERU). Lincoln College, Canterbury, New Zealand. November 1988.
- NUUTILA, M. 1991. Käsikirjoitus. Maataloustuotteiden hintamarginaalit 1984-1990. Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos, MTTL. Helsinki.
- PIETOLA, K. 1991. Käsikirjoitus. Seminaariesitelmä hintamarginaaleista konferenssissa 1991 Varsovassa. Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos. Helsinki, 1991.
- RAYNER, T. 1990. The Seeds of Change. Farming Without Subsidies - New Zealand's Recent Experience. Edited Ron Sandrey & Russel Reynolds. A MAF Policy Services Project. Ministry of Agriculture and Fisheries, New Zealand. 1990.
- REYNOLDS, R. & SRIRAMATNAM, S. 1990. How Farmers responded. Farming Without Subsidies - New Zealand's Recent Experience. Edited Ron Sandrey & Russel Reynolds. A MAF Policy Services Project. Ministry of Agriculture and Fisheries, New Zealand. 1990.
- SANDREY, R. 1990. The Regulatory Environment. Farming Without Subsidies - New Zealand's Recent Experience. Edited Ron Sandrey & Russel Reynolds. A MAF Policy Services Project. Ministry of Agriculture and Fisheries, New Zealand. 1990.
- STIGLITZ, J. 1987. Some theoretical aspects of agricultural policies. World Bank Research Observer, 2(1):43-60.
- SURVO, I. 1989. Maaseutuelinkeinojen yleiset kehitysedellytykset ja -esteet. Raportteja ja artikkeleita 84. Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos. Espoo.

- THOMPSON, A. 1991. Institutional changes in agricultural product and input markets and their impact on agricultural performance. FAO economic and social development paper 98. Rooma, 1991.
- WALLACE, R. 1990. The Macroeconomic Environment. Farming Without Subsidies - New Zealand's Recent Experience. Edited Ron Sandrey & Russel Reynolds. A MAF Policy Services Project. Ministry of Agriculture and Fisheries, New Zealand. 1990.

Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen tiedonantoja

- No 156 SUMELIUS, J. Tuottajahinnat eräissä maissa. Helsinki 1990. 30 s.
- No 157 PUURUNEN, M. & TORVELA, M. Viljelijöiden mielipiteitä maatalouspolitiikasta. Helsinki 1990. 32 s.
- No 158 HASSINEN, T. Viljelijän työtulotavoite. Helsinki 1990. 66 s.
- No 159 IKONEN, J. & ALA-MANTILA, O. Maatalouden tuotantokustannusten ja tulojen kehityksestä. Helsinki 1990. 41 s.
- No 160 VAINIO-MATTILA, B. Ympäristönäkökohdat maatalouspolitiikassa. Helsinki 1990. 43 s.
- No 161 HUSU, M., OLLILA, P. & TEPPÖ, A-M. Maaseudun sivuelinkeinjen markkinointiongelmät. Helsinki 1990. 35 s.
- No 162 PUURUNEN, M. & SUMELIUS, J. Tuotantopanosten hinnat ja maatalouden tulokset Suomessa ja eräissä Euroopan maissa. Helsinki 1991. 43 s.
- No 163. AJANKOHTAISTA MAATALOUSEKONOMIAA. Helsinki 1991. 38 s.
PUURUNEN, M. & TORVELA, M. Viljelijöiden rahankäyttö kirjanpitoliloilla vuosina 1987-88. s- 5-16.
HASSINEN, T. & PUURUNEN, M. Maatalouden kustannuserot kirjanpitoliloilla, s. 17-28.
SUMELIUS, J. Användningen av åkermark för annat än livsmedelsproduktion i Finland. s. 29-38.
- No 164 AAKKULA, J. Yhteinen valinta maatalouspolitiikassa. Helsinki 1991. 80 s.
- No 165 AJANKOHTAISTA MAATALOUSEKONOMIAA. Kirjanpitolilojen tuloksia, tilivuosi 1989. Helsinki 1991. 50 s.
- No 166 AJANKOHTAISTA MAATALOUSEKONOMIAA. Kirjanpitolilojen tuotantosunnittaisia tuloksia, tilivuosi 1989. Helsinki 1991. 47 s.
- No 167 PIETOLA, K. Arvonlisäveron vaikutukset Suomen maatalouteen. Helsinki 1991. 50 s.
- No 168 HUSU, M. Maaseudun kehittämissuunnitelman rahoittamat markkinointihankkeet. Helsinki 1991. 45 s.
- No 169 AJANKOHTAISTA MAATALOUSEKONOMIAA. Helsinki 37 s.
TORVELA, M. Valtiovallan toimenpiteet maaseutuelinkeinojen kehittämiseksi. s. 5-10.
KETTUNEN, L. Uusi hallitus - uusi maatalouspolitiikka? s. 11-15.
HOKKANEN, M. Tuotantokustannuslaskelmat hintapäätösten tukena. s. 16-22.
PUURUNEN, M. Suunnittelu ja yritysjohtaminen maatilataloudessa. s. 23-29.
IKONEN, J. Maatalouden kannattavuustutkimus Suomessa. s. 30-37.
- No 170 AJANKOHTAISTA MAATALOUSEKONOMIAA. Helsinki 86 s.
MARTTILA, J. Maatalouden investoinnit 1960-1988. s. 7-22.
MIETTINEN, A. Suora tulotuki hintatukemista korvaavana järjestelmänä. s. 32-55
PELTOLA, J. Tariffikaatio Suomessa - kiinteät tullit tuontisuojakeinoina. s. 60-86.

Vammala 1991 Vammalan Kirjapaino Oy

ISBN 952-9538-07-3
ISSN 0788-5199